SBÍRKA VZOROVÝCH ÚLOH Z PŘIJÍMACÍCH TESTŮ (JPZ) – VERZE S OBRÁZKY

Český jazyk 04 – Slovní zásoba

Synonyma/antonyma, tvoření slov, význam, přísloví

Celkem úloh: **190** · roky 2017–2026, všechny varianty

U úloh s obrázky (přiřazovací úloha 28 a příbuzné) je vložen výřez originální stránky testu Cermat. Zadání i správná odpověď jsou navíc přepsány. Zdroj začíná **identifikátorem testového sešitu Cermat** (např. C5PAD24C0T01) – ten je vytištěný vpravo nahoře na 1. straně originálního testu, takže původní test poznáš i na papíře. Rozpis kódů je v `MAPPING_TESTY.md`.

Synonyma a antonyma (56) · Nadřazená, podřazená, souřadná slova a analogie (28) · Stavba a tvoření slov (43) · Význam slov (mnohoznačnost, přenesený význam) (35) · Přísloví, rčení a frazémy (28)

Synonyma a antonyma

56 úloh

C5PAD17C0T01 · 2017 – 1. řádný termín (A) · úloha 10 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

V pravěku obývali krajinu Moravy lidé, jimž archeologové dnes říkají lovci mamutů. **Vedla je k tomu naleziště spousty mamutích ostatků v těsné blízkosti pravěkých osad.** Výzkumy naznačují, že nikde jinde nebyli lidé se srstnatými obry tak spjati.

Lovci mamutů zakládali svá sídliště vždy poblíž nějakého říčního toku. **Pravěká obydlí izolovaly proti chladu drny vyplňující stěny příbytků.** Kostra staveb byla ze dřeva a mamutích kostí. Uvnitř obydlí bylo ohniště. Topilo se nejen dřevem, ale i mamutími kostmi a tukem.

Na lov mamutů se lidé vydávali jen dvakrát do roka. Pravěcí lovci si záměrně vybírali mladé kusy, které měly měkčí maso. K zabití mamuta používali těžký oštěp. Velkým problémem však bylo, že mamuti časem pochopili souvislost mezi přítomností lidí na určitém místě a smrtí svých druhů. Proto když nalezli na lovišti zbytky mamutích těl, už na takové místo nikdy nevkročili. Mamutí ostatky se tedy musely vždy odstranit, aby lovci i nadále mohli lovit. **Snad právě proto vznikly u táborů ohromné zásoby kostí.**

Mamutí maso se tepelně upravovalo, aby bylo lépe stravitelné. Naporcované kusy masa se obvykle udily v kouři nad ohništěm. Maso se také mohlo péct nebo vařit v tzv. varných jámách.

Mamut byl zvířetem nejen loveným, ale i uctívaným. Kosti se využívaly jak k výrobě předmětů denní potřeby, tak k účelům obřadním. Archeologové našli v Brně hrob pravěkého muže, který byl nejspíš šaman. Spolu s cennou figurkou z mamutoviny se v jeho hrobě našlo i několik mamutích kostí. Díky objevu hrobu víme o životě lovců mamutů zase o něco víc.

(Živá historie 3/2016, upraveno)

Ve které z následujících možností lze první slovo z dvojice nahradit druhým slovem tak, aby význam výchozího textu zůstal zachován?

(První slovo z dvojice vždy pochází z výchozího textu a je v něm podtrženo.)

A. těžký – obtížný
B. přítomností – současností
C. cennou – hodnotnou
D. objevu – vynálezu

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

VYSVĚTLENÍ

Cenný a *hodnotný* jsou zde synonyma (mající cenu/hodnotu); ostatní dvojice by při záměně změnily smysl věty.

C5PBD17C0T02 · 2017 – 2. řádný termín (B) · úloha 25 · 2 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Matějská pouť se každoročně pořádá v rozlehlém areálu pražského Výstaviště. Jde o první jarní pouť, i proto je tak navštěvovaná. Svátek Matějů připadá na 24. února. Tento den by měl být předzvěstí jara, podle jedné pranostiky totiž svatý Matěj ledy láme.

Svatý Matěj je patronem řezníků, cukrářů, kovářů nebo krejčích. **Svátek apoštola Matěje také přímo souvisí s mnoha tradicemi. V Čechách se s tímto dnem pojil například zvyk třást ovocnými stromy.** Lidé věřili, že potom budou mít stromy hojnou úrodu. Na počest apoštola se dodnes pořádají matějské pouti i v dalších městech.

(www.kudyznudy.cz, upraveno)

Rozhodněte o každé z následujících dvojic slov, zda je lze ve výchozím textu považovat za slova souznačná neboli synonyma (A), nebo ne (N): (První slovo z dvojice vždy pochází z výchozího textu a je v něm podtrženo.)

25.1 jedné – jediné
25.2 svatý – posvátný
25.3 hojnou – bohatou
25.4 dalších – příštích

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **25.1 N, 25.2 N, 25.3 A, 25.4 N**

VYSVĚTLENÍ

Pouze *hojnou* a *bohatou* jsou v daném kontextu synonyma (hojná úroda = bohatá úroda); ostatní záměny by změnily smysl textu.

C5PAD18C0T01 · 2018 – 1. řádný termín (A) · úloha 10 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Za nejslavnějšího rodáka italských Benátek bývá považován Marco Polo, středověký kupec a cestovatel. Jeho cesta do Číny je vylíčena v cestopise Milion, po staletí považovaném za seriózní dílo. V současnosti však mezi některými odborníky panuje názor, že Marco si vše vymyslel. Jaká je tedy pravda?

Víme, že roku 1298 se odehrála námořní bitva mezi janovským a benátským loďstvem. Janované tehdy zajali kapitána jedné benátské galéry, jistého Marca Pola. Marcův spoluvězeň si písemně zaznamenával jeho **zajímavé** vyprávění o cestě do Číny. Když byli zajatci propuštěni, Rustichello da Pisa své zápisy z vězení vydal knižně a **slavný** cestopis byl na světě.

(**2**) Podle knihy se sedmnáctiletý Marco vypravil do Orientu. Dostal se až ke dvoru chána Kublaje, který si prý Marca velmi oblíbil. O životě na chánově dvoře si pak nadšeně četli čtenáři Milionu. Fascinovalo je líčení Kublajovy armády, popis čínské módy nebo používání pro Evropana tehdy neznámého paliva, v němž dnes poznáváme uhlí.

Někteří odborníci ale upozorňují na to, že Marcův popis Kublajovy říše má řadu trhlin. V cestopise je například uvedeno, že Číňané trupy svých pětistěžňových lodí utěsňovali pomocí smoly zvané chunam. Archeolog Daniele Petrella však zjistil, že toto slovo je perské, nikoli čínské. Navíc Kublajovy lodě neměly víc než tři stěžně. Petrella se proto domnívá, že Marco se dostal maximálně na pobřeží Černého moře. Tam se mohl setkat s perskými námořníky a jejich zážitky z Číny pak vydávat za **vlastní**. O tom však neexistují **jasné** důkazy. S Petrellou nesouhlasí třeba čínský historik Tang Pao-chaj, který v Milionu objevil zajímavé detaily. Ty patrně mohl znát jen člověk pohybující se v chánově těsné blízkosti.

Pozn. galéra – válečná loď; chán – titul asijského vládce

(www.magazin2000.cz, upraveno)

Ve které z následujících možností lze první slovo z dvojice nahradit druhým slovem tak, aby význam výchozího textu zůstal zachován? (První slovo z dvojice vždy pochází z výchozího textu a je v něm vyznačeno tučně.)

A. jasné – zářivé
B. slavný – slavnostní
C. zajímavé – poutavé
D. vlastní – vlastnoruční

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

VYSVĚTLENÍ

Slovo poutavé je synonymem slova zajímavé v daném kontextu; ostatní náhrady by změnily smysl věty.

C5PBD18C0T02 · 2018 – 2. řádný termín (B) · úloha 9 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) U stolu zaraženě seděli loupežníci z Mattisovy bandy, sám Mattis běhal po síni jako vzteklý medvěd. Ronja pochopila, že bude lepší zeptat se Pleška, co se vlastně stalo.

„Takoví lumpové jako Borka by se měli věšet," povídá jí Plešek. „**Číhali** jsme s Mattisem u Loupežnické skály. Vtom se na cestě objevili **obchodníci** s hromadou peněz. O všechny jsme je obrali. Sotva jsme to naložili na koně, když tu se přižene Borka s tou svou **sebrankou** a že mu z té kořisti taky něco patří. Začali po nás hned střílet, darebáci. Lamželeza trefil šíp rovnou do krku."

Když to Ronja uslyšela, rozběhla se za Lamželezem.

„Neboj se o mě," zašeptal jí **zraněný** loupežník.

Celé tři dny byl na tom Lamželezo zle. Spalovala ho tak vysoká horečka, že upadl do bezvědomí. Lovisa mu dávala obklady z bylin. Ke všeobecnému údivu Lamželezo čtvrtý den vstal. ***** ho **rána** stále bolela, byl veselý jako dřív. Všichni **loupežníci** měli radost. Ronja se ale dál rmoutila, spor mezi jejím otcem a Borkou jí ztěžoval život. Jednou už to nevydržela a zeptala se otce: „Proč se z tebe a Borky stali nepřátelé na život a na smrt?"

(**2**) „Zeptej se Borky," zabručel Mattis. „On to všechno začal. To on vystřelil první šíp."

Lovisa se do toho vložila: „Naše dítě má víc rozumu, než máš ty, Mattisi! Tohle může skončit jen krveprolitím. K čemu to bude dobré?"

Mattis marně přemáhal vztek: „K čemu? Že Borka konečně vypadne z mého hradu!"

„A to se do té doby chcete všichni pozabíjet?" ptala se Ronja se slzami v očích.

(**3**) Mattis začal zuřit: „Když jsi tak chytrá, tak najdi jiný způsob, jak vyhnat Borku z Mattisova hradu."

(A. Lindgrenová, Ronja, dcera loupežníka, upraveno)

TEXT 2 (k úloze 10)

Souhláska je **slabikotvorná** pouze tehdy, když společně s jednou nebo více souhláskami tvoří slabiku, která neobsahuje žádnou samohlásku. Ve slově PŘIKÝVL je slabikotvornou souhláskou L (třetí slabika neobsahuje samohlásku).

Tvrzení: Slova VZTEK a ZUŘIT, která jsou v TEXTU 1 podtržena, mají mezi sebou stejný významový vztah jako xxxxx a POHRDAT.

Které z následujících slov patří na vynechané místo (xxxxx), aby tvrzení bylo pravdivé?

A. hanba
B. trápení
C. nedůvěra
D. opovržení

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

C5PBD18C0T02 · 2018 – 2. řádný termín (B) · úloha 20 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Historie hořických trubiček začíná v roce 1812. Tehdy SE zbytky napoleonské armády vracely z Ruska, kde na bitevním poli utrpěly obrovské ztráty, ZPÁTKY do Francie. Jejich cesta vedla i přes Hořice, **malé** městečko nacházející se v Podkrkonoší. U tamějších obyvatel našli vojáci ZRANĚNÍ v bojích **dočasný** azyl. Jeden z nich, údajně kuchař pracující pro samotného Napoleona, prozradil **jisté** paní Líčkové recept na oblíbený císařův pamlsek. Návod na přípravu oplatek stočených do trubiček paní Líčková bedlivě chránila, dědily ho jen ženy z JEJÍHO rodu.
(**2**) Hořickou cukrovinku proslavil až cukrář Karel Kofránek, který se do rodiny Líčkových přiženil. Tajný recept byl totiž součástí věna. V roce 1895 Kofránek zavedl do procesu výroby elektřinu a tím fyzicky **náročnou** ruční výrobu zčásti zmechanizoval. Elektrický přístroj na výrobu oplatek si nechal patentovat roku 1898. Kofránek pro svůj sladký dezert brzy vydobyl respekt světových cukrářů. Trubičky se začaly vyvážet nejen do evropských zemí, ale třeba i do Šanghaje.
(**3**) Na začátku 20. století byl recept na hořické trubičky prozrazen a mezi lidmi se rychle rozšířil. Trubičky vyrábělo skoro každé cukrářství. V roce 1948 byly zrušeny soukromé provozovny, trubičky se pekly dál jen ve státních podnicích. Soukromníci mohli výrobu legendární pochoutky obnovit až v roce 1990. Za pár let už v Hořicích fungovalo celkem pětadvacet výrobců trubiček, v roce 2002 někteří z nich dokonce založili Sdružení výrobců hořických trubiček. O pět let později se hořické trubičky staly v pořadí teprve sedmým českým výrobkem, který získal titul chráněné zeměpisné označení. Od té doby podobné oplatky vyráběné v jiných městech název Hořické trubičky nepoužívají.

Které z následujících tvrzení je pravdivé?
(Posuzovaná slova jsou ve výchozím textu vyznačena tučně.)

A. Slovo vysoký má opačný význam, než má v textu slovo malý.
B. Slovo trvalý má opačný význam, než má v textu slovo dočasný.
C. Slovo nezaručený má opačný význam, než má v textu slovo jistý.
D. Slovo skromný má opačný význam, než má v textu slovo náročný.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

C5PAD19C0T01 · 2019 – 1. řádný termín (A) · úloha 6 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Vynález dánského truhláře znají díky souhře zvláštních náhod lidé po celém světě. S jeho barevnými stavebnicemi si totiž hrají miliony dětí.

Ole Kirk Christiansen se vyučil truhlařině u svého bratra, poté pracoval jako truhlář několik let v Německu. Po návratu do Dánska si Christiansen otevřel truhlářství, které se **zprvu** zabývalo především výrobou praktického nábytku z kvalitního dřeva. V roce 1924 ale celá jeho dílna shořela. Požár zavinily dvě jeho děti, které si v ní hrály s hoblinami. Než Ole Kirk obnovil provoz truhlářství, poptávka po běžných dřevěných produktech klesla. Aby zachránil obchod, nabídku svých stávajících výrobků rozšířil o dřevěné hračky. Firma **tehdy** dostala název LEGO, což je zkratka vzniklá spojením dvou dánských slov „leg godt" (tj. „hraj si dobře"). **Zanedlouho** už firma vyráběla desítky druhů hraček.

V roce 1947 Ole Kirk Christiansen zakoupil velmi drahý vstřikovací lis na plasty a pustil se do výroby plastových hraček. O dva roky později si mohli zákazníci poprvé koupit spojovatelné kostky LEGO. Ole Kirk a jeho syn Godtfred stavebnici dál vyvíjeli. Roku 1954 přišli na to, jak do staveb z kostek LEGO lépe zabudovat dílky ve tvaru oken a dveří, časem také rozšířili výrobu kostek – k původním čtvercovým a obdélníkovým dílkům plastové stavebnice přibyly další tvary (kulaté či rohové). Postupně vznikl jakýsi nekonečný hračkový systém, s jehož pomocí se vytvářelo velké množství modelů.

O patent na spojovací systém kostek zažádala firma LEGO v lednu 1958. Na jaře téhož roku bohužel Ole Kirk Christiansen zemřel a vedení firmy se ujal jeho syn Godtfred. Od svého vzniku se stavebnice LEGO **stále** těší nesmírné oblibě. Ročně se vyrobí neuvěřitelných dvacet miliard kostek.

(S. Herman, Building a History: The LEGO Group; www.stoplusjednicka.cz, upraveno)

Tvrzení: Pokud první slovo z dvojice nahradíme v příslušné větě výchozího textu druhým slovem z dvojice, význam věty zůstane zachován. Pro kterou z následujících dvojic slov toto tvrzení **neplatí**? (První slovo z dvojice vždy pochází z výchozího textu a je v něm vyznačeno tučně.)

A. zprvu – zpočátku
B. tehdy – kdysi
C. zanedlouho – zakrátko
D. stále – pořád

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

VYSVĚTLENÍ

Slovo „tehdy" odkazuje ke konkrétní předchozí události, zatímco „kdysi" označuje blíže neurčenou minulost – náhrada by změnila význam věty.

C5PBD19C0T02 · 2019 – 2. řádný termín (B) · úloha 10 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

V roce 1847 byl americkému Kongresu předložen návrh na výstavbu první transkontinentální železnice na světě. Měla být spojnicí mezi západním a východním pobřežím USA. Uvažovalo se o třech trasách – jižní, střední a severní. Budoucí prezident Abraham Lincoln prosadil trasu střední, vedoucí středem země. Protože v té době již byla na východě země železniční síť částečně vybudována, hlavním úkolem bylo postavit železniční trať propojující vnitrozemí se západním pobřežím.

Stavba chybějící železniční trati započala 8. ledna 1863 v Sacramentu, městě ležícím na západě USA, a postupovala směrem do vnitrozemí. Stavitelé čelili mnohým obtížím, jednou z nich byla doprava materiálu. Vše potřebné, např. kolejnice a vagóny, se muselo přepravovat po moři. Další překážku představovalo zrádné pohoří Sierra Nevada. Trať zde musela vést náročným terénem ve výšce až 2 100 metrů nad mořem.

V červnu roku 1865 byla ve městě Omaha zahájena druhá etapa stavby, a to ze středu kontinentu směrem k Sacramentu. Počáteční kilometry této části trati přibývaly pomalu. Vše se ale změnilo v říjnu s příchodem Grenvilla Dodge. Bez jeho skvělého vedení by dělníci sotva zvládli položit sedmdesát pět kilometrů kolejí za pouhý měsíc.

Cílevědomý projekt měl bohužel i stinné stránky. V prériích vyrostla stanová města pro stavební dělníky. Hlavní zábavou zde byly především hazardní hry. Na **dočasná** obydlí dělníků také **často** útočili bojovní indiáni, většinou z válečného kmene Siouxů. Železné obludy uhánějící prériemi totiž ohrožovaly jejich **tradiční** způsob života. I přes zjevné nesnáze se ale oba úseky k sobě přibližovaly. Stavba železniční trati spojující Sacramento a Omahu byla dokončena 10. července 1869. **Brzy** byly dostavěny i zbývající kilometry železnice, a tak nadšení Američané konečně mohli přejet vlakem celý kontinent.

Které z následujících tvrzení o slovech tučně vyznačených ve výchozím textu je pravdivé?

A. Slovo *předčasný* má opačný význam, než má v textu slovo *dočasný*.
B. Slovo *zřídka* má opačný význam, než má v textu slovo *často*.
C. Slovo *zastaralý* má opačný význam, než má v textu slovo *tradiční*.
D. Slovo *záhy* má opačný význam, než má v textu slovo *brzy*.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

VYSVĚTLENÍ

„Zřídka" je antonymum k „často"; slova „brzy" a „záhy" jsou synonyma, nikoli antonyma.

C5PAD20C0T01 · 2020 – 1. řádný termín (A) · úloha 9 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Na návrší si dívky a chlapci hrají na schovávanou. Vysoko nad nimi krouží jestřáb. Děvčata náhle vyplašila hejno koroptví. Všechny děti si rázem hrát přestanou a pozorují dravce útočícího na koroptve. Již jednu drží v pařátech a odlétá s ní. „Už nehrát. Chytat koroptve," obrací se Veverčák na ostatní chlapce. Kopčem a další dva souhlasně přikývnou. Zbylí hoši se opět zapojují do hry.

Čtyři hoši se prodírají křovím. Zdá se, že vůdcem této výpravy na koroptve je bystrý Kopčem. Jako první se vydává ze svahu dolů, Veverčák je mu v patách. Jejich druzi se opozdili, neboť začali sbírat dozrávající jahody. Kopčem vyčítavě pohlédne na mlsné jahodáře, ale mlčí. Sestupuje dál po svahu. **Hoří** loveckou náruživostí. Už ledacos dokáže sám, liščí zuby na jeho náhrdelníku o tom **svědčí**. Již brzy bude moct lovit s dospělými lovci. Posledně ho zahnali kameny, když se chtěl připojit k jejich výpravě na soby.

Znenadání Kopčem spatří, jak mu Veverčák **dává** rukou znamení. Kopčem se k němu tiše připlíží. Veverčák ukazuje někam mezi ostružinové keře. Nehnutě tam leží vyhublá liška. Když si hoši všimnou vran poletujících nad ní, Kopčem zašeptá: „Liška být mrtvá." Oba vykročí směrem k ní, když vtom se zvíře vymrští, chňapne jednu menší vránu do huby a začne utíkat. Než liška zaběhne do houští, Kopčem ji trefí kamenem do nohy. Tím jí **ztíží** útěk, zvíře nyní poskakuje po třech. Hoši se rozběhnou. Jsou zdatní běžci, jejich chodidla dávno přivykla ostrým kamínkům. Raněná liška prchá přímo k divoké řece. Chlapci doufají, že tam ji dohoní. Náhle se však vyčerpané zvíře ztratí v rákosí. Hoši na sebe zklamaně pohlédnou a pak se vrátí k ostatním.

(E. Štorch, Lovci mamutů, upraveno)

Které z následujících tvrzení je pravdivé? (Posuzovaná slova jsou ve výchozím textu vyznačena tučně.)

A. Slovo *hasne* má opačný význam, než má v textu slovo *hoří*.
B. Slovo *škodí* má opačný význam, než má v textu slovo *svědčí*.
C. Slovo *bere* má opačný význam, než má v textu slovo *dává*.
D. Slovo *usnadní* má opačný význam, než má v textu slovo *ztíží*.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

Ztíží (ztížit útěk) a *usnadní* (usnadnit útěk) jsou v daném kontextu skutečná antonyma; ostatní dvojice antonymní vztah v daném kontextu netvoří.

C5PAD20C0T01 · 2020 – 1. řádný termín (A) · úloha 20 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Anglické souostroví Farne je domovem více než 170 000 vodních ptáků, třeba papuchalků severních či kormoránů chocholatých. Svá hnízda zde staví také 2 000 párů rybáků dlouhoocasých. Tito drobní opeřenci, vážící pouhých 100 gramů, patří mezi stěhovavé ptáky. Jsou vytrvalými letci a **právem** jsou považováni za šampiony v dálkových přeletech. Jejich migrační cesta (migrace je přesun živočichů z jedné oblasti do druhé) vede ze severní polokoule Země na polokouli jižní a zpět.

(**2**) Britští vědci se rozhodli o rybácích hnízdících na souostroví Farne získat podrobnější informace. Vybavili proto 53 rybáků měřicím zařízením a sledovali jejich let. Celkem 47 z nich se ze svého zimoviště vrátilo zpět na Farne. Zde se tito ptáci uhnízdili nejspíš na stejném místě jako předtím. Data **dále** ukázala, že Indický oceán rybáci přeletěli bez přestávky. Svou běžnou potravu lovili za letu.

Vědcům se podařilo shromáždit důkazy o ohromujících výkonech ptáčků, kteří váží méně než průměrný mobil. V odborném článku zveřejnili také detaily o nejdelší zaznamenané ptačí migraci. Jeden sledovaný rybák dlouhoocasý totiž zdolal při přesunu z Farne do antarktického zimoviště a zpět neuvěřitelných 96 000 kilometrů. Tento ptačí rekordman započal svůj tah 25. července 2015, na pobřeží Antarktidy se dostal 3. listopadu téhož roku. Po třech měsících pobytu v této oblasti Antarktidu opustil a vydal se na zpáteční cestu. 10. dubna se ocitl na cípu jižní Afriky, **pak** pokračoval na sever a na Farne doletěl 4. května 2016. Rybáci dlouhoocasí se dožívají až třiceti let. Někteří tedy mohou za svůj život nalétat tolik kilometrů, že by to vystačilo **skoro** na čtyři zpáteční cesty na Měsíc.

(www.sciencedaily.com; avifauna.cz; www.idnes.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení o slovech tučně vyznačených ve výchozím textu není pravdivé?

A. Pokud slovo **právem** nahradíme slovem *oprávněně*, význam textu zůstane zachován.
B. Pokud slovo **dále** nahradíme slovem *daleko*, význam textu zůstane zachován.
C. Pokud slovo **pak** nahradíme slovem *potom*, význam textu zůstane zachován.
D. Pokud slovo **skoro** nahradíme slovem *téměř*, význam textu zůstane zachován.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

VYSVĚTLENÍ

Slovo *dále* má v textu význam *navíc / kromě toho*, nikoli prostorový význam *daleko*; záměna by změnila smysl věty.

C5PAD21C0T01 · 2021 – 1. řádný termín (A) · úloha 10 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

Té noci jsem byl doma sám. **Stále** jsem musel myslet na Eliáše Glocka, tajuplného starého vetešníka, o němž mnozí lidé z Vltavína soudili, že je čaroděj a svou duši upsal ďáblu. Musím se ke Glockovi vypravit a zjistit, jestli je to pravda.

Dveře zchátralého vetešnického krámku byly otevřené. Opatrně jsem vkročil do šeré chodby a šel za světlem, vycházejícím ze sklepení. Záhy jsem se ocitl v síni s mramorovou podlahou a klenbou vykládanou drahokamy. **Uprostřed** té nádhery ležel na divanu Eliáš Glock, oblečen do hedvábného županu. Poslouchal překrásné tóny, jež vydávaly flétny a loutny sedmi líbezných otrokyň. Náhle jeho zrak spočinul na mně. Zatroubil na velký zahnutý roh a vzápětí jsem stál v jakémsi nuzném pokoji. V lenošce seděl Eliáš Glock, na sobě jako obyčejně svůj otrhaný kabát.

S úžasem jsem zvolal: „Vy jste skutečně čaroděj! **Vždycky** jsem to říkal. Můj strýc tomu ale nevěří, stejného názoru je také pan doktor Tulipus, pan radní Rubín, varhaník Brum a písař Brk, dokonce i má půvabná sestřenka Serafína. A ještě pan Gram z lékárny."

Eliáš Glock se hrůzostrašně zasmál: „Ale uvěří, až je do skla zakleji!" Opět zatroubil na kouzelný roh a vmžiku držel skleněnou láhev, v níž byli nějací pidimužíci. Vzápětí jsem poznal, že to jsou všichni ti, jež jsem zmínil. Glock mi to potvrdil: „**Tady** je máš, všechny ty pošetilce! Půjdou do světa, Davide! V láhvi procestují tři sféry: sféru vzduchu, země a vody. Musí se mnohému naučit!"

„Pane Glocku, nechte mě jít s nimi!" vyhrkl jsem.

Glock se mě dotkl ebenovou hůlkou a já jsem cítil, jak se scvrkávám. Spustil mě k ostatním a poté láhev vymrštil vzhůru do nebeského prostoru. Opsala oblouk mezi souhvězdími a pak s námi rychle padala dolů. Za chvíli už ležela na dně moře.

Vysvětlivky: vetešník – obchodník se starým opotřebovaným zbožím; divan – pohovka

(K. Dewetter, Neuvěřitelná dobrodružství Davida Damiána, upraveno)

TEXT 2

Když se tvoří 2. pád množného čísla podstatných jmen skloňovaných podle vzoru žena, odstraňuje se koncová samohláska (např. knihy – knih). Pokud se na konec slova dostane obtížně vyslovitelná skupina souhlásek, vkládá se mezi tyto souhlásky tzv. **vkladné e** (např. bitvy – bit**e**v).

(CZVV)

Které z následujících tvrzení o slovech tučně vyznačených v TEXTU 1 (*stále*, *uprostřed*, *vždycky*, *tady*) je pravdivé?

A. Pokud slovo *stále* nahradíme slovem *ustavičně*, význam textu zůstane zachován.
B. Pokud slovo *uprostřed* nahradíme slovem *zevnitř*, význam textu zůstane zachován.
C. Pokud slovo *vždycky* nahradíme slovem *navždy*, význam textu zůstane zachován.
D. Pokud slovo *tady* nahradíme slovem *sem*, význam textu zůstane zachován.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **A)**

VYSVĚTLENÍ

Stále a *ustavičně* jsou synonyma (= neustále); ostatní dvojice jsou v daném kontextu sémanticky nerovnocenné.

C5PAD21C0T01 · 2021 – 1. řádný termín (A) · úloha 26 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

V jihočeském okrese Prachatice, konkrétně na hranicích s Bavorskem (jednou ze zemí Spolkové republiky Německo), **leží** velmi zajímavé místo. *****
Původně zde byla jen malá dřevařská osada, založená na konci 18. století. Roku 1910 byla zprovozněna železnice z Čech do německého Pasova. Trať vedla i přes Nové Údolí, které tehdy mělo 271 obyvatel, z toho 259 bylo německé národnosti. Po roce 1948 byly ale koleje na české straně vytrhány, vstup do oblasti byl zakázán a osada zanikla.
Čechy s Německem se opět propojily až po roce 1989. Na místě bývalé pohraniční osady vybudovalo několik nadšenců nádražíčko, přes státní hranice byly znovu položeny koleje. Vznikla nejkratší železniční trať na světě – **vzdálenost** mezi českým nádražím a **konečnou** v Bavorsku je pouhých 105 metrů.
Provoz na trati zajišťuje třímetrová napodobenina parní lokomotivy, do pohybu ji ovšem **uvádí** výhradně lidská síla. Dokonalou iluzi parního stroje dotváří kouř, vznikající spalováním sena.
Železnice v Novém Údolí není jen hojně navštěvovanou kuriozitou, ale také nám připomíná smutné časy nesvobody. (www.noveudoli.eu, upraveno)

Které z následujících tvrzení o slovech tučně vyznačených ve výchozím textu je pravdivé?

A. Slovo stojí má opačný význam, než má v textu slovo leží.
B. Slovo blízkost má opačný význam, než má v textu slovo vzdálenost.
C. Slovo nekonečnou má opačný význam, než má v textu slovo konečnou.
D. Slovo neuvádí má opačný význam, než má v textu slovo uvádí.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

Sloveso *uvádí* (= dává do pohybu) a *neuvádí* jsou skutečně přímé antonymy; ostatní dvojice v daném kontextovém užití opačný význam nemají.

C5PBD21C0T02 · 2021 – 2. řádný termín (B) · úloha 14 · 2 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Až teď, ve svých dvanácti letech, se dozvídám, že mým tátou je bůh moře a že potřebuje mou pomoc. Podíval jsem se na Cheiróna. „Vy už **dávno** víte, že jsem syn mocného Poseidóna, že? Není mi jasné, proč jste mi to zatajil•"

„Nebyl jsem si jistý," odpověděl Cheirón, „měl jsem jen podezření, Percy."

„Tak si to shrňme. Zeus, vládce oblohy, se hněvá. Někdo mu totiž ukradl nejmocnější zbraň ve vesmíru. Já mám jít do podsvětí, střetnout se s vládcem mrtvých, najít tu zbraň a vrátit ji **zpět** na Olymp do letního slunovratu, který bude už za deset dnů. Když se mi to povede, dokážu, že tím zlodějem nebyl můj otec."

„Správně," potvrdil moje slova Cheirón.

Otočil jsem se na Grovera: „Co ty na to?"

„Mírumilovní satyrové a podsvětí, to přece nejde **dohromady**," řekl dost vystrašeně.

(**2**) „Nemusíš chodit se mnou," snažil jsem ho uklidnit.

ZAVÁHAL, ale pak odpověděl: „Zachránil jsi mi život, Percy! Neopustím tě."

Ulevilo se mi. Netušil jsem, jestli satyr něco zmůže proti mrtvým, ale cítil jsem se líp, že do toho nepůjdu sám. Obrátil jsem se na Cheiróna: „A kde je ten vstup do podsvětí•"

„Občas se stěhuje. Teď je v Los Angeles."

„Takže skočíme do letadla a pak…"

„Ne, musíš cestovat po zemi!" přerušil mě Cheirón. „Nejsilnějším soupeřem tvého otce je Zeus. Letadlem proto letět nesmíš. Ocitl by ses v království tohoto boha a dolů by ses živý nevrátil!" Nad námi udeřil blesk a ZABURÁCEL hrom. „Na cestě tě budou doprovázet dva společníci," pokračoval Cheirón, „ten druhý už brzy přijde."

Vzduch se zachvěl a **náhle** se v místnosti zjevila Annabeth, dcera bohyně moudrosti.

„Dohlídnu na to, abys to nezpackal," řekla.

„Trojice," zamyslel jsem se nahlas. „To snad půjde."

Vysvětlivka: Satyr je bájná bytost s částečně lidskou a částečně zvířecí podobou.

(R. Riordan, Percy Jackson, upraveno)

Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N). (Posuzovaná slova jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně: *dávno*, *zpět*, *dohromady*, *náhle*.)

14.1 Pokud slovo dávno nahradíme slovem kdysi, význam textu zůstane zachován.

14.2 Pokud slovo zpět nahradíme slovem dozadu, význam textu zůstane zachován.

14.3 Pokud slovo dohromady nahradíme slovem celkem, význam textu zůstane zachován.

14.4 Pokud slovo náhle nahradíme slovem znenadání, význam textu zůstane zachován.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:

14.1 – N; 14.2 – N; 14.3 – N; 14.4 – A

VYSVĚTLENÍ

Dávno = po dlouhou dobu (≠ kdysi = v minulosti); zpět = zpátky (≠ dozadu = vzad); dohromady je v ustáleném spojení „nejde to dohromady" (≠ celkem); náhle a znenadání jsou synonyma.

C5PBD21C0T02 · 2021 – 2. řádný termín (B) · úloha 21 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Daman, jemuž čeští přírodovědci kdysi říkali tlustoš, není na první pohled nijak zajímavý. Tento podsaditý živočich se vzhledem i velikostí podobá běžnému králíkovi. Daman je sice **nenápadný**, jeho příbuzného ale přehlédnete jen stěží. Je to totiž zvířecí obr – slon. Ačkoli je příbuznost damanů a slonů těžko uvěřitelná, dokládá ji řada společných znaků. Pro slony jsou charakteristické kly, tedy dva **pořádně** velké zuby vyčnívající ven z tlamy. Také damani mají dva dlouhé horní řezáky, které jim často vykukují z tlamičky. Jak sloni, tak damani mají na končetinách nehtová kopýtka, shodné znaky najdeme i na kostře obou těchto býložravců.

(**2**) První damani obývali Zemi už před mnoha miliony let, někteří z nich tehdy dosahovali téměř velikosti dnešního koně. Od té doby se ale stále zmenšovali. Dnes damani žijí hlavně v Africe. **Obratně** skáčou po stromech, překvapivě snadno se pohybují i po hladkých skalách. Na nohou totiž mají žlázky vylučující lepkavou tekutinu, díky které jejich chodidla fungují jako jakési přísavky. Organismus damanů šetří vodou, jejich moč je proto rosolovitá. Na vzduchu spolu s trusem damanů vytváří černou hmotu, která kupodivu příjemně voní. Podle některých, ne zcela spolehlivých zdrojů se tato hmota po staletí používala jako přísada do určitých typů parfémů.

(**3**) Damany znali už starověcí féničtí mořeplavci. Když při jedné ze svých plaveb po Středozemním moři přistáli u **neznámé** pevniny, uviděli velké množství králíků. Tyto živočichy ovšem Féničané vůbec neznali, a tak se domnívali, že je to nějaký nový druh damanů. Pevninu proto nazvali I safan (Země damanů). Z tohoto názvu za nějaký čas vzniklo pojmenování Hispánie, označující Pyrenejský poloostrov.

(www.temata.rozhlas.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení o slovech tučně vyznačených ve výchozím textu NENÍ pravdivé?

A. Slovo nápadný má opačný význam, než má v textu slovo nenápadný.
B. Slovo nepořádně má opačný význam, než má v textu slovo pořádně.
C. Slovo neobratně má opačný význam, než má v textu slovo obratně.
D. Slovo známé má opačný význam, než má v textu slovo neznámé.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **B)**

VYSVĚTLENÍ

Slovo pořádně je v textu užito ve významu velmi, značně; nepořádně znamená nedbale – nejde tedy o pravé antonymum v daném kontextu.

C5PCD21C0T03 · 2021 – 1. náhradní termín (C) · úloha 13 · 2 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Události dnešního dne mě utvrdily v mém rozhodnutí. Musím stůj co stůj zjistit, zda se ve vesničce opravdu skrývá netvor. Emma, Bronwyn a Enoch se rozhodli mě na této tajné výpravě doprovodit. Millard, jehož neviditelnost by se nám hodila, s naším plánem ale nechtěl mít nic **společného**. Dokonce jsme ho museli podplatit, aby nás nepráskl ředitelce Peregrinové.

(**2**) Po večeři jsme se s Emmou sešli u schodiště v posledním patře sirotčince. Po žebříku jsme vylezli na půdu a odtud jsme se větrací šachtou dostali na střechu. Tam už na nás čekali Enoch s Bronwyn. Právě jsem se jich chystal zeptat, jak se dostaneme na zem, **vtom** jsem ale spatřil Olivu, jak se vznáší podél střechy. Okolo pasu měla omotaný provaz. Zvědavě jsem se naklonil přes střechu, abych zjistil, k čemu je přivázaná. Uviděl jsem Fionu, jak s provazem v ruce sedí v okně svého pokoje. Velice mě potěšilo, že máme dva komplice.

„Běž první, Jacobe," řekl mi Enoch.

Nervózně jsem couval od okraje střechy: „Součástí **plánu** nebylo, že si zlomím nohy."

„Nezlomíš! Chytni se Olivy a skoč," přikázala mi Emma, „je to legrace, uvidíš. Dělala jsem to už mockrát."

Dobrá, budu jí věřit. Zamířil jsem k Olivě, ona natáhla ruce, objala mě a já jsem se zavřenýma očima vykročil do prázdna. Za okamžik jsem pod nohama ucítil zem. Oliva mě pustila a řítila se zpět na střechu s Júúúúú! na rtech. Ostatní na ni zasyčeli, ať je zticha. Pak ji jeden po druhém objali a ona je **snesla** dolů.

Když jsme byli všichni pohromadě, opatrně jsme se začali plížit k temnému lesu. Fiona s Olivou nám z okna mávaly. Štěstí nám zatím stále přálo. Když se stihneme vrátit před večerkou, Peregrinová nic nezjistí.

(R. Riggs, Sirotčinec slečny Peregrinové pro podivné děti, upraveno)

TEXT 2

Souvětí typu A: v první větě souvětí je podmět nevyjádřený, např. Stále nevím, proč to udělal (kdo, co neví? – nevyjádřený podmět já).

Souvětí typu B: podmět první věty souvětí je vyjádřen celou následující větou, např. Stále se neví, proč to udělal (kdo, co se neví? – podmět proč to udělal).

(CZVV)

Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N). (Posuzovaná slova jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně.)

1. 13.1 Pokud slovo *společného* nahradíme slovem *hromadného*, význam textu zůstane zachován.
2. 13.2 Pokud slovo *vtom* nahradíme slovem *najednou*, význam textu zůstane zachován.
3. 13.3 Pokud slovo *plánu* nahradíme slovem *mapy*, význam textu zůstane zachován.
4. 13.4 Pokud slovo *snesla* nahradíme slovem *vydržela*, význam textu zůstane zachován.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **13.1 N; 13.2 A; 13.3 N; 13.4 N**

C5PCD21C0T03 · 2021 – 1. náhradní termín (C) · úloha 22 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Člověk není jediným inteligentním tvorem žijícím na Zemi. Co se inteligence týče, největšími konkurenty člověka jsou delfíni. Delfíní mozek je neobyčejně velký, dokonce větší než ten lidský. Inteligenci ale určuje množství závitů na povrchu mozku a také poměr mezi hmotností mozku a celkovou hmotností živočicha. Pokud vezmeme v potaz tento poměr, pak největší mozek má člověk. Hned na druhém místě žebříčku jsou delfíni. V tomto směru předčí i šimpanze, našeho velmi blízkého příbuzného. Přitom tento zástupce lidoopů **rozhodně** není žádný hlupák.

(**2**) Delfíni se lidem podobají také tím, že mají svou vlastní řeč. Voda, v níž žijí, je pro jejich komunikaci prostřednictvím zvuků **daleko** příznivější než vzduch. Vodou se totiž zvuk šíří **rychleji** a na delší vzdálenost než ve vzduchu. Delfíni si tak mohou klidně popovídat i na dálku, aniž se přitom vidí. Delfíní řeč se skládá ze široké škály různých cvakavých zvuků, některé z nich ale lidé vůbec nejsou schopni sluchem vnímat. Každý delfín se ohlašuje zvláštním zvukem. Když ostatní delfíni chtějí svého kamaráda přivolat, jeho specifický zvuk, který funguje jako jméno, napodobují. Dalšími speciálními zvuky se delfíni navzájem upozorňují na blížící se nebezpečí, jakým jsou třeba rybářské lodě či žraloci. Ve svém „slovníku" mají delfíni také plácání ploutvemi do vody, dokonce se dorozumívají i vypouštěním bublin. Vědci zkoumali, zda by se lidé mohli naučit řeč delfínů a zda by delfíni mohli porozumět lidským slovům. Řeč delfínů nám ale zní podobně, jako kdybychom si nějakou zvukovou nahrávku pustili velmi rychle. Naopak delfíni vnímají naši řeč, jako bychom mluvili hodně zpomaleně. S delfíny si tedy **patrně** hned tak nepopovídáme. (www.temata.rozhlas.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení o slovech tučně vyznačených ve výchozím textu je pravdivé?

A. Slovo *nerozhodně* má opačný význam, než má v textu slovo *rozhodně*.
B. Slovo *blízko* má opačný význam, než má v textu slovo *daleko*.
C. Slovo *pomaleji* má opačný význam, než má v textu slovo *rychleji*.
D. Slovo *nepatrně* má opačný význam, než má v textu slovo *patrně*.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

C5PDD21C0T04 · 2021 – 2. náhradní termín (D) · úloha 22 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Pro většinu lidí je binturong živočichem zcela neznámým, příliš toho o něm nevědí ani odborníci. Z chovů v zajetí ***** znají vzhled těchto živočichů, ***** o jejich životě ve volné přírodě mají informací velmi málo.

Binturongové jsou stromové šelmy žijící v pralesích v jihovýchodní Asii. Kvůli kácení pralesů však jejich počet stále klesá, v odlesněné krajině totiž nepřežijí. Tělo těchto živočichů je přizpůsobeno životu v korunách stromů. Šplhání jim umožňují tlapy s **ostrými** drápy a dlouhý chápavý ocas, za nějž se mohou pověsit na větve nebo se jich přidržet. Chápavý ocas je typický pro některé druhy opic, u šelem je však vzácný. Kromě binturonga má takový ocas jen jediná šelma na světě – jihoamerický kynkažu.

(**2**) Binturong není žádný drobeček: může vážit přes 20 kg (v zajetí dokonce až 30 kg). Vedle drobných obratlovců se binturong živí i rostlinnou stravou, zejména sladkými fíky. S některými druhy fíkovníků ho pojí oboustranně prospěšný vztah: stromy mu poskytují potravu a on zase zajišťuje šíření jejich semen. V jeho trávicím ústrojí se **tvrdá** svrchní vrstva semen změkčí a jen díky tomu mohou semena obsažená v trusu posléze vyklíčit a vyrůst.

Na skoky mezi stromy je binturong moc **těžký**. Když se chce dostat na sousední strom, musí sestoupit na zem. Tam ale číhá nebezpečí: jednak pytlácké pasti nastražené na jinou zvěř, jednak obávaní lovci. Ti binturongy loví pro maso nebo je prodávají na trhu s exotickými zvířaty jako **domácí** mazlíčky. V některých oblastech jsou binturongové oblíbenými společníky, protože jsou přátelští a dají se snadno ochočit.

Binturongy bychom rozhodně měli chránit. Každý zachráněný binturong totiž znamená mimo jiné i spoustu „vysázených" fíkovníků. (www.abicko.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení o slovech tučně vyznačených ve výchozím textu je pravdivé?

A. Slovo tupými má opačný význam, než má v textu slovo ostrými.
B. Slovo mírná má opačný význam, než má v textu slovo tvrdá.
C. Slovo snadný má opačný význam, než má v textu slovo těžký.
D. Slovo zahraniční má opačný význam, než má v textu slovo domácí.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: A)

C5PDD21C0T04 · 2021 – 2. náhradní termín (D) · úloha 27 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Na zalesněném kopci v severních Čechách stojí zřícenina hradu Ralsko. Tvoří ji zbytky dvou čtverhranných obytných věží a dalších budov. Nejzachovalejší částí je 5,6 metru **silná** zeď. Proč byla ale postavena, je dodnes záhadou. *****

Přesné informace o založení hradu nemáme. Jedna písemnost z 13. století se zmiňuje o **jistém** Teodorovi z Ralska, který se údajně účastnil jakéhosi rytířského turnaje. Podle archeologů lze však prokázat pouze to, že ve 14. století hrad již existoval. V následujících stoletích ho obývalo mnoho **významných** šlechticů, jeden čas zde dokonce sídlili loupeživí rytíři. Od 17. století hrad chátral, na jeho zkáze se podíleli i hledači pokladů, kteří ve zdivu udělali četné díry. Poklad na hradě prý skutečně ukrytý je a říká se, že ho hlídá obrovský černý pes. Další z pověstí týkajících se hradu a jeho okolí vypráví o chamtivé ženě, jež kvůli pokladu zapomněla v jeskyni pod kopcem své dítě.

Zřícenina je volně **přístupná**. Trasa vedoucí ke zřícenině začíná ve středu městečka Mimoň, je dlouhá necelých 6 km a je součástí nové naučné stezky. (www.novinypodralskem.cz, upraveno)

Ve kterém z následujících případů zůstane význam výchozího textu zachován?
(Posuzovaná slova jsou ve výchozím textu vyznačena tučně.)

A. pokud slovo silná nahradíme slovem tlustá
B. pokud slovo jistém nahradíme slovem zaručeném
C. pokud slovo významných nahradíme slovem značných
D. pokud slovo přístupná nahradíme slovem pochopitelná

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: A)

C5PAD22C0T01 · 2022 – 1. řádný termín (A) · úloha 22 · 2 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Dne 23. března 1865 letěl nad Tichým oceánem balon, stržený vzdušným vírem. „**Ven** se vší zátěží!" zaznělo ve čtyři odpoledne. Pod koulí naplněnou plynem se ještě dlouhé hodiny zmítal koš s cestujícími. Uragán se zklidnil až ráno. V dohledu ale **stále** žádná země, všude kolem jen rozbouřené moře. Vtom balon začal prudce klesat. Trhlinou v jeho plášti totiž unikal plyn. Situace vypadala **beznadějně**. Když už byli vzduchoplavci napůl ponořeni ve vodě, zahlédli neznámý ostrov. Splasklý plášť se náhle prohnul v jakousi kapsu a balon byl větrem hnán jako loď směrem k pobřeží. Na písčitém břehu si všichni **zhluboka** oddechli.

Od té doby uběhlo již půl roku. 24. září se šel Pencroff podívat na pasti, které nalíčil. V jedné z nich sebou házel malý pekari. To bude výtečná hostina, zaradoval se námořník.

(**2**) Pečené selátko skutečně všem chutnalo. Pencroff zrovna hltal už druhou porci, když vtom zaklel. „O něco jsem si zlomil zub!" vykřikl. Pak vyňal z úst předmět, který ho připravil o část stoličky. Byla to olověná kulka! Ani zjevení nadpřirozené bytosti by trosečníky nerozrušilo víc. Při průzkumech ostrova totiž na člověka nenarazili, žádný kouř přítomnost lidí neprozrazoval.

(**3**) „Neříkal jste, Pencroffe, že ten pekari byl asi tři měsíce starý•" zeptal se inženýr.

„Přesně to jsem říkal, pane Smithi," odpověděl mu námořník, „vždyť to bylo mládě!"

„Z toho tedy vyplývá, že nedávno byla na ostrově vypálena rána z pušky."

„A že kulka," doplnil logicky uvažujícího Smithe Spilett, „zasáhla toto zvíře."

(**4**) „Buď je tedy ostrov obydlen," pokračoval Smith, „nebo tu někdo tajně přistál. Nevíme, zda to jsou přátelé, či nepřátelé• Musíme znovu prozkoumat ostrov a zjistit, jestli jsou ještě tady!"

Vysvětlivka: pekari – drobný sudokopytník podobný prasatům

(J. Verne, Tajuplný ostrov, upraveno)

Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N). (Posuzovaná slova jsou ve výchozím textu vyznačena tučně.)

22.1	Slovo *uvnitř* má opačný význam, než má v textu slovo **ven**.	A / N
22.2	Slovo *neustále* má opačný význam, než má v textu slovo **stále**.	A / N
22.3	Slovo *nadějně* má opačný význam, než má v textu slovo **beznadějně**.	A / N
22.4	Slovo *zvysoka* má opačný význam, než má v textu slovo **zhluboka**.	A / N

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **22.1 N; 22.2 N; 22.3 A; 22.4 N**

VYSVĚTLENÍ

uvnitř × *ven* nejsou antonyma; *neustále* a *stále* jsou synonyma; *nadějně* × *beznadějně* jsou skutečná antonyma; *zvysoka* (z výše / pohrdavě) × *zhluboka* (hodně) antonyma nejsou.

C5PBD22C0T02 · 2022 – 2. řádný termín (B) · úloha 27 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Na světě jsou města, kde se některé problémy řeší hravou formou **pomocí** tzv. šťouchů. To jsou nenásilná postrčení, která vás motivují k lepšímu chování. ***** Jak?
Tak třeba nikdo nemá rád, když se na chodnících válejí odpadky. Jenže co s tím? Varovné cedule, vyšší pokuty… anebo chytrý šťouch jako v Londýně. Organizace Hubbub umístila do zdejších ulic průhledné odpadkové koše s dvěma přihrádkami označenými jmény. Tím, že jste do jedné z nich vhodili nedopalek, jste **zároveň** hlasovali pro svého oblíbeného fotbalistu – Ronalda, nebo Messiho. Vítězem se stal Ronaldo, **daleko** důležitější je ale to, že počet nedopalků na chodnících se opravdu snížil.
Londýnským šťouchem se inspirovala i další města: v Římě třeba můžete za plastovou láhev vyhozenou do speciálního koše získat lístky na metro, ve Stockholmu zase najdete hrající schody, které podporují zdravý pohyb. Je sice pravda, že šťouchy náš svět nespasí, **rozhodně** však mají své výhody: zpravidla skoro nic nestojí, jsou zábavné a život nám nepochybně zpříjemní.
(www.nazory.aktualne.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení o slovech tučně vyznačených ve výchozím textu NENÍ pravdivé?

A. Pokud slovo **pomocí** nahradíme slovem *prostřednictvím*, význam textu zůstane zachován.
B. Pokud slovo **zároveň** nahradíme slovem *současně*, význam textu zůstane zachován.
C. Pokud slovo **daleko** nahradíme slovem *mnohem*, význam textu zůstane zachován.
D. Pokud slovo **rozhodně** nahradíme slovem *rázně*, význam textu zůstane zachován.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

Rozhodně má v textu význam určitě; rázně by text znesmyslnilo (šťouchy náš svět nespasí, rázně však mají své výhody).

C5PCD22C0T03 · 2022 – 1. náhradní termín (C) · úloha 22 · 2 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Když se Prcek vrátil ze zajetí zpět ke svým kamarádům, ***** jim nemusel vyprávět, co se mu přihodilo. Držkoun to totiž celou dobu sledoval ze své pozorovatelny na stromě a **neprodleně** vše hlásil ostatním. Všichni tak s Prckem prožívali zajetí, výprask prutem, všechny ty dlouhé minuty plné utrpení, strachu a vzteku a nakonec i propuštění.

„Musíme zdrhat!" řekl Třesprdelka, kterému velitelovo příšerné dobrodružství připomnělo jeho vlastní nemilé zážitky.

„Nejdřív se musím voblíct," namítl Prcek a položil na zem raneček udělaný z košile. Když **rozvázal** její rukávy, našel boty, triko, ale kalhoty nikde…

„Co se stalo s mejma kalhotama?" zděsil se.

„**Možná** žes je ztratil cestou," napadlo Držkouna.

Parta kamarádů se ihned **pustila** do hledání. I když ale pořádně prozkoumali bojiště, žádný kus látky, který by připomínal kalhoty, na louce neležel. Držkoun dokonce vylezl na strom a díval se, ***** někam nezapadly. Za okamžik oznámil: „Nic nevidím. Seš si jistej, Prcku, žes je strčil dovnitř, když ses za tím křovím převlíkal?"

„Sem si jistej," odpověděl znepokojeně velitel.

Náhle kamarádi zaslechli vítězný zpěv svých protivníků vracejících se domů. Držkoun se natahoval, aby na ně skrz větve viděl, a vtom vztekle zařval: „Voni maj tvoje kalhoty. Čmajzli ti je, lumpové! Navlíkli je na klacek místo svýho praporu."

„Tak to sem vyřízenej! Jak projdu vesnicí? A co řeknu doma?" zbledl Prcek.

Po nekonečných minutách usilovného přemýšlení se Držkoun plácl do čela: „Mám to! Hele, já k vám jít nemůžu, protože by mě tví rodiče mohli načapat. Ty tam ale jít můžeš. Svlíknu si svoje kalhoty a dám ti je. Ty se zadem dostaneš domů, vezmeš si jiný kalhoty a ty moje mi přineseš." Zdálo se, že je to geniální nápad.

(L. Pergaud, Knoflíková válka, upraveno)

Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N).
(Posuzovaná slova jsou ve výchozím textu vyznačena tučně.)

22.1	Slovo *okamžitě* má opačný význam, než má v textu slovo **neprodleně**.	A	N
22.2	Slovo *svázal* má opačný význam, než má v textu slovo **rozvázal**.	A	N
22.3	Slovo *nemožná* má opačný význam, než má v textu slovo **možná**.	A	N
22.4	Slovo *chytila* má opačný význam, než má v textu slovo **pustila**.	A	N

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: 22.1 NE; 22.2 ANO; 22.3 NE; 22.4 NE

C5PCD22C0T03 · 2022 – 1. náhradní termín (C) · úloha 26 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Prase Pigcasso, žijící na farmě v Jihoafrické republice, je světoznámé díky svým obrazům. Chybělo však málo a o tohoto talentovaného malíře bychom **přišli**.
S malováním začal Pigcasso krátce poté, co ho v roce 2016 jedna žena odkoupila z místních jatek, čímž mu zachránila život. V novém bydlišti čekaly na Pigcassa různé hračky, sele však všechny rozdupalo nebo snědlo. Nedotčených zůstalo pouze několik starých štětců. Pigcassovu majitelku proto napadlo před prasátko **postavit** plátno a barvy. Pigcasso si **vzal** štětec do rypáku, začal s ním kroužit po plátně a první dílo prasečího umělce bylo na světě. Od té doby vytvořil přes čtyři stovky obrazů.
(**2**) Fotky a videa zachycující toto talentované prasátko, jak maluje obrazy či hrdě pózuje před svými výtvory, sleduje na sociálních sítích přes 57 tisíc lidí. Pigcassova díla se dobře prodávají, například v roce 2021 zaplatil kupec za jeden jeho obraz skoro půl milionu korun, což je nový rekord v oblasti prodeje uměleckého díla vytvořeného zvířetem. Pigcasso tak **překonal** dosavadního rekordmana šimpanze Conga, jehož malba se v roce 2005 prodala za 350 tisíc korun. Veškeré výtěžky z prodeje Pigcassových obrazů putují na dobročinné účely, zejména na provoz útulků pro domácí zvířata.
(www.aktualne.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení o slovech tučně vyznačených ve výchozím textu je pravdivé?

A. Pokud slovo **přišli** nahradíme slovem *vstoupili*, význam textu zůstane zachován.
B. Pokud slovo **postavit** nahradíme slovem *umístit*, význam textu zůstane zachován.
C. Pokud slovo **vzal** nahradíme slovem *odcizil*, význam textu zůstane zachován.
D. Pokud slovo **překonal** nahradíme slovem *přečkal*, význam textu zůstane zachován.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

C5PDD22C0T04 · 2022 – 2. náhradní termín (D) · úloha 22 · 2 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1 (příběh o třídní fotografii): Dneska jsme se měli fotit na školním dvoře. Když jsem tam dorazil, paní učitelka právě nadávala Augustýnovi, že přišel převlečený za Marťana. Augustýn má totiž hrozně bohatého tatínka, který koupí, nač si jeho jedináček vzpomene. Augustýn **trval** na svém, že chce na fotografii vypadat jako Marťan.

Paní učitelka pak řekla fotografovi, ať si pospíší, abychom nepromarnili celou hodinu matematiky. Celestýn, mazánek paní učitelky, prohlásil, že to by byla škoda, jelikož on má matematiku rád. Albín mu chtěl dát ránu, jenže Celestýn nosí brýle, takže ho nemůžeme fackovat, kdy nás napadne.

Fotograf nám řekl, ať se rozdělíme do tří řad. První bude sedět na lavičkách, druhá se postaví za ni a třetí řada bude stát na bednách. Měl to **fakt** dobře promyšlené.

Pro bedny jsme šli do sklepa. Nebylo tam moc světla, protože lampa byla rozbitá. Byli jsme tam sami, a tak jsme si užili dost legrace. Viktorín si dal na hlavu pytel a začal si hrát na ducha a houkat: „Hú, hú, hú!" Pak ale přišla paní učitelka. Tvářila se nespokojeně, a tak jsme všichni urychleně vynesli bedny na dvůr. Jenom Viktorín tam zůstal. Neviděl totiž, co se děje. Pořád vykřikoval, že je duch! Rozzlobená paní učitelka mu musela pytel z hlavy sundat.

Když se pak oba vrátili ze sklepa na dvůr, paní učitelka pustila Viktorínovo ucho a zděšeně zvolala: „Vždyť jste celí černí!" Jak jsme totiž ve sklepě dělali špumprnákle, trochu jsme se umazali. Kromě Celestýna měl **čistý** obličej jen Augustýn s marťanskou helmou na hlavě. „Vidíte," řekl učitelce, „kdyby všichni přišli oblečení jako já, bylo by to bez problému." Paní učitelka ho chtěla vytahat za uši, ale na helmě se neměla zač chytit. To marťanské oblečení je **vážně** výhodné!

TEXT 2: Když se tvoří tvar 2. pádu množného čísla podstatných jmen skloňovaných podle vzoru žena, odstraňuje se koncová samohláska (např. kniha – knih). Pokud se na konec slova dostane obtížně vyslovitelná skupina souhlásek, vkládá se mezi tyto souhlásky tzv. **vkladné e** (např. bitva – bit**e**v).

Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N).
(Posuzovaná slova jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně.)

V. Slovo *přestal* má opačný význam, než má v textu slovo **trval**. A / N
V. Slovo *domněnka* má opačný význam, než má v textu slovo **fakt**. A / N
V. Slovo *špinavý* má opačný význam, než má v textu slovo **čistý**. A / N
V. Slovo *vesele* má opačný význam, než má v textu slovo **vážně**. A / N

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **22.1: NE, 22.2: NE, 22.3: ANO, 22.4: NE**

C5PDD22C0T04 · 2022 – 2. náhradní termín (D) · úloha 26 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Novozélandské město Christchurch mělo dlouhá léta svého oficiálního kouzelníka. Ian Channell, kterému je nyní už **skoro** devadesát let, se začal věnovat kouzlení na veřejných prostranstvích již během prvních měsíců svého několikaletého pobytu v Austrálii. V této činnosti pokračoval i po roce 1976, kdy se **natrvalo** usadil ve městě Christchurch.

Místní radní **zprvu** nebyli z jeho netradičního řemesla nadšení a chtěli mu provoz této činnosti zakázat, ***** veřejnost si kouzelníka oblíbila a proti zákazu se vzbouřila. Channell nakonec získal funkci oficiálního kouzelníka Nového Zélandu. Náplní jeho práce bylo **třeba** zařídkávat profesionální ragbyové týmy, ***** začaly vyhrávat, žehnat lidem při různých událostech nebo pomáhat zemi v obdobích sucha tím, že vykonával dešťové tance.

Uznávaný kouzelník dostával od města za své služby v přepočtu 250 tisíc korun ročně. V roce 2021 však městští radní smlouvu s čarodějem, který za své zásluhy dokonce převzal vyznamenání od královny Alžběty II., nečekaně rozvázali. Důvod jejich rozhodnutí není znám. Vzhledem k čarodějově velké popularitě je nicméně možné, že veřejnost si jeho služby opět vynutí.

(www.aktualne.cz; www.denik.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení o slovech tučně vyznačených ve výchozím textu NENÍ pravdivé?

A. Pokud slovo **skoro** nahradíme slovem *bezmála*, význam textu zůstane zachován.
B. Pokud slovo **natrvalo** nahradíme slovem *nastálo*, význam textu zůstane zachován.
C. Pokud slovo **zprvu** nahradíme slovem *zpočátku*, význam textu zůstane zachován.
D. Pokud slovo **třeba** nahradíme slovem *nutno*, význam textu zůstane zachován.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

C5PAD23C0T01 · 2023 – 1. řádný termín (A) · úloha 10 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Vážky patří k nejnápadnějším zástupcům hmyzu v okolí vod nejen kvůli své velikosti, ale především kvůli své křehké kráse. Na Zemi se objevily v závěrečné fázi prvohor, a to zhruba před 300 miliony let. Jako jedni z prvních živočichů opustily vodní prostředí, dodnes jsou však na něm závislé – voda je pro jejich vývoj nepostradatelná.

Dospělé vážky jsou krásně zbarvené, mají štíhlé protáhlé tělo a dva páry křídel (největší rozpětí křídel je kolem 19 cm). Jejich schopnosti je řadí k nejdokonalejším letcům z hmyzí říše. Umí letět kolmo nahoru i dolů a na krátkou vzdálenost dovedou vyvinout rychlost větší, než kdy během závodů zvládl nejrychlejší muž světa Usain Bolt.

Vážky mají dvě velké složené oči (složené oko je tvořeno tisíci maličkých oček), pomocí **nichž** si jako mozaiku skládají obraz toho, co vidí. Zrak je pro ně důležitým smyslem: nevidí sice příliš ostře, zato mají velké zorné pole a ve své blízkosti ZACHYTÍ sebemenší pohyb. Jsou to predátoři, tedy živočichové živící se dravým způsobem: kořist, jíž je v případě dospělých vážek létající hmyz, uloví a sežerou. Vážky nelítostně pronásledují svou oběť, zpravidla ji dostihnou za pár sekund. Polapený hmyz poté nohama přitáhnou rovnou ke kusadlům.

Vážkám se kdysi dávaly různé přezdívky – třeba Evropané **je** nazývali ďáblovými létajícími jehlami a strašili jimi zlobivé děti. Asie naopak ve vážkách vždy viděla symbol krásy, štěstí a odvahy. Například ve Vietnamu je vážka tradičně spojována s úspěchem a její dokonale vyvážené modely si mohou turisté zakoupit v mnoha zdejších obchodech se suvenýry.

(www.national-geographic.cz; www.abicko.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení je pravdivé? (Posuzovaná slova jsou ve výchozím textu podtržena.)

A. Slovo krokem by ve výchozím textu mělo opačný význam, než má v textu slovo během.
B. Slovo nedoženou by ve výchozím textu mělo opačný význam, než má v textu slovo dostihnou.
C. Slovo křivou by ve výchozím textu mělo opačný význam, než má v textu slovo rovnou.
D. Slovo nebojácnosti by ve výchozím textu mělo opačný význam, než má v textu slovo odvahy.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

VYSVĚTLENÍ

Slovo *dostihnou* (= dohoní, doženou) a *nedoženou* jsou antonyma; ostatní dvojice opačný vztah nesplňují (viz zdůvodnění v řešení).

C5PBD23C0T02 · 2023 – 2. řádný termín (B) · úloha 11 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

Veverka obecná, menší hlodavec žijící v hlubokých lesích i na sídlištích velkoměst, patří k nejoblíbenějším živočichům. Není divu, je to totiž opravdu roztomilé zvířátko.

Veverky se chlubí pestrou škálou odstínů srsti: od světle rezavé přes **sytě** hnědou až po černou. Na světě zřejmě nenajdete dvě zcela stejně zbarvené veverky. Jediné, co mají v tomto směru všechny veverky společné, je bílé bříško. Jejich huňatý ocas, dlouhý až 20 cm, má několik funkcí. Veverky se do něj například zabalí, když se spustí **hustý** déšť nebo jim je zima, a také díky NĚMU udržují rovnováhu při skákání po stromech.

Veverky nemají své příbytky v dutinách stromů, jak se mylně domnívá řada lidí, ale splétají si z větévek hnízda, připomínající svým tvarem míč na ragby. Jejich vnitřek bývá vycpán suchým lýkem, mechem či trávou. *****: letní jsou jednodušší a méně zateplená než hnízda zimní nebo doupátka určená pro uložení novorozeňat.

Protože se veverka neukládá k zimnímu spánku, musí si předem sehnat dostatečné zásoby potravy, KTERÉ jí umožní přečkat zimu. Hledáním potravy, kterou tvoří například semena jehličnanů či oříšky, veverka stráví 15 až 19 hodin denně. Zásoby **pečlivě** zahrabe do země nebo je uloží do dutin stromů. Říká se, že si veverka nepamatuje, kde má své spižírny, ve skutečnosti však má o svých úkrytech dokonalý přehled. Stává se ale, že si část zásob nevyzvedne, jelikož si jich schová víc, než je **nutné**.

Dříve se veverky lovily kvůli kožešině a masu. Dnes už veverka obecná patří mezi chráněné živočichy, a to jak v České republice, tak ve většině dalších evropských států.

(Epocha 14/2022; www.stoplusjednicka.cz, upraveno)

TEXT 2

Slovo typu A vzniká spojením dvou celých slov, a proto ho **lze** rozložit na smysluplné slovní spojení. Např. slovo vlastizrada lze rozdělit na slovní spojení zrada vlasti.

Slovo typu B vzniká buď spojením základů dvou slov (např. slovo vodoměr vzniklo ze základů slov voda a měřit), nebo spojením základu slova a celého slova (např. krupobití vzniklo ze základu slova kroupa a ze slova bití). Slova typu B **nelze** rozložit na smysluplné slovní spojení.

Které z následujících tvrzení je pravdivé?
(Posuzovaná slova jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně.)

A. Slovo hladově by v TEXTU 1 mělo opačný význam, než má v textu slovo sytě.
B. Slovo zředěný by v TEXTU 1 mělo opačný význam, než má v textu slovo hustý.
C. Slovo nedbale by v TEXTU 1 mělo opačný význam, než má v textu slovo pečlivě.
D. Slovo nezbytné by v TEXTU 1 mělo opačný význam, než má v textu slovo nutné.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **C)**

VYSVĚTLENÍ

Slovo *pečlivě* (= svědomitě) a *nedbale* (= ledabyle) jsou skutečná antonyma; ostatní dvojice antonymy nejsou v daném kontextovém užití.

C5PBD23C0T02 · 2023 – 2. řádný termín (B) · úloha 22 · 2 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Adara si nikdy nebyla zcela jistá, jestli zima přináší ledového draka, nebo ledový drak zimu. Vždy ale věděla, kdy zima, sníh a ledový drak mají přijít, protože v tu dobu měla narozeniny.
(**2**) Adara se narodila za strašného mrazu. Zima na ní tenkrát nechala své otisky. Asi proto byla jiná než ostatní děti. Už si nevzpomínala, kdy ledového draka spatřila poprvé. Připadalo jí, že byl součástí jejího života **odjakživa**.
Adara znala draky už předtím. Hal, mladší bratr jejího otce, totiž létal na jednom z nich. Ledový drak byl ale daleko větší, byl pokrytý jinovatkou a zuby – tři řady hrozivých kopí nestejné délky – měl z rampouchů. Když zamával křídly, zafoukal studený vítr, když dýchal, tvořil se led. Adara se ho ale nebála. Byla přece zimní dítě.
(**3**) Té zimy, kdy oslavila své páté narozeniny, na něm letěla poprvé. Ledový drak si ji opět našel na poli, kde jako obvykle stavěla hrad ze sněhu. Když toho rána dosedl **vedle** ní, rozhodla se na něj vylézt. Objala jeho studený krk a vzápětí se spolu vznesli do oblak. **Odtud** najednou viděla svět úplně jinak. Když letěli nad otcovou farmou, zahlédla svého bratra Geoffa. Vypadal docela maličký.
Adara s drakem strávili ve vzduchu dlouhé hodiny. Jejich první společný let byl vzrušující, ale také dost nebezpečný. Adara totiž neměla postroj, jaký používá Hal a ostatní královští drakoletci. **Občas** proto hrozilo, že ji drak máváním křídel setřese. K večeru konečně začali klesat. Bylo těsně po setmění, když přistáli na zemi. Doma otec Adaru nejdřív objal a pak jí vynadal. Nechápala to. Geoff jí ale pošeptal: „Proletěl tudy ledový drak a všechny vyděsil. Otec se bál, že tě ta stvůra sežrala." Adara se jen usmála.
(G. R. R. Martin, Ledový drak, upraveno)

Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N).
(Posuzovaná slova jsou ve výchozím textu vyznačena tučně.)

22.1 Pokud slovo *odjakživa* nahradíme slovem *donedávna*, význam daného větného celku zůstane zachován. A / N

22.2 Pokud slovo *vedle* nahradíme slovem *kromě*, význam daného větného celku zůstane zachován. A / N

22.3 Pokud slovo *odtud* nahradíme slovem *potud*, význam daného větného celku zůstane zachován. A / N

22.4 Pokud slovo *občas* nahradíme slovem *chvílemi*, význam daného větného celku zůstane zachován. A / N

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:

22.1 N; 22.2 N; 22.3 N; 22.4 A

VYSVĚTLENÍ

Odjakživa (od nepaměti) ≠ *donedávna*; *vedle* (v sousedství) ≠ *kromě* (mimo); *odtud* (z tohoto místa) ≠ *potud* (až sem/do té chvíle); *občas* a *chvílemi* jsou synonyma.

C5PCD23C0T03 · 2023 – 1. náhradní termín (C) · úloha 23 · 2 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Stařík a dívka vešli na dvůr. Pod oknem stavení se v šeru rýsovala postava jakéhosi **mohutného** tvora, který v tlapách svíral kýtu a soustředěně ji ohlodával. Starý muž přistoupil blíž a zvolal: „Jorku Byrnisone, můžeme si promluvit?"

Medvěd pustil kýtu na zem a po všech čtyřech vyrazil ke dvojici. Pak se nečekaně vztyčil v celé své velikosti – měřil snad přes tři metry – a zaburácel: „Co chcete? Kdo jste?" Jeho **hluboký** hlas jako by otřásal zemí.

„Já jsem Farder Coram a tahle dívka je Lyra. Chceme ti nabídnout práci," řekl muž.

„Já práci mám. Spravuju porouchané stroje a zvedám těžké věci," odpověděl staříkovi Jorek. Zvědavost mu ale nedala: „O co teda jde?"

„Míříme na sever," vysvětlil Farder, „chceme najít místo, kde jsou drženy unesené děti. Musíme je osvobodit ze zajetí a přivést zpátky. Hodila by se nám tvá pomoc."

„Vím, co je to za lidi, kteří to mají na svědomí," pokýval hlavou medvěd, „předevčírem byli ve městě a odvezli další děcka." Pak se zeptal: „A jak platíte?"

„Jestli žádáš zlato, dostaneš ho, Jorku," nabídl Farder.

„To je mi k ničemu," zavrčel medvěd.

„Odpusť, že se ptám," vyzvídal Farder, „ale co tě zde drží? Mohl bys přece vést **svobodný** život na pláních nebo bojovat za dobrou věc. To je úkol **hodný** medvěda!"

Lyře se ve tváři zračilo zděšení. Obávala se, že tato poněkud drzá poznámka by zvíře mohla rozdráždit k nepříčetnosti, a tak nechápala, kde stařík bere odvahu říct ji nahlas.

„Trčím tady proto, že mi sebrali brnění," povzdechl si smutně Jorek, „bez něj nemůžu válčit. Moje cena je tedy taková: přidám se k vám, jestliže najdete moji zbroj."

(P. Pullman, Zlatý kompas, upraveno)

TEXT 2: Neslabičné předložky mívají v některých případech pro snazší výslovnost slabičnou podobu. Třeba ve spojení Z KOLA použijeme neslabičnou předložku Z, ale ve spojení ZE STRANY použijeme její slabičnou podobu.

Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N). (Posuzovaná slova jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně.)

23.1 Slovo *drobného* by v TEXTU 1 mělo opačný význam, než má v textu slovo **mohutného**.

23.2 Slovo *vysoký* by v TEXTU 1 mělo opačný význam, než má v textu slovo **hluboký**.

23.3 Slovo *ženatý* by v TEXTU 1 mělo opačný význam, než má v textu slovo **svobodný**.

23.4 Slovo *zlý* by v TEXTU 1 mělo opačný význam, než má v textu slovo **hodný**.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: 23.1 ANO; 23.2 ANO; 23.3 NE; 23.4 NE

C5PDD23C0T04 · 2023 – 2. náhradní termín (D) · úloha 2 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Lichožrout mé ségry Božky
je labužník na ponožky.
Přišel k nám už předloni
a nic mu jen tak nevoní
jak ponožky její.
Vážně!
Nic jiného nejí.
Jenom jednou – za totáče –
spořádal i punčocháče
od tetičky z Francie.
(Chudinka, už nežije.)
Ach, to bylo pláče
pro ty punčocháče!
Prohledala každý kout
a ten prevít Lichožrout
v koši prádla seděl zticha
a počítal:
Sudá, lichá…
Totiž:
Lichožrout mé ségry Božky
(tlusté břicho, žádné nožky)
z párů dělá licháče.
Pět ponožek ke sváče,
nejmíň sedm k večeři,
pak vyklouzne ze dveří
a hurá zas k sousedům!
V noci projde celý dům,
vynechá jen pana Krohu.
A proč právě pana Krohu?
Vám to klidně říci mohu:
on má jenom jednu nohu.
Vysvětlivka: totáč – totalitní režim, tj. režim založený na potlačování lidských práv
(P. Šrut, Lichožrout, upraveno)

Které z následujících tvrzení o slově podtrženém ve výchozím textu je pravdivé?
(synonymum: slovo stejného či podobného významu)

A. Slovo *prevít*, jehož synonymem je slovo *mizera*, je v textu citově zabarvené.
B. Slovo *prevít*, jehož synonymem není slovo *mizera*, je v textu citově zabarvené.
C. Slovo *prevít*, jehož synonymem je slovo *mizera*, není v textu citově zabarvené.
D. Slovo *prevít*, jehož synonymem není slovo *mizera*, není v textu citově zabarvené.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **A)**

C5PDD23C0T04 · 2023 – 2. náhradní termín (D) · úloha 10 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Kapustňáci jsou velcí býložraví savci, kteří žijí v pobřežních vodách i v ústích řek. Vzhledově se trochu podobají tuleňům, oproti **nim** ale kapustňáci mají výraznější, mírně zploštělou hlavu. Dospělí jedinci dorůstají délky 2,5 až 4,5 metru a váží 200 až 600 kilogramů. Jejich potravu tvoří především mořské trávy a řasy. Díky tomu získali přezdívku mořské krávy, ačkoliv s kravami, které se pasou na loukách, příbuzní rozhodně nejsou. Kapustňáci se vyvinuli před více než 50 miliony let ze čtyřnohých suchozemských savců a společné předky mají – poněkud překvapivě – se slony.

Pokud vezmeme v potaz poměr mezi hmotností mozku a celkovou hmotností živočicha, pak kapustňák má menší mozek než většina savců. To ale neznamená, že je hloupý. Podle vědců jsou kapustňáci v URČITÉM směru srovnatelní s delfíny, považovanými za jedny z nejinteligentnějších tvorů ve zvířecí říši. Kapustňáci mají malé oči, nicméně zrak jim slouží docela dobře. Aby se ale podívali směrem, kterým potřebují, musí otočit celé tělo. Místo 7 krčních obratlů, což je počet obvyklý u savců, jich totiž kapustňák má pouze 6 (stejně jako lenochod krátkokrký). Co se týče zubů, mohli bychom kapustňákům závidět. Člověk totiž PROJDE přirozenou výměnou chrupu jen jednou za život, zato když kapustňákovi vypadne zub (většinou následkem konzumace stravy se zrnky písku), vždy **mu** doroste.

Kapustňáci jsou zdatní plavci – mají velký silný ocas, který jim USNADŇUJE pohyb ve vodě. Nad hladinu se vynořují zpravidla každých 5 minut, i když pod vodou vydrží bez nádechu až 20 minut. Nemají silnou vrstvu podkožního tuku, a tak dlouhodobě nejsou schopni snášet nižší teploty. *****

Kapustňáci jsou velmi přátelští tvorové. V současné době však jejich počty z dosud neznámých důvodů stále klesají. Byli proto zapsáni na seznam OHROŽENÝCH živočišných druhů.

(www.epochaplus.cz; www.national-geographic.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení je pravdivé?
(Posuzovaná slova jsou ve výchozím textu zapsána velkými písmeny.)

A. Slovo *nejistém* by ve výchozím textu mělo opačný význam, než má v textu slovo *určitém*.
B. Slovo *nepronikne* by ve výchozím textu mělo opačný význam, než má v textu slovo *projde*.
C. Slovo *ztěžuje* by ve výchozím textu mělo opačný význam, než má v textu slovo *usnadňuje*.
D. Slovo *statečných* by ve výchozím textu mělo opačný význam, než má v textu slovo *ohrožených*.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **C)**

C5PAD24C0T01 · 2024 – 1. řádný termín (A) · úloha 12 · 2 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Už odpradávna velbloud vláčí těžký náklad pod žárem nelítostného slunce. Ne nadarmo se mu říká koráb pouště. Tento mohutný býložravec dokáže zázraky: bez vody vydrží prokazatelně přes dva týdny a po dlounou dobu (údajně dokonce pět týdnů) přežije i bez jídla.

Velbloud je rychlý a vytrvalý běžec: za 12 hodin uběhne až 175 km. Řadí se mezi mimochodníky (stejně jako např. žirafy či sloni). To jsou čtyřnozí živočichové, kteří při chůzi používají současně vždy dvě nohy na stejné straně těla (tj. buď na levém, nebo na pravém boku). Když tedy například vykročí oběma levýma nohama, obě pravé spočívají na zemi.

Na světě žijí velbloudi, kteří se pyšní dvěma hrby, a velbloudi jednohrbí (zvaní též dromedáři). Ti jsou sice o jeden výčnělek na hřbetě chudší, přesto mají v určitém směru nad těmi dvouhrbými navrch – tvoří totiž naprostou většinu světové velbloudí populace. Říká se, že v hrbech si velbloudi nosí vodu na dlouhou cestu. To je ale jen pověra. Mají v **nich** totiž uložen tuk (o hmotnosti až 35 kg), který slouží jako zásobárna energie pro horší časy. Velikost hrbů se mění v závislosti na množství uloženého tuku: *****.

Pro život v drsných podmínkách jsou velbloudi skvěle vybaveni. Klidně odpočívají na horkém písku, a přesto se nespálí. Ztvrdlá kůže, kterou mají na kolenou (a dromedáři navíc také na hrudi), totiž funguje jako ochrana před popáleninami. Velbloudi se ani příliš neboří do písku, a to díky specifickému tvaru nášlapné části nohy. Nelehké putování pouští **jim** usnadňují i tři víčka na každém oku a husté řasy: během písečných bouří tato výbava zmírňuje negativní vliv písku a silného větru na oči. Nehostinné prostředí pouště zkrátka pro tyto živočichy nepředstavuje žádný problém.

(Epocha 12/2023, upraveno)

Rozhodněte o každé z následujících podúloh (12.1–12.4), zda danou dvojici slov lze v kontextu výchozího textu považovat za antonyma (A), nebo ne (N). (První slovo z každé dvojice pochází z výchozího textu.)

12.1 pyšní – skromní

12.2 navrch – vespod

12.3 nelehké – strastiplné

12.4 nepředstavuje – předvádí

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **12.1 N; 12.2 N; 12.3 N; 12.4 N**

VYSVĚTLENÍ

Všechny čtyři dvojice nejsou v daném kontextu antonymy: „pyšnit se" znamená honosit se (ne být pyšný), „navrch" = mít převahu (ne polohový protiklad), „nelehké" = namáhavé ≠ strastiplné, „nepředstavuje" = neznamená ≠ předvádí.

C5PBD24C0T02 · 2024 – 2. řádný termín (B) · úloha 12a · 0,5 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Koníček mořský je drobná rybka, žijící v mělkých pobřežních vodách. Zpravidla měří 15 cm, v ojedinělých případech dosahuje až dvojnásobku této délky. Tento zajímavý živočich má specifický vzhled: jeho hlava tvarem připomíná koňskou a několikrát prohnuté tělo se trochu podobá písmenu S.

Stavba těla omezuje koníčka mořského v pohybu. Plavat proto může pouze ve vzpřímené poloze, takže se pohybuje opravdu pomalu. Většinu času tráví na dně moře v porostu řas či ve větvích korálů, k nimž se obratně přichytí pomocí spirálovitě zatočeného ocásku. Koníček mořský, stejně jako jiné ryby, dýchá žábrami. Živí se hlavně malými korýši, požírá ale i rybí potěr (tzn. čerstvě vylíhnuté rybičky). Koníček mořský je dravec, svou kořist však nepronásleduje. Trpělivě čeká, až dopluje k němu, a pak ji nasaje do tlamičky. Jeho oči jsou schopny pohybovat se nezávisle na sobě: *****.

U koníčků mořských přivádí potomky na svět sameček. Má totiž poblíž břišní ploutvičky vak, do **něhož mu** samička na konci námluv naklade vajíčka. Z nich se po třech až pěti týdnech vylíhnou zhruba 12milimetrová mláďata. Jejich otec se o ně vzorně stará a postupně je připravuje na samostatný život v moři. Sameček koníčka mořského může „rodit" až čtyřikrát ročně.

V současnosti hrozí koníčkům mořským vyhubení. Extrakt z jejich těl využívá tradiční čínská medicína, a to například při léčbě srdečních chorob. Tento extrakt prý také zpomaluje plešatění. Koníčci mořští se ale loví i z dalších důvodů: stávají se ozdobou akvárií, jsou součástí šperků či pochoutkou, která se podává na špejli. V poslední době proto ochránci zvířat stále častěji bijí na poplach.

(www.abicko.cz; www.national-geographic.cz, upraveno)

Rozhodněte, zda danou dvojici slov lze v kontextu výchozího textu považovat za antonyma (A), nebo ne (N).

12.1 drobná – nevelká

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:

N

VYSVĚTLENÍ

„Drobná" a „nevelká" jsou v daném kontextu synonyma (obě mají význam malých rozměrů), nikoli antonyma.

C5PBD24C0T02 · 2024 – 2. řádný termín (B) · úloha 12b · 0,5 b.

↑ *Výchozí text viz výše.*

Rozhodněte, zda danou dvojici slov lze v kontextu výchozího textu považovat za antonyma (A), nebo ne (N).
12.2 obratně – nešikovně

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:
A

VYSVĚTLENÍ
„Obratně" (= hbitě, zručně) a „nešikovně" (= neobratně) jsou v daném kontextu antonyma.

C5PBD24C0T02 · 2024 – 2. řádný termín (B) · úloha 12c · 0,5 b.

↑ *Výchozí text viz výše.*

Rozhodněte, zda danou dvojici slov lze v kontextu výchozího textu považovat za antonyma (A), nebo ne (N).
12.3 živí – mrtví

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:
N

VYSVĚTLENÍ
Ve výchozím textu je „živí se" užito ve významu přijímat potravu (sloveso), nikoli jako přídavné jméno v protikladu k „mrtví".

C5PBD24C0T02 · 2024 – 2. řádný termín (B) · úloha 12d · 0,5 b.

↑ *Výchozí text viz výše.*

Rozhodněte, zda danou dvojici slov lze v kontextu výchozího textu považovat za antonyma (A), nebo ne (N).
12.4 poslední – první

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:
N

VYSVĚTLENÍ
V textu stojí „V poslední době“ (= nedávno). V tomto významu není slovo *poslední* protikladem slova *první*, proto nejde o antonyma.

C5PBD24C0T02 · 2024 – 2. řádný termín (B) · úloha 22 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Jednoho večera vešla Emily do dílny svého souseda Johna. V koutě leželo krásné jablko. Okamžitě po něm sáhla. **Právě** když spokojeně ohryzávala jádřinec, přišel John. Jakmile ji uviděl, polekaně vyjekl: „Kam se podělo to jabko?"

(**2**) „Já – já jsem ho snědla," koktala Emily.

„Proboha, to jsi neměla! To jabko bylo votrávený, byla to návnada pro krysy! Zabilo by jich to tucet cobydup!"

Vzápětí dílnou proběhla zděšená tvář, práskly dveře a Emily zmizela ve tmě. Pádila k domu, v němž žila od smrti rodičů. Teď byl ale tichý a temný. Emily zoufale vykřikla. Pomalu **nabývala** jistoty: až se všichni vrátí, najdou ji mrtvou. Jak dlouho vlastně trvá cobydup? A bude smrt bolet? Roztřesenýma rukama zapálila svíčku a vlekla se po schodech do hostinského pokoje, v němž jediném bylo zrcadlo. Sotva spatřila svůj smrtelně bledý obličej, zhrozila se. Ano, tohle je nepochybně tvář umírajícího člověka. Z rozjímání ji vytrhl zvuk kol, který se ozval zvenčí. Emily spěchala dolů do kuchyně, kam záhy vešly i její tety. Nevěřícně zíraly na tragicky vyhlížející stvoření se svíčkou v ruce.

„Emily, co se děje?" vykřikla Laura.

(**3**) „Umírám," odpověděla Emily vážně. „John **nalíčil** past na krysy. Dal do kouta otrávené jablko a já jsem ho snědla. Už mi zbývá jen pár minut života."

„Kdy jsi ho snědla?" zeptala se Laura vyděšené neteře.

„Zhruba před hodinou."

„To bys už teď byla mrtvá, nebo by ti přinejmenším bylo dost špatně," vyhodnotila situaci Alžběta. Potom rozhodla: „Lauro, dej jí pořádnou dávku hořčice s vodou, tímhle dávidlem určitě nic nezkazíme. Já jdu pro doktora. Cestou se ještě stavím u Johna."

Když se po chvilce vrátila sama, Laura vyhrkla: „Kde máš doktora?"

„Žádného doktora není **třeba**. Myslela jsem si to od samýho začátku. John si z Emily vystřelil. Chtěl ji trošku vystrašit," vysvětlila Alžběta.

(L. M. Montgomeryová, Emily z Novoluní, upraveno)

TEXT 2

Pojmenování typu A je založeno na záměně celku a části. Například ve větě V parku nebyla ani noha je vyjádřeno, že v parku nikdo nebyl. Slovem noha (tj. část) je označena osoba (tj. celek).

Pojmenování typu B na záměně celku a části založeno není. Například ve větě Včera jsem si zlomil nohu slovo noha označuje dolní končetinu, a ne nějakou osobu.

Které z následujících tvrzení NENÍ pravdivé?
(Posuzovaná slova jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně.)

A. Pokud slovo *právě* nahradíme slovem *zrovna*, význam daného větného celku zůstane zachován.
B. Pokud slovo *nabývala* nahradíme slovem *zvětšovala*, význam daného větného celku zůstane zachován.
C. Pokud slovo *nalíčil* nahradíme slovem *nastražil*, význam daného větného celku zůstane zachován.
D. Pokud slovo *třeba* nahradíme slovem *zapotřebí*, význam daného větného celku zůstane zachován.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **B)**

VYSVĚTLENÍ

Slovo *nabývala* má zde význam *získávala*, nikoli *zvětšovala* – náhrada by změnila smysl věty.

C5PCD24C0T03 · 2024 – 1. náhradní termín (C) · úloha 12.1 · 0,5 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Labutě byly odjakživa považovány za symbol krásy a věrnosti. Kvůli jejich eleganci si je oblíbili šlechtici, a proto je často chovali jako okrasné ptáky, kteří byli ozdobou jezírek v zámeckých parcích. Ve **volné** přírodě se ale u nás začaly labutě častěji vyskytovat teprve nedávno – v druhé polovině 20. století.

Labuť velká, nejrozšířenější druh labutě v Česku, má bílé peří a typické černé **zbarvení** okolo zářivě oranžového zobáku. Není to žádný drobeček: dospělý jedinec má rozpětí křídel něco přes dva metry a vážit může více než 12 kilogramů. Labuť velká je býložravec (její jídelníček se skládá převážně z vodních rostlin či rostlin rostoucích na břehu), občas si ale stravu zpestří i malými vodními živočichy. Lidé často labutě krmí rohlíky či chlebem, to však odborníci nedoporučují. Větší množství pečiva totiž může labutím (i jiným živočichům) způsobit zdravotní problémy.

Labutě jsou tažní ptáci. Ty, které žijí v České republice, ovšem poslední dobou do teplých krajů neodlétají, ale **mírnou** zimu zpravidla přečkávají na našich **nezamrzajících** řekách. Zimovat k nám přilétají i labutě ze severní Evropy, takže v tomto ročním období se u nás zvýší počet labutí až na čtyři tisíce.

Labutě žijí v menších hejnech, která opouštějí jen během hnízdění. Jejich námluvy jsou skutečnou podívanou a vzniklý labutí pár si bývá obdivuhodně věrný: obvykle spolu stráví zbytek života. V období od dubna do června samička snese 4–7 vajec, mláďata se vylíhnou zhruba za 40 dní. *****, rodiče se o ně společně starají ještě několik měsíců.

Co se hlasového projevu týče, labutě velké nejsou vyhlášení zpěváci. Před svou smrtí prý ale každá labuť zazpívá svou nejkrásnější píseň. Proto se spojení labutí píseň někdy používá pro označení mimořádného výkonu, jímž umělec ukončí svou kariéru.

(www.stoplusjednicka.cz, upraveno)

Rozhodněte, zda danou dvojici slov lze v kontextu výchozího textu považovat za antonyma (A), nebo ne (N).

(První slovo z každé dvojice pochází z výchozího textu a je v něm vyznačeno tučně.)

volné – těsné

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **NE**

C5PCD24C0T03 · 2024 – 1. náhradní termín (C) · úloha 12.2 · 0,5 b.

↑ *Výchozí text viz výše.*

Rozhodněte, zda danou dvojici slov lze v kontextu výchozího textu považovat za antonyma (A), nebo ne (N).
(První slovo z každé dvojice pochází z výchozího textu a je v něm vyznačeno tučně.)
zbarvení – zbělení

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: NE

C5PCD24C0T03 · 2024 – 1. náhradní termín (C) · úloha 12.3 · 0,5 b.

↑ *Výchozí text viz výše.*

Rozhodněte, zda danou dvojici slov lze v kontextu výchozího textu považovat za antonyma (A), nebo ne (N).
(První slovo z každé dvojice pochází z výchozího textu a je v něm vyznačeno tučně.)
mírnou – tuhou

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: ANO

C5PCD24C0T03 · 2024 – 1. náhradní termín (C) · úloha 12.4 · 0,5 b.

↑ *Výchozí text viz výše.*

Rozhodněte, zda danou dvojici slov lze v kontextu výchozího textu považovat za antonyma (A), nebo ne (N).
(První slovo z každé dvojice pochází z výchozího textu a je v něm vyznačeno tučně.)
nezamrzajících – roztavených

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: NE

C5PCD24C0T03 · 2024 – 1. náhradní termín (C) · úloha 22 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1:

(**1**) Krisa byla zoufalá. Přece ten revolver, který jí svěřili kluci z Gangu, včera ráno důkladně ZAHRABALA pod stromem. Jak to, že teď tam není? Zamyšleně se podívala na Prcka: „Potřebuju s něčím píchnout. Někdo mi šlohnul tamtu věc."

Už se stmívalo, když se Krisa s Prckem vydali do lesa hledat revolver. Náhle zahlédli jakousi stařenu. Krisa ZASYČELA: „To je ta divná bába. **Včera tady sbírala byliny – tu věc má určitě ona.**" Opatrně se začali za ženou plížit, když vtom se otočila. Vzápětí se s nimi rozhoupal svět a pak se ponořili do tmy. Probírali se hrozně ztěžka. Co se sakra stalo? Kde to jsou? Hustý les jim připadal úplně cizí. Vyrazili na cestu, ale neměli ani ponětí, kam jdou. Po nějaké době začaly stromy konečně řídnout. Děti se s úlevou rozběhly k chatrči na kraji lesa.

(**2**) Ve dveřích stanula ženská postava. Prcek strnul zděšením. Tuhle osobu přece zná. „Vy jste nás začarovala!" vykřikl. „Šli jsme za váma a najednou jsme byli jinde!"

„Já čarovat neumím," zasmála se babka.

„Určitě jo! Řekni, Kriso, jak to bylo s tim kamenem," naléhal Prcek.

„Jedna holka," vysvětlovala jeho parťačka neochotně, „po vás včera hodila kámen. Prolít skrz vás."

„Říkáte, že se vám dějí divné věci? Tak to jste se jistě dotkli kamene z Oblázkové hory! Ale to je vlastně nesmysl, vždyť se ho dotkla ta holka, a ne vy," mrkla na ně šibalsky žena.

Prcek se opatrně zeptal: „A co kdybysme se ho dotkli?"

„Tak by se vám začalo plnit to, co jste si nejvíc přáli," odvětila žena.

„Ale my jsme si nic nepřáli!"

„Stačí, že má člověk nějaké přání v hloubi duše. Ale děti," zvážněla stařena, „jestli vám mám pomoct, nesmíte přede mnou nic tajit. Tak jak to bylo doopravdy?"

(B. Dočkalová, Tajemství Oblázkové hory, upraveno)

TEXT 2:

Slovesa typu A mají předponu za-, která u těchto sloves vyjadřuje, že děj trval jen krátkou dobu, např. pes krátce zavrtěl ocasem × pes delší dobu vrtěl ocasem.

U **sloves typu B** předpona za- nevyjadřuje, že děj trval jen krátkou dobu, ale má jiný význam, např. místnost se zalidnila (předpona za- má zde význam zaplnit nějaký prostor).

Tvrzení: Slova *tady* a *tu* mají někdy stejný význam, *****.

Kterou z následujících možností je nutné doplnit na vynechané místo (*****) ve výše uvedeném tvrzení, aby toto tvrzení bylo pravdivé?

A. např. v úseku tučně vyznačeném v TEXTU 1

B. např. ve větném celku *Čekám tady na vás – budu tu až do večera*

C. např. v úseku tučně vyznačeném v TEXTU 1 a ve větném celku *Čekám tady na vás – budu tu až do večera*

D. nikoli však ve větném celku *Čekám tady na vás – budu tu až do večera* a v úseku tučně vyznačeném v TEXTU 1

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **B)**

C5PDD24C0T04 · 2024 – 2. náhradní termín (D) · úloha 12a · 0,5 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

Pralesničky jsou malé žáby žijící v tropických pralesích Střední a Jižní Ameriky. Obvykle je najdeme v podrostu 1–2 metry nad zemí. Známých je asi 170 druhů pralesniček: většina z nich měří zhruba 2 centimetry, jen několik druhů dorůstá délky 6 centimetrů.

Tito obojživelníci umí **přitáhnout** pozornost svým vzhledem. Mezi jednotlivými druhy sice existují **značné** rozdíly (některé žabky jsou citronově žluté, jiné **křiklavě** červené, další zase zářivě modré), jejich společným znakem je ale velká intenzita barev. Dechberoucí zbarvení má ovšem funkci varovnou, nikoli okrasnou. Jde o signál určený predátorům: nejez mě, jsem jedovatá. Ze své překrásné kůže totiž žabky snadno **vyloučí** prudký jed.

Pralesničkám se často říká šípové žáby. Je to kvůli tomu, že američtí indiáni jejich jedem natírali šípy nebo hroty šipek do foukačky a pak otrávené střely používali při lovu. Některé indiánské kmeny v Amazonii zase pomocí jedu pralesničky barvířské přebarvovaly ptákům peří, které původně mělo zelenou barvu. Když indiáni potřeli zředěným jedem místa po vytrhaných perech, narostlo ptákům peří žluté či oranžové. Z různobarevných per si pak vyráběli čelenky.

Svůj jed pralesničky získávají zejména z potravy, např. z mravenců či termitů, kteří se živí jedovatými rostlinami. Zvláštní jídelníček žabkám nijak neublíží. Získaný jed umějí využít tak, aby jim POSKYTOVAL OCHRANU před nepřítelem. Skoro to vypadá, že DOKÁŽOU ZÁZRAKY. Pro člověka však pralesničky zpravidla nebezpečí nepředstavují. Výjimkou je pralesnička strašná: jed z jedné této žabky by usmrtil více než 10 lidí!

Za pralesničkami rozhodně nemusíte cestovat přes oceán, prohlédnout si je můžete také v zoologických zahradách. Například pražská zoo uspořádala v roce 2019 unikátní výstavu, na níž bylo v teráriích k vidění 30 druhů těchto pestrobarevných obojživelníků.

(www.stoplusjednicka.cz; www.zoopraha.cz, upraveno)

TEXT 2

Slovní spojení typu A (např. provádět sběr) lze ve větě nahradit spisovným slovesem se stejným či podobným významem (např. sbírat), které má stejný kořen jako podstatné jméno v daném slovním spojení. Při náhradě je někdy nutné v dané větě použít některá slova v jiném tvaru, než ve kterém byla původně, např. Prováděl sběr bylin → Sbíral byliny.

Slovní spojení typu B nahradit jedním slovesem tak, jak je popsáno výše, **nelze**.

Rozhodněte, zda danou dvojici slov lze v kontextu TEXTU 1 považovat za antonyma (A), nebo ne (N). (První slovo z každé dvojice pochází z TEXTU 1.)

12.1 přitáhnout – odstrčit

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **N**

C5PDD24C0T04 · 2024 – 2. náhradní termín (D) · úloha 12b · 0,5 b.

↑ *Výchozí text viz výše.*

Rozhodněte, zda danou dvojici slov lze v kontextu TEXTU 1 považovat za antonyma (A), nebo ne (N). (První slovo z každé dvojice pochází z TEXTU 1.)
12.2 značné – nepatrné

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: A

C5PDD24C0T04 · 2024 – 2. náhradní termín (D) · úloha 12c · 0,5 b.

↑ *Výchozí text viz výše.*

Rozhodněte, zda danou dvojici slov lze v kontextu TEXTU 1 považovat za antonyma (A), nebo ne (N). (První slovo z každé dvojice pochází z TEXTU 1.)
12.3 křiklavě – nehlučně

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: N

C5PDD24C0T04 · 2024 – 2. náhradní termín (D) · úloha 12d · 0,5 b.

↑ *Výchozí text viz výše.*

Rozhodněte, zda danou dvojici slov lze v kontextu TEXTU 1 považovat za antonyma (A), nebo ne (N). (První slovo z každé dvojice pochází z TEXTU 1.)
12.4 vyloučí – umožní

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: N

C5PDD24C0T04 · 2024 – 2. náhradní termín (D) · úloha 22 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Jupiter North a Morrigan Crowová hleděli z okna jídelny. Lesem se k rodinnému sídlu Crowových blížilo **cosi** temného. Zprvu to vypadalo jako hejno netopýrů. Bylo to však příliš hlasité. Mezi **vší** tou černí svítily stovky rudých teček. Morrigan se zděsila, když zjistila, že to jsou oči mužů, koní a honicích psů.

„To jsou Honci z kouře a stínů. Musíme utéct," řekl Jupiter, vzal Morrigan za ruku a táhl ji pryč z jídelny.

„Ale co bude s mou rodinou?" zeptala se Morrigan a ukazovala na ostatní Crowovy. Všichni tři klidně seděli u stolu uprostřed rozlehlé jídelny, jako by přízračné lovce neviděli ani neslyšeli.

„Nic se jim nestane, jim ublížit nemohou. Ti Honci jdou **jen** po tobě, Morrigan."

Jupiter a Morrigan vyběhli po schodech do třetího patra. Tam mladík dokořán otevřel nejbližší okno a Morrigan uviděla na nádvoří podivný stroj s prosklenou kabinou, který připomínal obrovského pavouka.

„**Až** napočítám do tří, skočíme dolů," řekl Jupiter a vylezl na parapet. Dívka se ohlédla. Několik metrů od nich stál pes: pozoroval je žhnoucíma rudýma očima a zlověstně vrčel. Další psi se ozývali z nižších pater.

„Jedna," řekl Jupiter a pomohl dívce na okenní římsu. Štěkot psí smečky, řítící se po schodech, hrozivě zesílil. „Dva." Jupiter objal Morrigan. To už k nim od schodiště přibíhali běsnící psi. „Tři!" Chladný vzduch zasvištěl uprchlíkům kolem uší. Pak se ozvalo řinčení rozbitého skla a oba tvrdě dopadli na podlahu stroje. Zatímco si Morrigan vytahovala střep z ruky, Jupiter prudce stlačil řídicí páku dolů. Ospalý motor se probral k životu, plechový pavouk sebou škubl a všechny čtyři páry jeho obřích kovových noh vykročily k městu.

„A co teď?" zeptala se Morrigan a snažila se nepozvracet kabinu toho zvláštního stroje.

„Najdeme bránu do Nikdyuše," vysvětlil jí Jupiter, „jen tak Honcům unikneme."

(J. Townsendová, Nikdyuš, upraveno)

Které z následujících tvrzení NENÍ pravdivé?

(Posuzovaná slova jsou ve výchozím textu vyznačena tučně.)

A. Pokud slovo *cosi* nahradíme slovem *něco*, význam daného větného celku zůstane zachován.
B. Pokud slovo *vší* nahradíme slovem *veškerou*, význam daného větného celku zůstane zachován.
C. Pokud slovo *jen* nahradíme slovem *pouze*, význam daného větného celku zůstane zachován.
D. Pokud slovo *až* nahradíme slovem *teprve*, význam daného větného celku zůstane zachován.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

C5PAD25C0T01 · 2025 – 1. řádný termín (A) · úloha 9 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Aru se probrala na podlaze v Síni bohů. Vzápětí spatřila své spolužáky. Vypadali, jako když se film zastaví uprostřed bojové scény. Byli ztuhlí v čase. Aru se postavila a opatrně se jich dotkla. Kůži měli teplou, na krku jim **tepala** krev, na těle žádné zranění. SAKRA, co se to stalo? pomyslela si.

Náhle se odněkud zvenčí ozval jakýsi skřípot. Znělo to jako otevírání dveří. Aru se rozběhla ke vchodu. To, co před Síní bohů objevila, jí vůbec nedávalo smysl. Máma s očima plnýma paniky měla obě nohy nad zemí, jako by zmrzla ve skoku. Kamenný slon, jenž stál v muzeu desítky let, zvedl chobot a znovu vydal ten skřípavý zvuk.

(**2**) Vystrašená Aru se pokoušela stáhnout mámu na zem a přitom křičela: „Mami, dělej něco! Ten slon je posedlý!" Jenže máma se ani nepohnula.

Vtom z nitra **oživlého** slona zaburácel hluboký a drsný hlas: „Slyšte všichni! Jak se opovažujete rozsvítit lampu?" Vzápětí slonovi cosi vylétlo z tlamy. Byl to… holub.

„Kde je ten prastarý válečník, který rozsvítil lampu z Bháratu?" zjišťoval pták.

Dívka bez přemýšlení vyhrkla: „Jak to, že teď zníš jinak?" Předtím byl holubův hlas temný jako bouře, teď jí ale připomínal jejího matikáře s pisklavým hlasem.

Holub nafoukl hruď: „Něco se ti nezdá na mé mluvě, lidská holko? Buď ráda, že se s tebou vůbec bavím. Měla bys vědět, že jsem schopný napáchat velikou zkázu! Kdekdo se mě bojí!"

(**3**) „A co je na tom dobrého?"

„Na tom je něco mocného," odfrkl si pták, „a když si můžu vybrat mezi dobrem a mocí, vždy zvolím to druhé. Ale k věci. Lampa byla rozsvícena. Rozsvítit ji **zvládne** jen ten, kdo má mimořádné schopnosti – Pánduovec. Jeho role je nyní zcela **zásadní**!"

Aru zvedla bradu: „Tu lampu jsem rozsvítila já."

Holub dočista zkoprněl: „HERNAJS, tak to se můžeme se světem rozloučit."

(R. Chokshi, Aru Šah a konec času, upraveno)

TEXT 2

Výraz typu A: i bez okolního textu **lze** určit, o který slovní druh jde, např. domy (je to vždy podstatné jméno).

Výraz typu B: bez okolního textu **nelze** určit, o který konkrétní slovní druh jde, např. stát (může to být buď podstatné jméno, nebo sloveso).

Ve které z následujících možností je uvedena dvojice slov, jež NEJSOU v kontextu TEXTU 1 antonymy? (První slovo z každé dvojice pochází z TEXTU 1 a je v něm vyznačeno tučně.)

A. tepala – nepulzovala
B. oživlého – nemrtvého
C. zvládne – nedokáže
D. zásadní – nepodstatná

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

VYSVĚTLENÍ

Slovo „oživlý" označuje to, co oživlo, zatímco „nemrtvý" označuje osobu, která zemřela a byla oživena – nejde tedy o antonyma v daném kontextu.

C5PAD25C0T01 · 2025 – 1. řádný termín (A) · úloha 26 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Mnoho živočichů je velmi vnímavých. Třeba policejní psi jsou při pátrání po drogách či výbušninách třikrát spolehlivější než jakýkoli rentgen. Jiní psi jsou zase vycvičeni, aby uměli pomoct člověku, který dostal epileptický záchvat. Někteří z takto vycvičených psů ale mají i další dovednost, kterou je nikdo nenaučil: předem vytuší, že záchvat začne.

Na počátku 20. století se všude psalo o zázračném koni Hansovi. Když se ho jeho majitel třeba zeptal „Kolik je sedm a pět?", Hans dvanáctkrát poklepal kopytem o zem. Výsledek některých úloh označoval podupáním na příslušný znak ve speciální tabulce.

Hansovy schopnosti vzbudily zájem odborníků. Psycholog Oskar Pfungst pomocí řady experimentů nakonec v roce 1907 prokázal, že Hans počítat neumí. Celý případ popsal v knize Chytrý Hans, vydané roku 1911. Zjistil, že kůň se kvůli pamlskům, které dostával za správnou odpověď, naučil rozpoznávat jemné signály, jež tazatelé nevědomky vysílali. Když ale dotyční položili otázku z místa, kam Hans neviděl, jeho odpověď zpravidla správná nebyla.

Hans se tedy do jisté míry podobal psům ***** epileptický záchvat. Rozhodně nebyl géniem: své neuvěřitelné schopnosti **nabyl** proto, že se dokázal **neobvykle** silně propojit s člověkem. A to **nesporně** o nějaké inteligenci **svědčí**.

(T. Grandinová, C. Johnsonová, Zvířata v překladu; www.dotyk.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení NENÍ pravdivé?
(Posuzovaná slova jsou ve výchozím textu vyznačena tučně.)

A. Pokud slovo **nabyl** nahradíme slovem *získal*, význam daného větného celku zůstane zachován.
B. Pokud slovo **neobvykle** nahradíme slovem *mimořádně*, význam daného větného celku zůstane zachován.
C. Pokud slovo **nesporně** nahradíme slovem *určitě*, význam daného větného celku zůstane zachován.
D. Pokud slovo **svědčí** nahradíme slovem *prospívá*, význam daného větného celku zůstane zachován.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

Slovo *svědčit* je v textu užito ve významu *stávat se důkazem*; nahrazení slovem *prospívá* by větu učinilo nesmyslnou a gramaticky nesprávnou.

C5PBD25C0T02 · 2025 – 2. řádný termín (B) · úloha 11 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Jednoho zářijového rána byly na dvoře všechny děti z Vratiče – tak se jmenoval náš dětský domov. Byl totiž úklidový den. Vytřepávali jsme polštáře, deky a prostěradla. Náhle přijel listonoš ze **vsi** a zdálky mával obálkou. Gerd, ředitelka Vratiče, si převzala dopis, a když ho dočetla, zašeptala: „Za dva týdny sem přijedou inspektoři: zkontrolují hygienické podmínky a přepočítají děti." Přelétla nás neklidným pohledem, jako by nás počítala. To ale nemusela. Věděli jsme, že ve Vratiči je padesát jedna dětí, tedy přesně o jedno víc, než povoluje úřední nařízení.

(**2**) Zrovna jsme se chystali odnést lůžkoviny dovnitř, když na PŘÍJEZDOVOU cestu vjelo zrezivělé volvo. Zaparkovalo a dveře auta se otevřely. Nejdřív se vynořila obrovská noha porostlá černými chlupy, poté s hekáním vylezla celá řidička. Byla dva metry VYSOKÁ a břicho měla jako **sud**. Rozhostilo se hrobové ticho. Před námi totiž stála Gorila! Ostatní děti se rozběhly do domu, já jsem ale dočista zkameněla. Teprve když se mé a Goriliny oči střetly a ona se zasmála, přičemž ODHALILA své ohromné tesáky, jsem vystřelila pryč. Pádila jsem do pokoje. Bylo tu nebývale rušno.

(**3**) Aron na mě šibalsky mrknul: „Jonno, viděla jsi to obrovský břicho? Je úplně jasný, proč sem přijela. Adoptovat dítě je levnější než si kupovat maso v obchodě."

„Ty jsi ale hloupej. Přestaň si vymýšlet," odsekla jsem mu.

Chvilku jsme se popichovali, když vtom do pokoje vstoupily Gorila a Gerd.

„Nástup!" rozkázala šéfka Vratiče. Postavili jsme se do řady a Gorila si nás začala prohlížet. U mě se zastavila.

„To je Jonna – naprosto beznadějný případ," posteskla si Gerd.

Gorila ale nečekaně prohlásila: „Já si tu holku vemu."

Rozbušilo se mi srdce a bylo mi na zvracení. Gerd ještě vzala Gorilu do kanceláře VYPLNIT nějaké údaje do formulářů o adopci a zanedlouho už volvo opouštělo Vratič. Já jsem seděla na sedadle spolujezdce.

(F. Nilsson, Gorila a já, upraveno)

TEXT 2

Slovní tvar typu A: napíšeme-li v daném tvaru podstatného jména nad jednu souhlásku háček, získáme spisovný tvar slovesa (např. vázu → vážu).

Slovní tvar typu B: napíšeme-li v daném tvaru podstatného jména nad jednu souhlásku háček, získáme spisovný tvar jiného podstatného jména (např. bankou → baňkou).

Ve které z následujících možností je uvedena dvojice slov, jež jsou v kontextu TEXTU 1 antonymy? (První slovo z každé dvojice pochází z TEXTU 1 a je v něm zapsáno velkými písmeny.)

A. příjezdovou – nesjízdnou
B. vysoká – nemalá
C. odhalila – skryla
D. vyplnit – vyprázdnit

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **C)**

VYSVĚTLENÍ

Odhalit v daném kontextu znamená odkrýt, skrýt je jeho přímý opak – jde tedy o antonyma.

C5PCD25C0T03 · 2025 – 1. náhradní termín (C) · úloha 10 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Řekne-li se o někom, že má obě ruce levé, znamená to, že je **pěkný** nešika. Tohle rčení nejspíš vymysleli praváci. Ti se zpravidla vyznačují až neuvěřitelnou nešikovností levé ruky. Často si proto myslí, že leváci nic kloudného nesvedou ani levou, natož pak pravou rukou. Jenže to je **obrovský** omyl: *****, žádní nemotorové to tedy nejsou.

(**2**) Martina Navrátilová hraje tenis levou rukou, až do svých devíti let ale při zápasech ruce střídala. Když se roku 1965 probojovala až na mistrovství republiky žactva, řekli jí zkušení tenisté, že by forhend měla hrát jen levačkou. Do týdne se to naučila. Přestože na tehdejším mistrovství zlato nezískala, levou rukou hrála dál. Tenkrát se také zařekla, že už prohrávat nebude. A svatá pravda, od té doby prohrála v žákovském tenise snad jen dva nebo tři zápasy. Příliš proher nezakusila ani v dospělosti.

Jako dítě střídala ruce i při jiných činnostech, třeba při kreslení. Na základní škole naše budoucí tenisová hvězda zprvu psala levou, jenže si pokaždé rozmazala napsané řádky. „Zkus to pravou!" napadlo její rodiče. Od té doby při psaní používá pravačku.

(**3**) Jeden by řekl, že dívenka, z níž se později stala slavná tenistka, v tělocviku jistě všechny převálcovala. **Zkrátka** že měla nad ostatními navrch. Jednou ale Martina přinesla domů poznámku: „Neumí kotoul!" Otci to vysvětlila dost **stručně**: „Madam mě dnes vyvolala z řady, řekla ‚Udělej kotoul!' a já na ni zůstala civět." Děti z Řevnic říkaly mezi sebou učitelce tělocviku madam, protože do tělocvičny chodila zásadně v kožichu, který při vyučování nesvlékala, a ve střevíčkách.

„A proč jsi na ni civěla?"

„Já nevím, co je to kotoul," odpověděla popravdě Martina.

„Víš ty co? Udělej kotrmelec."

Martina udělala kotrmelec. V pokoji na zemi. Bezvadně.

„Tak tohle je kotoul. Vy tomu spíš říkáte kotrmelec," řekl otec. Pak vzal žákovskou a pod poznámku od učitelky tělesné výchovy dopsal: „Tak jí ho ukažte."

Madam na to neodepsala a kotoul Martině rovněž neukázala.

Vysvětlivka: forhend – typ tenisového úderu

(V. Škutina, Martina: z Řevnic na wimbledonský dvůr, upraveno)

TEXT 2

Příslovečná spřežka je příslovce, které vzniklo spojením předložky s jiným existujícím tvarem současného slova (např. s tvarem podstatného jména, zájmena či číslovky). Příslovečné spřežky jsou např. slova nahoru (na + horu) či předtím (před + tím).

Ve které z následujících možností je uvedena dvojice slov, jež jsou v kontextu TEXTU 1 antonymy? (První slovo z každé dvojice pochází z TEXTU 1 a je v něm vyznačeno tučně.)

A. pěkný – nehezký
B. obrovský – nehorázný
C. zkrátka – zdlouhavě
D. stručně – obsáhle

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **D)**

C5PDD25C0T04 · 2025 – 2. náhradní termín (D) · úloha 10 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Strýček Jindřich seděl na zápraží a pozoroval oblohu, jež byla šedivější než obvykle. Vedle něj stála Dorotka s pejskem Totem v náručí. Odkudsi ze severu k nim dolehlo zakvílení větru a vysoká tráva se začala vlnit.

„Pozor, blíží se vichřice, Emo," zavolal Jindřich na svou ženu, „jdu se podívat do stájí na dobytek." Když se teta Ema podívala ven z okna chalupy, ihned pochopila, že jim hrozí velké nebezpečí. Bylo jasné, že se všichni musí schovat do větrného sklepa – jámy vyhloubené v zemi pod chalupou. „Dorotko, honem!" vykřikla Ema, zvedla poklop v podlaze a slezla po žebříku dolů.

***** Chalupa se zatřásla tak silně, že Dorotka spadla. Toto jí zakňučel u nohou. Náhle se dům třikrát otočil dokola a zvedl se do výše. Vichřice ho unášela pryč, jako by to bylo pírko. Uběhlo několik hodin a chalupa s oběma cestujícími stále letěla. Už byli na míle daleko od rodného kraje. Dorotka se nakonec doplazila do postele a tvrdě usnula. Toto se přitulil k ní.

(**2**) Probral je prudký náraz. Chalupa nehnutě stála a **dovnitř** proudilo sluneční světlo. Když Dorotka vyšla před dům, úžasem naprosto oněměla. Dívence připadalo, že snad prožívá nějaký sen. Ocitla se **uprostřed** překrásné krajiny. Všude kvetly cizokrajné květiny, na stromech seděli pestrobarevní ptáci, opodál bublal třpytivý potůček. Náhle dívka zpozorovala, že k ní kráčí skupinka velmi podivných lidí. Dorotku překvapilo, že všichni čtyři jsou velcí jako ona, ale vypadají **daleko** starší. Bez většího zaváhání přistoupili k dívence a hluboce se jí uklonili.

(**3**) Jediná žena v hloučku promluvila: „Buď vítána v zemi Mlaskalů, vznešená čarodějko. Jsme ti vděčni, že jsi zabila Zlou kouzelnici a osvobodila náš lid z poddanství."

Dorotka se rozpačitě usmála: „To bude nějaký omyl. Já jsem nikoho nezabila."

„Ale tvoje chalupa ano. Podívej se," usmála se stařenka.

Dorotka se ohlédla a strnula. **Zpod** chalupy vyčnívaly dvě nohy ve špičatých botách.

(L. F. Baum, Čaroděj ze země Oz, upraveno)

TEXT **2**

Rozdíl mezi krátkými a dlouhými samohláskami (a × á, e × é, i × í atd.) může mít zásadní vliv na význam slova, např. žití × žíti, pravém × právem.

Slovní tvar typu A: změníme-li v daném tvaru délku každé samohlásky, získáme spisovný tvar jiného ohebného slova.

Slovní tvar typu B: změníme-li v daném tvaru délku každé samohlásky, získáme spisovné neohebné slovo.

Ve které z následujících možností je uvedena dvojice slov, jež jsou v kontextu TEXTU 1 antonymy? (První slovo z každé dvojice pochází z TEXTU 1 a je v něm vyznačeno tučně.)

A. dovnitř – ven
B. uprostřed – okrajově
C. daleko – blízko
D. zpod – vzhůru

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: A)

C5PAD26C0T01 · 2026 – 1. řádný termín (A) · úloha 11 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Tom se otočil k sestře: „My jsme v minulosti, že jo? To je paráda!" Stela ho objala: „Máš pravdu, je to báječné. Teď se ale vraťme domů." Tom souhlasil, a tak se oba vydali k tomu zvláštnímu stromu. Začali šplhat nahoru. Vtom se ozvalo: „Vy se před někym schováváte?" Zespoda na ně zíral ušmudlaný kluk. „Co nás otravuješ?" houkla Stela. Pak křikla na Toma: „Lez dál. To je ten zloděj stříbra." Sourozenci zrychlili. Předpokládali, že se co nejdřív zanoří do tmy tunelu času, jímž se vrátí do své doby. Jenže místo toho se nad nimi objevilo **jasně modré** nebe.

(**2**) „Ten tunel tu není!" vykřikla Stela. „Musíme dolů!" Bác! Přistání na zem bylo **tvrdé**. „Vypadá to, že jsme všichni v **pěkný** bryndě," řekl ten cizí kluk. „V bryndě jsi jen ty!" odsekla Stela. „Víme, že jsi zloděj. Ti lidé v zahradě nám to řekli." Chlapec si vzdychl: „Ale já přece nekradu! A mimochodem: jsem Janek." Pak jim vyprávěl smutný příběh. Jeho otec Jakub pracoval pro Gladstonovy. Když před pár lety z domu zmizelo nějaké stříbro, jeden sluha falešně obvinil Jakuba z krádeže a Jakub skončil ve vězení. Teď už je sice na svobodě, ale nemůže sehnat práci, navíc jeho nářadí zůstalo ve sklepě u Gladstonových. Janek se proto vplížil do domu, aby to nářadí získal zpět. „Bez práce táta dlouho nevydrží. Umře na zlomenou duši, nebo kvůli hladu. Tím jsem si jistej," řekl sklesle Janek. Za chvilku pokračoval: „Takže zrovinka vcházím zadníma dveřma do kuchyně, když zaslechnu divnej zvuk. Tak se schovám za skříň v chodbě. Vtom z jednoho pokoje vyjde sluha Gruber, strčí si něco pod bundu a zmizí v zahradě. Začnu ho pronásledovat, ale najednou vyběhne ven půlka domu a žene se za mnou." Když to dovyprávěl, Stela se cítila **pod psa**, že ho předtím nazvala zlodějem.

(K. Inglisová: Tajné jezero; upraveno)

TEXT 2

Někdy je skutečnost vyjádřena **přímo**, což znamená, že slova jsou užita v základním významu. Příkladem jsou věty *Na nebi zářily hvězdy* nebo *Právě čtu Čapkovu povídku*. Někdy je ale skutečnost vyjádřena **pomocí přenesení významu**, a to: na základě podobnosti (např. ve větě *Na nebi zářily diamanty* slovo *diamanty* není užito ve svém základním významu, tzn. neoznačuje drahokamy, ale hvězdy); na základě věcné souvislosti (např. ve větě *Právě čtu Čapka* slovo *Čapek* není užito ve svém základním významu, tzn. neoznačuje spisovatele, ale jeho knihu).

Které z následujících tvrzení NENÍ pravdivé? (Posuzovaná slova a slovní spojení jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně.)

A. Pokud slovní spojení *jasně modré* nahradíme slovem *blankytné*, význam daného větného celku zůstane zachován.
B. Pokud slovo *tvrdé* nahradíme slovním spojením *hodně odolné*, význam daného větného celku zůstane zachován.
C. Pokud slovo *pěkný* nahradíme slovem *pořádný*, význam daného větného celku zůstane zachován.
D. Pokud slovní spojení *pod psa* nahradíme slovním spojením *moc špatně*, význam daného větného celku zůstane zachován.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

VYSVĚTLENÍ

Tvrdé je v textu užito ve významu *nesnadný, bolestivý*; *hodně odolné* má zcela jiný význam a větu by učinilo nesmyslnou.

C5PAD26C0T01 · 2026 – 1. řádný termín (A) · úloha 20 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Roku 1961 světově uznávaný chemik Otto Wichterle doma sestavil ze stavebnice Merkur přístroj známý pod názvem čočkostroj a vyrobil první použitelnou sérii gelových kontaktních čoček. *****

Jejím předchůdcem je stavebnice Inventor, kterou v roce 1920 začal v Polici nad Metují vyrábět Jaroslav Vancl. Kovové díly Inventoru se spojovaly kovovými háčky. Daný spojovací systém ale dětem připadal příliš složitý, navíc umožňoval sestavit jen malé množství modelů. Inventor proto nebyl přijat moc kladně. V roce 1925 Vanclova firma **přechází** na jednodušší spojovací systém: kovové části nové stavebnice, která dostala název Merkur, byly k sobě spojovány maticemi a šroubky. Díky tomu bylo možné sestrojit mnohem víc modelů.

(**2**) Zájem o Merkur rychle **rostl**. Postupně přibývaly nové díly a vznikly také nové řady s elektrickými modely. Do slibného vývoje ale zasáhla druhá světová válka, další velkou ránu Vanclovi zasadili komunisté. Poté, co v únoru 1948 **převzali** moc, Vanclovu firmu (stejně jako řadu jiných) zrušili. Stavebnici Merkur tedy začal nově vyrábět státní podnik, v němž Jaroslav Vancl pracoval na pozici běžného dělníka. Časem se ale stali vedoucími dílny jeho dva zeťové, a protože všichni tři mohli částečně ovlivňovat výrobu, produkt si zachoval svou kvalitu. V období 1962–1989 Československo vyrobilo přes 5 milionů stavebnic značky Merkur, tři čtvrtiny této produkce však byly vyvezeny do zahraničí.

(**3**) Od roku 2006 má Merkur své muzeum v Polici nad Metují. K oblíbeným exponátům patří vláčky, replika Wichterleho čočkostroje či obří Ocelové město, soustava budov inspirovaná stejnojmenným románem Julesa Verna. Stavebnici dodnes **využívají** při výuce mnohé školy. Možná už brzy bude Merkur znovu stát u zrodu velkého vynálezu.

Ve které z následujících možností je uvedena dvojice slov, jež jsou v kontextu výchozího textu antonymy?
(První slovo z každé dvojice pochází z výchozího textu a je v něm vyznačeno tučně.)

A. přechází – neprochází
B. rostl – opadal
C. převzali – dodali
D. využívají – nezneužívají

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

VYSVĚTLENÍ

Sloveso *růst* je ve významu *zvyšovat se*; *opadat* má mj. význam *klesat, ubývat* – jde tedy o pravá antonyma v daném kontextu.

C5PBD26C0T02 · 2026 – 2. řádný termín (B) · úloha 20 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Když se řekne Olomouc, řada lidí si ihned vybaví **proslulé** olomoucké tvarůžky, leckdy **nazývané** syrečky. Tvarůžek patří k sýrům s velmi výraznou vůní i chutí. Dnes je tato delikatesa k dostání v 31 variantách: jednotlivé produkty se liší hmotností i tvarem (dělají se bochánky, kroužky aj.), některé jsou i ochucené (např. česnekem, kmínem).

(**2**) Tvarůžky se kdysi začaly vyrábět na venkově u Olomouce, a protože se prodávaly na olomouckých trzích, časem dostaly přízvisko „olomoucké". Nabízely se i v hostincích (skvěle se totiž hodily k pivu) a někdy se používaly také jako platidlo. Některé dochované texty se zmiňují třeba o tom, že když se roku 1601 ve vesnici Hradečná kopala studna, studnař dostal za svou práci peníze a dvě kopy tvarůžků k tomu. V 2. polovině 19. století se centrem výroby syrečků staly Loštice. Právě zde založil roku 1876 svoji tvarůžkárnu Josef Wessels. Po jednadvaceti letech převzal vedení této firmy jeho syn Alois Wessels a tomu se podařilo rozjet výrobu ve velkém. Netrvalo dlouho a syrečky se začaly i vyvážet. Ve 20. letech 20. století pak byla představena zásadní novinka: balení tvarůžků do celofánu, který zmírnil jejich pronikavý zápach a usnadnil manipulaci při prodeji.

(**3**) Za komunistické éry kvalita produkce tvarůžků poněkud klesla, vyhlášenou pochoutkou se znovu staly až po sametové revoluci. Jejich jedinečné vlastnosti byly roku 2010 oceněny výborem Evropské komise, který syrečkům udělil chráněné zeměpisné označení. Od té doby se olomoucké tvarůžky smějí vyrábět jen na Olomoucku. Olomouc je na to právem hrdá, a tak není divu, že se zde koná tvarůžkový festival. Rozhodně si ho nenechte ujít. Pokud navštívíte i **nedaleké** město Loštice, v němž je muzeum tvarůžků, zajděte do místní cukrárny, nabízející tvarůžkové kremrole a další **netradiční** zákusky.

TEXT 2

Sloveso typu A (např. slibovat) má ve 3. osobě čísla jednotného způsobu oznamovacího času přítomného **jiný** tvar než ve 3. osobě čísla množného způsobu oznamovacího času přítomného.

Sloveso typu B (např. končit) má ve 3. osobě čísla jednotného způsobu oznamovacího času přítomného **stejný** tvar jako ve 3. osobě čísla množného způsobu oznamovacího času přítomného.

Ve které z následujících možností je uvedena dvojice slov, jež NEJSOU v kontextu TEXTU 1 antonymy?

(První slovo z každé dvojice pochází z TEXTU 1 a je v něm vyznačeno tučně.)

A. proslulé – neznámé
B. nazývané – nevyřčené
C. nedaleké – vzdálené
D. netradiční – klasické

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **B)**

VYSVĚTLENÍ

Nazývaný znamená „označovaný názvem", kdežto *nevyřčený* znamená „nepronesený, nevyslovený" – nejde tedy o slova opačného významu.

C5PCD26C0T03 · 2026 – 1. náhradní termín (C) · úloha 11 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Jednoho rána Sam Carraclough prodal kolii Lassii. Přišel totiž o práci dělníka v dole a patnáct liber, které za fenku dostal, představovalo víc než jeho tři týdenní mzdy. Ve čtyři hodiny odpoledne jeho syn Joe našel travnatý kout školního dvora prázdný. Když doma zjistil, co se stalo, srdce mu sevřel smutek. Lassie, jeho věrná společnice, měla nyní nového pána – vévodu z Rudlingu. Joe pochopil, že fenka na něj už nikdy čekat nebude.

Jenže hned druhý den ve čtyři odpoledne Lassie vzorně seděla na obvyklém místě. Joe se zaradoval. Možná táta sehnal práci. Jestli to tak je, třeba mu teď rodiče dovolí, aby si Lassii nechal. Už záhy se ale ukázalo, že se mýlil. Do domku Carracloughových **vtrhl** správce vévodova psince a začal řvát: „To jsou teda finty. Vycvičili jste psa, aby se vracel za Joem. Teď ho chcete **střelit** někomu dalšímu." Pak Hynes odvlekl Lassii zpět a **zahradil** jí všechny možné únikové cesty z kotce. Jenže následujícího dne Lassie opět utekla.

„Odveď ji zpět a řekni jí, ať už neutíká," přikázal Joeovi táta. Když chlapec plnil otcovo přání, plakal. Dojemnou scénu sledovala zpoza křoví vévodova vnučka Priscilla.

(**2**) O týden později vévoda odcestoval na svůj zámek ve Skotsku a vzal s sebou i Lassii. Zanedlouho události nabraly rychlý spád. Hynes se s Lassií procházel po zámeckém pozemku, obehnaném silnou zdí s jedinou bránou. Náhle se fenka vysmekla z obojku a pelášila pryč. Hynes se rozběhl za ní. Jakožto správce psince dostával osm liber týdně a nechtěl o ně **přijít**. Priscilla zrovna otevírala bránu, když uslyšela křik: „Slečno, zavřete bránu!" Skoro ho poslechla, ale vtom si vzpomněla, jak onehdy viděla toho chudého kluka loučit se s Lassií. Rozhodla se proto jinak a zabouchla bránu sídla až vteřinu poté, co fenka proběhla. Téměř neslyšně špitla: „Hodně štěstí, Lassie." Kolie neomylně zamířila na jih, do vsi Greenall Bridge za Joem.

(R. Wellsová: Lassie se vrací; upraveno)

Které z následujících tvrzení NENÍ pravdivé?

(Posuzovaná slova jsou ve výchozím textu vyznačena tučně.)

A. Pokud slovo **vtrhl** nahradíme slovem *vpadl*, význam příslušného větného celku zůstane zachován.

B. Pokud slovo **střelit** nahradíme slovem *prodat*, význam příslušného větného celku zůstane zachován.

C. Pokud slovo **zahradil** nahradíme slovem *zatarasil*, význam příslušného větného celku zůstane zachován.

D. Pokud slovo **přijít** nahradíme slovem *dorazit*, význam příslušného větného celku zůstane zachován.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

C5PCD26C0T03 · 2026 – 1. náhradní termín (C) · úloha 21 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Během léta bývají zahrady i krásně rozkvetlé louky plné motýlů, s nástupem podzimu se ovšem situace zásadně změní. Kam křehcí krasavci mizí? Téměř nikdo neví, že někteří motýli odlétají do teplých krajin. Příkladem je třeba babočka admirál, rozšířená po celé Evropě. Nejodvážnějším cestovatelem z hmyzí říše je ale monarcha stěhovavý. Tento motýl, žijící v létě u hranic USA s Kanadou, se na zimu vždy přesouvá do středního Mexika. Jeho výkon je obdivuhodný, monarcha totiž denně zvládne urazit i 120 km.

(**2**) Babočka s monarchou jsou však spíše výjimkou. Většina motýlů totiž zimu přečkává v různých vývojových stádiích: nejčastěji ve formě vajíčka nalepeného na větvích rostlin, ve stádiu housenky či jako kukly; nejméně druhů přezimuje ve stádiu dospělého jedince. Mezi motýlí otužilce patří žluťásek řešetlákový. Tento středně velký motýl na zimu **upadá** do strnulosti podobné zimnímu spánku, typickému pro řadu savců. Na rozdíl od jiných motýlů, kteří zimu tráví ve speciálním úkrytu (v tmavé jeskyni, v dutině stromu aj.), žluťásek řešetlákový **zpravidla** přezimuje tak, že se zavěsí na nějakou rostlinu. V těle mu proudí zvláštní látka, díky níž se udrží naživu i při nízkých teplotách.

(**3**) Žluťásek řešetlákový bývá prvním motýlem, kterého spatříte koncem zimy **poletovat** v přírodě. Možná se ptáte, jak ho poznáte. Docela snadno: křídla samečků jsou zbarvena jasně žlutě, samička je světlejší a obě pohlaví mají na každém křídle červenofialovou tečku.

Další zajímavostí tohoto motýla je jeho dlouhý životní cyklus. Z nakladených vajíček se vylíhnou zelenobílé housenky. Stádium housenky trvá cca 30 dnů, stádium kukly je asi o polovinu kratší. Dospělý žluťásek se dožívá až 12 měsíců a to je v motýlí říši úctyhodný věk. Obvykle totiž motýli žijí ve stádiu dospělého jedince jen 2–3 týdny, některé druhy **dokonce** jen pár dnů. Žluťásek řešetlákový je zkrátka motýlí rekordman.

TEXT 2

Sloveso typu A je sloveso, jehož trvalou součástí je SE, např. *smát se* (např. věta *Tomáš tomu smál* není gramaticky správná).

Sloveso typu B je sloveso, které lze použít jak bez SE, tak s ním (záleží na tom, co chceme vyjádřit), např. *chytit se* × *chytit* (*chytil se za hlavu* × *chytil míč*).

Pozn.: U sloves typu A lze SE vypustit pouze ve specifických případech (např. *Smál se tomu? – Ano, smál.*).

Ve které z následujících možností je uvedena dvojice slov, jež jsou v kontextu TEXTU 1 antonymy?
(První slovo z každé dvojice pochází z TEXTU 1 a je v něm vyznačeno tučně.)
Příklad: Slon má drsnou kůži. → Slova drsnou a hladkou jsou v tomto kontextu antonymy, tzn. slovo hladkou by v této větě mělo opačný význam, než v ní má slovo drsnou.

A. upadá – zvedá
B. zpravidla – výjimečně
C. poletovat – přistávat
D. dokonce – zpočátku

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **B)**

C5PDD26C0T04 · 2026 – 2. náhradní termín (D) · úloha 21 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) K nejobávanějším živočichům patří bezesporu hroch. Tento zástupce savců, obývající oblasti tropické Afriky (na severu kontinentu byl již ve volné přírodě vyhuben), se vyznačuje válcovitým tělem, krátkýma silnýma nohama a mohutnou hlavou. Jeho šedohnědá **lysá** kůže je extrémně silná. Dospělý hroch může vážit až 3,5 tuny, což z něj dělá třetího nejtěžšího suchozemského živočicha (prvenství v tomto směru drží slon).

(**2**) Hroch je býložravec, na pastvu však chodí jen v noci, aby mu sluneční žár nevysušil kůži. Většinu života tedy tráví ve vodě, nicméně plavat nedovede. Místo toho pod vodou běhá nebo se odráží ode dna. Ve vodě se obvykle odehrávají námluvy a zde také samice odchovávají svá mláďata. Ta jsou kojena zhruba jeden rok, a to výhradně pod vodou. Hroši jsou velmi zdatní potápěči a na jedno nadechnutí běžně vydrží pod hladinou 5 minut. Pokud jim hrozí nebezpečí, dokážou zadržet dech i pětkrát déle.

(**3**) Nenechte se zmást poklidně vyhlížejícími záběry, na nichž se zavalití hroši líně povalují v řece. Stisk jejich čelistí má **nesmírnou** sílu. Hrozivé jsou i jejich obří zuby (ty dolní mohou být u samců dlouhé přes půl metru), což spolu s vrozenou agresivitou dělá z hrochů velmi nebezpečné živočichy. Hroši bedlivě střeží své území a na případného narušitele bez váhání zaútočí. Žijí buď v menší skupině, v níž bývá jen jeden samec, nebo ve velkém stádu s více samci, čítajícím až 150 jedinců. Mezi hrochy panuje přísná hierarchie: hlavní slovo má vždy samec, který je nejsilnější.

(**4**) Za posledních padesát let počet hrochů žijících ve volné přírodě klesl. Mohou za to jednak **neurvalí** lovci (hroší zuby jsou bohužel využívány jako náhražka slonoviny), jednak úbytek vhodných pastvin. Hroši proto byli zařazeni do kategorie „zranitelní", tedy mezi živočichy, kteří čelí **zvýšenému** nebezpečí vyhynutí.

Ve které z následujících možností je uvedena dvojice slov, jež NEJSOU v kontextu výchozího textu antonymy?
(První slovo z každé dvojice pochází z výchozího textu a je v něm vyznačeno tučně.)

A. lysá – ochlupená
B. nesmírnou – ohromnou
C. neurvalí – ohleduplní
D. zvýšenému – sníženému

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

Nadřazená, podřazená, souřadná slova a analogie

28 úloh

C5PAD17C0T01 · 2017 – 1. řádný termín (A) · úloha 14 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(1) Děti se posadily na Lucinčinu postel a zadívaly se na obraz s lodí, který visel na protější stěně. Loď se právě vyhoupla na nádhernou vlnu. Ujížděla po moři asi opravdu rychle a mírně se nakláněla k levoboku.
(2) „Není to ještě horší," zeptal se Edmund, „dívat se na narnijskou loď, když se tam nemůžeme vrátit?" „Rozhodně je to lepší než nic," řekla Lucinka. „Á, pořád si hrajete na to samé? Vy tomu snad vážně věříte?" ozval se Eustác, který až dosud poslouchal za dveřmi a nyní vcházel do pokoje. Už dříve se mu podařilo nepozorovaně vyslechnout, že se bavili o Narnii, a teď je s tím strašně rád otravoval. Pochopitelně se nikdy nezmohl na jiný názor, než že si Narnii vymysleli.
(3) „Na tebe tady nikdo není zvědavej," odsekl Edmund. „Vůbec si ho nevšímej, Lucinko. Když budeme mlčet, snad odsud vypadne." Většina kluků by po takovémhle přijetí buď vyklidila pole, ***** se dopálila. Eustác ale ne. Chvilku tam okouněl a pak začal znovu: „Vám se ten obraz vážně líbí?" „Moc," řekla Lucinka, „ta loď vypadá, jako by opravdu jela. A voda vypadá, jako by opravdu byla mokrá."
(4) Eustác se na obraz zadíval a spatřil, že vlny skutečně vypadají, jako by se vlnily. Když se na ně díval, vybavil si, jak se mu kdysi na skutečné lodi udělalo špatně, a začal se cítit stejně jako tehdy. Vtom se věci na obrazu daly do pohybu. Všechny tři děti vykřikly. Z obrazu jim rovnou do obličeje vyšplouchla slaná voda a promočila je až na kůži.
(C. S. Lewis, Letopisy Narnie III – Plavba Jitřního poutníka, upraveno)

Které z následujících slov je významově souřadné se slovem OBRAZ užitým ve výchozím textu?

A. socha
B. umělec
C. výstava
D. kreslení

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **A)**

VYSVĚTLENÍ

Socha i obraz jsou výtvarná díla – jsou tedy souřadná (stejná kategorie); umělec je tvůrce, výstava je událost, kreslení je činnost.

C5PBD17C0T02 · 2017 – 2. řádný termín (B) · úloha 8 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Když Átrej konečně přišel k sobě, drak Falco ještě stále spal. Z malinké jeskyňky opodál proudilo světlo. Átrej se sklonil a uvnitř uviděl laboratoř plnou baněk a zkumavek. V křesílku seděl zabraný v knihách malý mužíček. Z další místnosti se přištrachala malá ženuška. „Ženo," řekl mužíček popuzeně, „rušíš mě ve studiu."

„Čert aby vzal to tvé studium!" odpověděla choť. „Ti dva venku hlavně potřebují, aby se můj léčivý elixír dovařil."

„Ti dva venku," opáčil podrážděně mužíček, „potřebují daleko víc mou radu."

(**2**) Znenadání si oba skřítci všimli chlapce. Mužíček na něj mrkl: „Buď zdráv, Átreji. Jmenuji se Engywuk. Když se chceš dostat za Uyulálou, nikde nenajdeš lepšího rádce, než jsem já. Pojď, něco ti ukážu."

Hned se vydali na cestu. Na vrcholku skály Engywuk podal Átrejovi dalekohled. Átrej se do něj podíval a uviděl skalní bránu, kterou střežily dvě sfingy. **Tlapy** měly lví, na zádech orlí perutě a **hlavy** lidské. Výraz jejich tváří však člověka nepřipomínal. Nedalo se poznat, zda prožívají radost, žal nebo jsou lhostejné.

(**3**) Engywuk spustil: „Za skalní bránou, kterou vidíš, následují ještě dvě brány. Teprve za tou třetí bydlí Uyulála. První brána se jmenuje Brána velké hádanky. Pokud mají sfingy otevřené oči, nikdo bránou neprojde. Druhá je Brána kouzelného zrcadla. V něm lidé nevidí svůj zevnějšek, ale své pravé nitro. Jen málokdo je ale potěšen tím, co v zrcadle vidí. Mnozí naopak s křikem prchají před příšerou, která se na ně šklebí ze zrcadla. Třetí je Brána bez klíče. Čím víc chceš dovnitř, tím pevněji dveře drží. Jen když přestaneš cokoli chtít a na vše zapomeneš, dveře se otevřou."

„Nesmím už ztrácet čas," řekl Átrej a vykročil směrem ke skalní bráně.

(M. Ende, Nekonečný příběh, upraveno)

Tvrzení: Slova tučně vyznačená ve výchozím textu (*tlapy* – *hlavy*) mají mezi sebou stejný významový vztah jako slova KOŘENY a *****.

Které z následujících slov patří na vynechané místo (*****), aby tvrzení bylo pravdivé?

A. keře
B. klády
C. větve
D. stromy

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

VYSVĚTLENÍ

Tlapa je spodní část těla, hlava horní; stejně tak kořen je spodní část rostliny a větev část vyrůstající z vrchní části kmene.

C5PBD17C0T02 · 2017 – 2. řádný termín (B) · úloha 22 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

Les byl doslova nasáklý vodou, takže nohy zanechávaly krátery v mechovém porostu. Najednou jsem něco zahlédl za balvany. Zvíře v podivném maškarním úboru. Na vlhké černé kůži ohnivě plály žluté nepravidelné skvrny. Mlok skvrnitý v plné kráse. A odevšad vylézali další a další. Kdo vyslal tak početnou armádu mloků a kam? Z jejich podzemních úkrytů je vylákal déšť. Zatímco jindy by lovili jen v noci, dnes vylezli už za soumraku hledat žížaly a larvy hmyzu.

I když mlok k životu potřebuje vlhkost, vodu jako takovou vyhledává jen na jaře. Tehdy samice klade čtyřnohé larvy do pomalu tekoucích potoků či studánek. Taková mločí maminka může mít v ojedinělých případech najednou až sedmdesát dětí. Larvy mloků jsou světlejší než dospělí jedinci, mají žábry a dlouhý ocas lemovaný ploutvičkou. Zvolna se plíží vodou a tlamičkou lapají vodní hmyz. Brzy dospějí – ztmavnou, žábry za jejich hlavami zcela zmizí stejně jako ocasní lem. Pak mladí mloci opustí vodu.

Mlok na svou obranu používá jed, kterým může některé menší živočichy i zabít. Ještě před sto padesáti lety se proto mnoho lidí mloků bálo. Někteří je dokonce považovali za čarodějná zvířata. Alchymisté mloky zabíjeli kvůli přípravě lektvarů. Dnes už ovšem víme, že výměšek mloka je sice jedovatý, ale pro člověka příliš nebezpečný není. Vezmeme-li však mloka do ruky, musíme si dát pozor, aby se nám jeho jed nedostal do očí, způsobil by nám totiž nepříjemné pálení.

(K. Patočka, Náš les, upraveno)

Ve které z následujících možností je první slovo z dvojice významově nadřazené druhému slovu z dvojice?

A. larva – mlok
B. žížala – hmyz
C. žížala – samice
D. živočich – mlok

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

Slovo *živočich* je nadřazené slovu *mlok* (mlok je obojživelný živočich). Ostatní dvojice nevyjadřují vztah nadřazenosti a podřazenosti.

C5PAD18C0T01 · 2018 – 1. řádný termín (A) · úloha 11 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Za nejslavnějšího rodáka italských Benátek bývá považován Marco Polo, středověký kupec a cestovatel. Jeho cesta do Číny je vylíčena v cestopise Milion, po staletí považovaném za seriózní dílo. V současnosti však mezi některými odborníky panuje názor, že Marco si vše vymyslel. Jaká je tedy pravda?

Víme, že roku 1298 se odehrála námořní bitva mezi janovským a benátským loďstvem. Janované tehdy zajali kapitána jedné benátské galéry, jistého Marca Pola. Marcův spoluvězeň si písemně zaznamenával jeho **zajímavé** vyprávění o cestě do Číny. Když byli zajatci propuštěni, Rustichello da Pisa své zápisy z vězení vydal knižně a **slavný** cestopis byl na světě.

(**2**) Podle knihy se sedmnáctiletý Marco vypravil do Orientu. Dostal se až ke dvoru chána Kublaje, který si prý Marca velmi oblíbil. O životě na chánově dvoře si pak nadšeně četli čtenáři Milionu. Fascinovalo je líčení Kublajovy armády, popis čínské módy nebo používání pro Evropana tehdy neznámého paliva, v němž dnes poznáváme uhlí.

Někteří odborníci ale upozorňují na to, že Marcův popis Kublajovy říše má řadu trhlin. V cestopise je například uvedeno, že Číňané trupy svých pětistěžňových lodí utěsňovali pomocí smoly zvané chunam. Archeolog Daniele Petrella však zjistil, že toto slovo je perské, nikoli čínské. Navíc Kublajovy lodě neměly víc než tři stěžně. Petrella se proto domnívá, že Marco se dostal maximálně na pobřeží Černého moře. Tam se mohl setkat s perskými námořníky a jejich zážitky z Číny pak vydávat za **vlastní**. O tom však neexistují **jasné** důkazy. S Petrellou nesouhlasí třeba čínský historik Tang Pao-chaj, který v Milionu objevil zajímavé detaily. Ty patrně mohl znát jen člověk pohybující se v chánově těsné blízkosti.

Pozn. galéra – válečná loď; chán – titul asijského vládce

(www.magazin2000.cz, upraveno)

Ve které z následujících možností je mezi prvním a druhým slovem stejný významový vztah jako mezi slovy HUDEBNÍK – HOUSLISTA? Všechna posuzovaná slova pocházejí z výchozího textu. Slova ve správném řešení musí být uvedena v pořadí odpovídajícím dvojici HUDEBNÍK – HOUSLISTA.

A. loď – stěžeň
B. uhlí – palivo
C. galéra – loďstvo
D. kniha – cestopis

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **D)**

VYSVĚTLENÍ

Kniha je nadřazené slovo vůči cestopisu, stejně jako hudebník je nadřazené slovo vůči houslistovi.

C5PAD18C0T01 · 2018 – 1. řádný termín (A) · úloha 14.1 · 1 b.

Přiřaďte k větě odpovídající tvrzení (A–E). (Každou možnost z nabídky A–E můžete přiřadit pouze jednou. Dvě možnosti zbudou a nebudou použity.)

14.1 Kopretiny a chrpy mám z květin nejraději.

A. Pro větu platí: první a druhé podstatné jméno jsou významově podřazené třetímu podstatnému jménu.
B. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově podřazené druhému a zároveň třetímu podstatnému jménu.
C. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově nadřazené druhému podstatnému jménu a to je významově nadřazené třetímu podstatnému jménu.
D. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově nadřazené druhému podstatnému jménu a to je významově podřazené třetímu podstatnému jménu.
E. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově podřazené druhému podstatnému jménu a to je významově nadřazené třetímu podstatnému jménu.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: A)

VYSVĚTLENÍ

Kopretina i chrpa jsou významově podřazené slovu květina.

C5PAD18C0T01 · 2018 – 1. řádný termín (A) · úloha 14.2 · 1 b.

Přiřaďte k větě odpovídající tvrzení (A–E).

14.2 Orel patří mezi dravé ptáky stejně jako sokol.

A. Pro větu platí: první a druhé podstatné jméno jsou významově podřazené třetímu podstatnému jménu.
B. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově podřazené druhému a zároveň třetímu podstatnému jménu.
C. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově nadřazené druhému podstatnému jménu a to je významově nadřazené třetímu podstatnému jménu.
D. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově nadřazené druhému podstatnému jménu a to je významově podřazené třetímu podstatnému jménu.
E. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově podřazené druhému podstatnému jménu a to je významově nadřazené třetímu podstatnému jménu.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: E)

VYSVĚTLENÍ

Orel je podřazené slovu pták, pták je nadřazené slovu sokol.

C5PAD18C0T01 · 2018 – 1. řádný termín (A) · úloha 14.3 · 1 b.

Přiřaďte k větě odpovídající tvrzení (A–E).

14.3 Nejoblíbenějším jídlem je pečivo, zejména pak rohlíky.

A. Pro větu platí: první a druhé podstatné jméno jsou významově podřazené třetímu podstatnému jménu.

B. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově podřazené druhému a zároveň třetímu podstatnému jménu.

C. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově nadřazené druhému podstatnému jménu a to je významově nadřazené třetímu podstatnému jménu.

D. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově nadřazené druhému podstatnému jménu a to je významově podřazené třetímu podstatnému jménu.

E. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově podřazené druhému podstatnému jménu a to je významově nadřazené třetímu podstatnému jménu.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

VYSVĚTLENÍ

Jídlo je nadřazené slovu pečivo a pečivo je nadřazené slovu rohlík.

C5PBD18C0T02 · 2018 – 2. řádný termín (B) · úloha 13d · 0,5 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) U stolu zaraženě seděli loupežníci z Mattisovy bandy, sám Mattis běhal po síni jako vzteklý medvěd. Ronja pochopila, že bude lepší zeptat se Pleška, co se vlastně stalo.

„Takoví lumpové jako Borka by se měli věšet," povídá jí Plešek. „**Číhali** jsme s Mattisem u Loupežnické skály. Vtom se na cestě objevili **obchodníci** s hromadou peněz. O všechny jsme je obrali. Sotva jsme to naložili na koně, když tu se přižene Borka s tou svou **sebrankou** a že mu z té kořisti taky něco patří. Začali po nás hned střílet, darebáci. Lamželeza trefil šíp rovnou do krku."

Když to Ronja uslyšela, rozběhla se za Lamželezem.

„Neboj se o mě," zašeptal jí **zraněný** loupežník.

Celé tři dny byl na tom Lamželezo zle. Spalovala ho tak vysoká horečka, že upadl do bezvědomí. Lovisa mu dávala obklady z bylin. Ke všeobecnému údivu Lamželezo čtvrtý den vstal. ***** ho **rána** stále bolela, byl veselý jako dřív. Všichni **loupežníci** měli radost. Ronja se ale dál rmoutila, spor mezi jejím otcem a Borkou jí ztěžoval život. Jednou už to nevydržela a zeptala se otce: „Proč se z tebe a Borky stali nepřátelé na život a na smrt?"

(**2**) „Zeptej se Borky," zabručel Mattis. „On to všechno začal. To on vystřelil první šíp."

Lovisa se do toho vložila: „Naše dítě má víc rozumu, než máš ty, Mattisi! Tohle může skončit jen krveprolitím. K čemu to bude dobré?"

Mattis marně přemáhal vztek: „K čemu? Že Borka konečně vypadne z mého hradu!"

„A to se do té doby chcete všichni pozabíjet?" ptala se Ronja se slzami v očích.

(**3**) Mattis začal zuřit: „Když jsi tak chytrá, tak najdi jiný způsob, jak vyhnat Borku z Mattisova hradu."

(A. Lindgrenová, Ronja, dcera loupežníka, upraveno)

TEXT 2 (k úloze 10)

Souhláska je **slabikotvorná** pouze tehdy, když společně s jednou nebo více souhláskami tvoří slabiku, která neobsahuje žádnou samohlásku. Ve slově PŘIKÝVL je slabikotvornou souhláskou L (třetí slabika neobsahuje samohlásku).

Rozhodněte o tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N):
(Posuzovaná slova jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně.)
13.4 Slovo **loupežníci** je v textu významově podřazené slovu **obchodníci**.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: NE

C5PAD19C0T01 · 2019 – 1. řádný termín (A) · úloha 10 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Vynález dánského truhláře znají díky souhře zvláštních náhod lidé po celém světě. S jeho barevnými stavebnicemi si totiž hrají miliony dětí.

Ole Kirk Christiansen se vyučil truhlařině u svého bratra, poté pracoval jako truhlář několik let v Německu. Po návratu do Dánska si Christiansen otevřel truhlářství, které se **zprvu** zabývalo především výrobou praktického nábytku z kvalitního dřeva. V roce 1924 ale celá jeho dílna shořela. Požár zavinily dvě jeho děti, které si v ní hrály s hoblinami. Než Ole Kirk obnovil provoz truhlářství, poptávka po běžných dřevěných produktech klesla. Aby zachránil obchod, nabídku svých stávajících výrobků rozšířil o dřevěné hračky. Firma **tehdy** dostala název LEGO, což je zkratka vzniklá spojením dvou dánských slov „leg godt" (tj. „hraj si dobře"). **Zanedlouho** už firma vyráběla desítky druhů hraček.

V roce 1947 Ole Kirk Christiansen zakoupil velmi drahý vstřikovací lis na plasty a pustil se do výroby plastových hraček. O dva roky později si mohli zákazníci poprvé koupit spojovatelné kostky LEGO. Ole Kirk a jeho syn Godtfred stavebnici dál vyvíjeli. Roku 1954 přišli na to, jak do staveb z kostek LEGO lépe zabudovat dílky ve tvaru oken a dveří, časem také rozšířili výrobu kostek – k původním čtvercovým a obdélníkovým dílkům plastové stavebnice přibyly další tvary (kulaté či rohové). Postupně vznikl jakýsi nekonečný hračkový systém, s jehož pomocí se vytvářelo velké množství modelů.

O patent na spojovací systém kostek zažádala firma LEGO v lednu 1958. Na jaře téhož roku bohužel Ole Kirk Christiansen zemřel a vedení firmy se ujal jeho syn Godtfred. Od svého vzniku se stavebnice LEGO **stále** těší nesmírné oblibě. Ročně se vyrobí neuvěřitelných dvacet miliard kostek.

(S. Herman, Building a History: The LEGO Group; www.stoplusjednicka.cz, upraveno)

Ve které z následujících možností je významový vztah mezi prvním a druhým slovem nejpodobnější vztahu mezi slovy BÁSNÍK – UMĚLEC? (Všechna posuzovaná slova pocházejí z výchozího textu. Slova ve správném řešení musí být uvedena v pořadí odpovídajícím dvojici BÁSNÍK – UMĚLEC.)

A. dílna – výrobek
B. dřevo – hoblina
C. stavebnice – hračka
D. nábytek – truhlářství

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

VYSVĚTLENÍ

Stavebnice je významově podřazená slovu hračka, stejně jako básník je podřazen slovu umělec (vztah druh–nadřazený pojem).

C5PBD19C0T02 · 2019 – 2. řádný termín (B) · úloha 8 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

V roce 1847 byl americkému Kongresu předložen návrh na výstavbu první transkontinentální železnice na světě. Měla být spojnicí mezi západním a východním pobřežím USA. Uvažovalo se o třech trasách – jižní, střední a severní. Budoucí prezident Abraham Lincoln prosadil trasu střední, vedoucí středem země. Protože v té době již byla na východě země železniční síť částečně vybudována, hlavním úkolem bylo postavit železniční trať propojující vnitrozemí se západním pobřežím.

Stavba chybějící železniční trati započala 8. ledna 1863 v Sacramentu, městě ležícím na západě USA, a postupovala směrem do vnitrozemí. Stavitelé čelili mnohým obtížím, jednou z nich byla doprava materiálu. Vše potřebné, např. kolejnice a vagóny, se muselo přepravovat po moři. Další překážku představovalo zrádné pohoří Sierra Nevada. Trať zde musela vést náročným terénem ve výšce až 2 100 metrů nad mořem.

V červnu roku 1865 byla ve městě Omaha zahájena druhá etapa stavby, a to ze středu kontinentu směrem k Sacramentu. Počáteční kilometry této části trati přibývaly pomalu. Vše se ale změnilo v říjnu s příchodem Grenvilla Dodge. Bez jeho skvělého vedení by dělníci sotva zvládli položit sedmdesát pět kilometrů kolejí za pouhý měsíc.

Cílevědomý projekt měl bohužel i stinné stránky. V prériích vyrostla stanová města pro stavební dělníky. Hlavní zábavou zde byly především hazardní hry. Na **dočasná** obydlí dělníků také **často** útočili bojovní indiáni, většinou z válečného kmene Siouxů. Železné obludy uhánějící prériemi totiž ohrožovaly jejich **tradiční** způsob života. I přes zjevné nesnáze se ale oba úseky k sobě přibližovaly. Stavba železniční trati spojující Sacramento a Omahu byla dokončena 10. července 1869. **Brzy** byly dostavěny i zbývající kilometry železnice, a tak nadšení Američané konečně mohli přejet vlakem celý kontinent.

Ve které z následujících možností je významový vztah mezi prvním a druhým slovem nejpodobnější vztahu mezi slovy KRAJÍC – KŮRKA? (Všechna posuzovaná slova pocházejí z výchozího textu. Slova ve správném řešení musí být uvedena v pořadí odpovídajícím dvojici KRAJÍC – KŮRKA.)

A. měsíc – rok
B. vagón – koleje
C. prérie – vnitrozemí
D. kontinent – pobřeží

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

Krajíc je ohraničen kůrkou (kůrka je jeho součástí); kontinent je ohraničen pobřežím – stejný vztah celek a jeho ohraničení.

C5PAD20C0T01 · 2020 – 1. řádný termín (A) · úloha 19 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Anglické souostroví Farne je domovem více než 170 000 vodních ptáků, třeba papuchalků severních či kormoránů chocholatých. Svá hnízda zde staví také 2 000 párů rybáků dlouhoocasých. Tito drobní opeřenci, vážící pouhých 100 gramů, patří mezi stěhovavé ptáky. Jsou vytrvalými letci a **právem** jsou považováni za šampiony v dálkových přeletech. Jejich migrační cesta (migrace je přesun živočichů z jedné oblasti do druhé) vede ze severní polokoule Země na polokouli jižní a zpět.

(**2**) Britští vědci se rozhodli o rybácích hnízdících na souostroví Farne získat podrobnější informace. Vybavili proto 53 rybáků měřicím zařízením a sledovali jejich let. Celkem 47 z nich se ze svého zimoviště vrátilo zpět na Farne. Zde se tito ptáci uhnízdili nejspíš na stejném místě jako předtím. Data **dále** ukázala, že Indický oceán rybáci přeletěli bez přestávky. Svou běžnou potravu lovili za letu.

Vědcům se podařilo shromáždit důkazy o ohromujících výkonech ptáčků, kteří váží méně než průměrný mobil. V odborném článku zveřejnili také detaily o nejdelší zaznamenané ptačí migraci. Jeden sledovaný rybák dlouhoocasý totiž zdolal při přesunu z Farne do antarktického zimoviště a zpět neuvěřitelných 96 000 kilometrů. Tento ptačí rekordman započal svůj tah 25. července 2015, na pobřeží Antarktidy se dostal 3. listopadu téhož roku. Po třech měsících pobytu v této oblasti Antarktidu opustil a vydal se na zpáteční cestu. 10. dubna se ocitl na cípu jižní Afriky, **pak** pokračoval na sever a na Farne doletěl 4. května 2016. Rybáci dlouhoocasí se dožívají až třiceti let. Někteří tedy mohou za svůj život nalétat tolik kilometrů, že by to vystačilo **skoro** na čtyři zpáteční cesty na Měsíc.

(www.sciencedaily.com; avifauna.cz; www.idnes.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení je pravdivé?
(Všechna posuzovaná slovní spojení pocházejí z první části výchozího textu.)

A. Slovní spojení *kormorán chocholatý* je významově nadřazené slovnímu spojení *vodní pták*.
B. Slovní spojení *rybák dlouhoocasý* je významově nadřazené slovnímu spojení *vytrvalý letec*.
C. Slovní spojení *rybák dlouhoocasý* je významově podřazené slovnímu spojení *stěhovavý pták*.
D. Slovní spojení *kormorán chocholatý* je významově podřazené slovnímu spojení *papuchalk severní*.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

VYSVĚTLENÍ

Rybák dlouhoocasý je druh stěhovavého ptáka, tedy podřazený pojem; kormorán chocholatý a papuchalk severní jsou souřadné pojmy (oba druhy vodních ptáků).

C5PBD21C0T02 · 2021 – 2. řádný termín (B) · úloha 20 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Daman, jemuž čeští přírodovědci kdysi říkali tlustoš, není na první pohled nijak zajímavý. Tento podsaditý živočich se vzhledem i velikostí podobá běžnému králíkovi. Daman je sice **nenápadný**, jeho příbuzného ale přehlédnete jen stěží. Je to totiž zvířecí obr – slon. Ačkoli je příbuznost damanů a slonů těžko uvěřitelná, dokládá ji řada společných znaků. Pro slony jsou charakteristické kly, tedy dva **pořádně** velké zuby vyčnívající ven z tlamy. Také damani mají dva dlouhé horní řezáky, které jim často vykukují z tlamičky. Jak sloni, tak damani mají na končetinách nehtová kopýtka, shodné znaky najdeme i na kostře obou těchto býložravců.

(**2**) První damani obývali Zemi už před mnoha miliony let, někteří z nich tehdy dosahovali téměř velikosti dnešního koně. Od té doby se ale stále zmenšovali. Dnes damani žijí hlavně v Africe. **Obratně** skáčou po stromech, překvapivě snadno se pohybují i po hladkých skalách. Na nohou totiž mají žlázky vylučující lepkavou tekutinu, díky které jejich chodidla fungují jako jakési přísavky. Organismus damanů šetří vodou, jejich moč je proto rosolovitá. Na vzduchu spolu s trusem damanů vytváří černou hmotu, která kupodivu příjemně voní. Podle některých, ne zcela spolehlivých zdrojů se tato hmota po staletí používala jako přísada do určitých typů parfémů.

(**3**) Damany znali už starověcí féničtí mořeplavci. Když při jedné ze svých plaveb po Středozemním moři přistáli u **neznámé** pevniny, uviděli velké množství králíků. Tyto živočichy ovšem Féničané vůbec neznali, a tak se domnívali, že je to nějaký nový druh damanů. Pevninu proto nazvali I safan (Země damanů). Z tohoto názvu za nějaký čas vzniklo pojmenování Hispánie, označující Pyrenejský poloostrov.

(www.temata.rozhlas.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení o slovech užitých v první části výchozího textu je pravdivé?

A. Slovo tlustoš je významově podřazené jak slovu daman, tak slovu živočich.
B. Slovo daman je významově nadřazené slovu tlustoš, nikoli však slovu živočich.
C. Slovo slon je významově podřazené slovu živočich, které je významově nadřazené slovu králík.
D. Slovo živočich je významově nadřazené slovu slon, které je významově nadřazené slovu králík.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **C)**

VYSVĚTLENÍ

Slon i králík jsou souřadně podřazena slovu živočich; tlustoš je synonymem slova daman, nikoli podřazeným slovem.

C5PCD21C0T03 · 2021 – 1. náhradní termín (C) · úloha 19 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Člověk není jediným inteligentním tvorem žijícím na Zemi. Co se inteligence týče, největšími konkurenty člověka jsou delfíni. Delfíní mozek je neobyčejně velký, dokonce větší než ten lidský. Inteligenci ale určuje množství závitů na povrchu mozku a také poměr mezi hmotností mozku a celkovou hmotností živočicha. Pokud vezmeme v potaz tento poměr, pak největší mozek má člověk. Hned na druhém místě žebříčku jsou delfíni. V tomto směru předčí i šimpanze, našeho velmi blízkého příbuzného. Přitom tento zástupce lidoopů **rozhodně** není žádný hlupák.

(**2**) Delfíni se lidem podobají také tím, že mají svou vlastní řeč. Voda, v níž žijí, je pro jejich komunikaci prostřednictvím zvuků **daleko** příznivější než vzduch. Vodou se totiž zvuk šíří **rychleji** a na delší vzdálenost než ve vzduchu. Delfíni si tak mohou klidně popovídat i na dálku, aniž se přitom vidí. Delfíní řeč se skládá ze široké škály různých cvakavých zvuků, některé z nich ale lidé vůbec nejsou schopni sluchem vnímat. Každý delfín se ohlašuje zvláštním zvukem. Když ostatní delfíni chtějí svého kamaráda přivolat, jeho specifický zvuk, který funguje jako jméno, napodobují. Dalšími speciálními zvuky se delfíni navzájem upozorňují na blížící se nebezpečí, jakým jsou třeba rybářské lodě či žraloci. Ve svém „slovníku" mají delfíni také plácání ploutvemi do vody, dokonce se dorozumívají i vypouštěním bublin. Vědci zkoumali, zda by se lidé mohli naučit řeč delfínů a zda by delfíni mohli porozumět lidským slovům. Řeč delfínů nám ale zní podobně, jako kdybychom si nějakou zvukovou nahrávku pustili velmi rychle. Naopak delfíni vnímají naši řeč, jako bychom mluvili hodně zpomaleně. S delfíny si tedy **patrně** hned tak nepopovídáme. (www.temata.rozhlas.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení o třech podstatných jménech užitých v první části výchozího textu je pravdivé?

A. Slovo *šimpanz* je významově podřazené slovu *delfín* a zároveň významově podřazené slovu *lidoop*.
B. Slovo *šimpanz* není významově podřazené slovu *delfín*, je však významově podřazené slovu *lidoop*.
C. Slovo *šimpanz* je významově podřazené slovu *delfín* a zároveň významově nadřazené slovu *lidoop*.
D. Slovo *šimpanz* není významově podřazené slovu *delfín*, je však významově nadřazené slovu *lidoop*.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

C5PAD22C0T01 · 2022 – 1. řádný termín (A) · úloha 3 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Jak se chovat v lese

Hajný prostě nesnese,
když mu někdo po lese
jak šílenec lítá,
když s výrazem divé zvěře
ničí stromy, ničí keře,
láme větve smrku, jedli,
rozkopává ryzce, bedly,
huláká jak na lesy,
což vysokou vyděsí!
Ajaj, ten to schytá.
Hajný hned po škodné pátrá,
nezná sestru, nezná bratra!
Chceš-li žít až do sta roků,
střez se myslivcových broků!
Nasaj sílu z kmene stromů
a způsobně vrať se domů.
Řádění už bylo dost,
pomysli na myslivost!
Vysvětlivka: vysoká – vysoká zvěř, např. jelen
(báseň E. Staré a M. Starého, upraveno)

Ve které z následujících možností jsou významové vztahy mezi slovy nejpodobnější vztahům mezi slovy KMEN – STROM – VĚTEV?
(Slova kmen, strom a větev posuzujte v tom významu, který mají ve výchozím textu. Správná je pouze možnost, v níž pořadí slov odpovídá pořadí kmen – strom – větev.)

A. klika – pant – dveře
B. loď – paluba – stěžeň
C. ucho – hlava – žaludek
D. trup – člověk – končetina

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **D)**

VYSVĚTLENÍ

V možnosti D) prostřední slovo označuje celek (člověk/strom) a první i třetí slovo jsou části tohoto celku; pořadí odpovídá zadané trojici kmen–strom–větev.

C5PAD22C0T01 · 2022 – 1. řádný termín (A) · úloha 6 · 3 b.

Přiřaďte k jednotlivým větám (6.1–6.3) odpovídající tvrzení (A–E). (Žádnou možnost z nabídky A–E nelze přiřadit víckrát než jednou. Dvě možnosti zbudou a nebudou použity.)

6.1 Šroubovák a další nářadí jsou pro mě zcela nezbytné věci.

6.2 Ze zvířat nás nejvíc zajímaly šelmy, například nezkrotní tygři.

6.3 Kromě kabátu jsem si k oblečení přibalila i nepromokavý plášť.

A. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově nadřazené druhému podstatnému jménu a to je významově podřazené třetímu podstatnému jménu.

B. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově nadřazené druhému podstatnému jménu a to je významově nadřazené třetímu podstatnému jménu.

C. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově podřazené druhému podstatnému jménu a to je významově podřazené třetímu podstatnému jménu.

D. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově podřazené druhému podstatnému jménu a to je významově souřadné se třetím podstatným jménem.

E. Pro větu platí: první podstatné jméno je významově podřazené druhému podstatnému jménu a to je významově nadřazené třetímu podstatnému jménu.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:

6.1 – C), 6.2 – B), 6.3 – E)

VYSVĚTLENÍ

6.1: šroubovák < nářadí < věc; 6.2: zvíře > šelma > tygr; 6.3: kabát < oblečení > plášť.

C5PBD22C0T02 · 2022 – 2. řádný termín (B) · úloha 11 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Narval jednorohý, který žije v mořích blízko severního polárního kruhu, je jedním z nejpozoruhodnějších kytovců. Jeho mláďata jsou skoro černá, dospělí jedinci mají šedobílou barvu. Samci narvala jsou vždy mohutnější než samice: na rozdíl od dospělé samice, jež váží nejvýše 1 000 kilogramů a dorůstá délky maximálně 5 metrů, dospělý samec váží i 1 600 kilogramů a dlouhý může být klidně 6 metrů. Narval se živí zejména rybami, nepohrdne ale ani měkkýši. Od lovu ho neodradí ani souvislá ledová vrstva. K dýchání využívá díry v ledu, jako každý savec totiž potřebuje dýchat vzduch. Bez nádechu vydrží pod hladinou až 30 minut.

Narvalovi se přezdívá mořský jednorožec. Slavný roh, kvůli němuž přezdívku získal, je ale ve skutečnosti kel, tedy extrémně dlouhý zub vyčnívající ven z tlamy. Zatímco pravý horní špičák samcům zpravidla zakrní a dál neroste, jejich levý horní špičák měří přes 2,5 metru. Pouze v ojedinělých případech mají samci narvala dva plně vyvinuté kly.

Odborníci dlouho pátrali po tom, k čemu narvalovi jeho kel slouží. Někteří vědci se dříve domnívali, že samci používají kel jako zbraň při boji o samici. Nedávné výzkumy ale prokázaly, že kel má zcela jinou funkci: funguje jako citlivé čidlo, které samcům třeba pomáhá zjistit teplotu vody či její hloubku a poskytuje jim také další informace nezbytné pro orientaci pod vodou.

Kdysi býval narval častým terčem chamtivých lovců. Někteří lidé byli totiž ochotni zaplatit za narvalí kel nehorázné sumy, neboť byli přesvědčeni, že má magické vlastnosti, např. údajně ochraňoval před jedy. V současnosti zájem o lov těchto živočichů už naštěstí trochu opadl.

Které z následujících tvrzení o slovech podtržených ve výchozím textu je pravdivé?

A. Slovo narval není významově nadřazené ani slovu kytovec, ani slovu savec.
B. Slovo narval není významově podřazené ani slovu savec, ani slovu kytovec.
C. Slovo narval je významově nadřazené slovu kytovec, nikoli však slovu savec.
D. Slovo narval je významově podřazené slovu savec, nikoli však slovu kytovec.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: A)

VYSVĚTLENÍ

Narval je podřazený pojmu kytovec, kytovec je podřazený pojmu savec – narval tedy není nadřazený ani jednomu z těchto slov.

C5PCD22C0T03 · 2022 – 1. náhradní termín (C) · úloha 12 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Dávný bůh Moloch vyžadoval lidské oběti, proto se slovem moloch obvykle označuje něco strašného, co ničí člověka. Moloch ovšem není jen symbol krutosti. Je to i drobný ještěr dorůstající 20 centimetrů, který žije v australských písčitých pouštích.

Moloch ostnitý, podivný tvor pokrytý ostny a kožními růžky, sice vypadá děsivě, pro člověka je však zcela neškodný. Je to potravní specialista, tedy živočich živící se výhradně jedním živočišným druhem. V případě molocha jsou to mravenci – uvádí se, že za minutu jich spořádá až 45. Požírat tento hmyz malou, částečně srostlou tlamičkou sice moloch zvládne, nabrat vodu přímo do tlamy však nedokáže.

(**2**) Přesto žízní rozhodně nikdy netrpí. Šupinatá kůže molocha ostnitého totiž ukrývá jakousi síť zavlažovacích kanálků, slabších než lidský vlas. Když si po občasném dešti moloch stoupne do kaluže, jeho kůže začne nasávat vodu, ta se dostává dál do těla a končí v jeho tlamě. Vodu ještěr nakonec spolkne. Funguje to podobně, jako kdybyste kostku cukru postavili do loužičky modrého inkoustu: po kontaktu s tekutinou se kostka začne směrem vzhůru barvit modře. Moloch je schopen nasát dostatečné množství vody také z písku nasáklého rosou: stačí, že si na něj třeba lehne bříškem nebo si ho nožičkama hodí na záda. *****

(**3**) **Moloch** je ale fascinující **živočich** i z jiných důvodů. Například zbarvení jeho těla není stále stejné: v teple je tento **ještěr** světle žlutý s načervenalými skvrnami, v chladu ztmavne. Díky tomu moloch snadno splyne se svým okolím. Knoflíkovitý výrůstek na jeho týlu, který připomíná druhou hlavu, slouží k oklamání nepřátel. Případné útočníky odradí i nebezpečně vyhlížející ostny. Moloch ostnitý je zkrátka důkazem, že se živočichové umí přizpůsobit i extrémním podmínkám.

(www.zoommagazin.iprima.cz; www.abicko.cz, upraveno)

TEXT 2

Souvětí typu A je jednoznačné, zájmeno který totiž odkazuje pouze k jednomu podstatnému jménu, např. Učili se o symbolech České republiky, která vznikla ve 20. století.

Souvětí typu B je nejednoznačné, zájmeno který totiž může odkazovat k více podstatným jménům, např. Učili se o vlajce České republiky, která vznikla ve 20. století.

Které z následujících tvrzení o třech slovech tučně vyznačených v TEXTU 1 (**moloch**, **živočich**, **ještěr**) je pravdivé?

A. Slovo *moloch* je významově podřazené slovu *živočich*, které je významově nadřazené slovu *ještěr*.
B. Slovo *živočich* je významově nadřazené slovu *moloch*, které je významově nadřazené slovu *ještěr*.
C. Slovo *moloch* je významově podřazené slovu *ještěr*, které je významově nadřazené slovu *živočich*.
D. Slovo *živočich* je významově nadřazené slovu *ještěr*, které je významově podřazené slovu *moloch*.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **A)**

C5PDD22C0T04 · 2022 – 2. náhradní termín (D) · úloha 10 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Želvy se řadí mezi nejstarší plazy, na Zemi se totiž objevily před více než dvěma sty miliony let. V současnosti jich na světě žije více než 350 druhů, většina z nich jsou želvy suchozemské a sladkovodní. Mořských želv je dnes pouhých sedm druhů.

Mořské želvy jsou bezesporu úžasní živočichové. Když ze slzovodů umístěných v oblasti očí vylučují slanou vodu, může to někomu připomínat lidský pláč. Jejich krunýř je svým tvarem přizpůsoben životu pod vodou. Kromě kožatek mají všechny mořské želvy kostěný krunýř, jehož vnější část je tvořena destičkami z keratinu (keratin je látka nacházející se např. i v lidském nehtu). Pomocí ploutví, připomínajících křídla ptáků, mořské želvy elegantně plují oceánem. Za potravou, kterou tvoří medúzy, mořské houby či rybky, se potápějí do opravdu velké hloubky (například kožatka velká, jeden z nejlepších potápěčů v živočišné říši, se umí ponořit až do hloubky přes 1 200 metrů). Když nadejde čas rozmnožování, mořské želvy vylezou na pláž a tam do hnízd, která v písku šikovně vyhloubí zadními končetinami, nakladou vejce.

(**2**) Přestože mořské želvy plní v mořích velmi důležité role (např. na korálových útesech požírají mořské houby, jež by pro korály mohly být smrtící), člověk svým chováním odpradávna ohrožuje jejich existenci. Již staří Řekové lovili želvy kvůli krunýřům, z **nichž** vyráběli šperky a hřebeny. K zásadnímu poklesu želví populace později přispělo i to, že lidé začali více konzumovat maso těchto živočichů. ***** Další nebezpečí představují pytláci, kteří želvám kradou vejce. Ochránci želv ale využívají moderní technologie, například falešná vejce se skrytým lokátorem. Díky **němu** je snadné pytláka vystopovat.

(www.abicko.cz; National Geographic 10/2019, upraveno)

Které z následujících tvrzení o třech slovech podtržených ve výchozím textu je pravdivé?

A. Slovo *želva* je významově podřazené slovu *plaz*, které je významově nadřazené slovu *živočich*.
B. Slovo *želva* je významově podřazené slovu *plaz*, které je významově podřazené slovu *živočich*.
C. Slovo *želva* je významově souřadné se slovem *plaz*, které je významově nadřazené slovu *živočich*.
D. Slovo *želva* je významově souřadné se slovem *plaz*, které je významově podřazené slovu *živočich*.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

C5PAD23C0T01 · 2023 – 1. řádný termín (A) · úloha 12 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Vážky patří k nejnápadnějším zástupcům hmyzu v okolí vod nejen kvůli své velikosti, ale především kvůli své křehké kráse. Na Zemi se objevily v závěrečné fázi prvohor, a to zhruba před 300 miliony let. Jako jedni z prvních živočichů opustily vodní prostředí, dodnes jsou však na něm závislé – voda je pro jejich vývoj nepostradatelná.

Dospělé vážky jsou krásně zbarvené, mají štíhlé protáhlé tělo a dva páry křídel (největší rozpětí křídel je kolem 19 cm). Jejich schopnosti je řadí k nejdokonalejším letcům z hmyzí říše. Umí letět kolmo nahoru i dolů a na krátkou vzdálenost dovedou vyvinout rychlost větší, než kdy během závodů zvládl nejrychlejší muž světa Usain Bolt.

Vážky mají dvě velké složené oči (složené oko je tvořeno tisíci maličkých oček), pomocí **nichž** si jako mozaiku skládají obraz toho, co vidí. Zrak je pro ně důležitým smyslem: nevidí sice příliš ostře, zato mají velké zorné pole a ve své blízkosti ZACHYTÍ sebemenší pohyb. Jsou to predátoři, tedy živočichové živící se dravým způsobem: kořist, jíž je v případě dospělých vážek létající hmyz, uloví a sežerou. Vážky nelítostně pronásledují svou oběť, zpravidla ji dostihnou za pár sekund. Polapený hmyz poté nohama přitáhnou rovnou ke kusadlům.

Vážkám se kdysi dávaly různé přezdívky – třeba Evropané **je** nazývali ďáblovými létajícími jehlami a strašili jimi zlobivé děti. Asie naopak ve vážkách vždy viděla symbol krásy, štěstí a odvahy. Například ve Vietnamu je vážka tradičně spojována s úspěchem a její dokonale vyvážené modely si mohou turisté zakoupit v mnoha zdejších obchodech se suvenýry.

(www.national-geographic.cz; www.abicko.cz, upraveno)

Ve které z následujících možností je významový vztah mezi slovy nejpodobnější vztahu mezi slovy ZRAK – SMYSL? (Slova *zrak* a *smysl* posuzujte ve významu, který mají v úseku *zrak je pro ně důležitým smyslem*. Správná je pouze možnost, v níž pořadí slov odpovídá pořadí zrak – smysl.)

A. žár – oheň
B. stopky – čas
C. voda – kapalina
D. závaží – hmotnost

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

VYSVĚTLENÍ

Zrak je jedním ze smyslů (podřazenost–nadřazenost); stejně tak voda je jednou z kapalin.

C5PBD23C0T02 · 2023 – 2. řádný termín (B) · úloha 3 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

A tak ti budu vyprávět
o plavčíku, co málem svět
obeplul na své plachetnici
a jmenoval se plavčík Jan
a doma říkali mu Janek.
Taková loď si žádá vánek,
když ten se opře do plachet,
nemůže plavčík zahálet.
Kormidlo třímá bez únavy
a ryby vystrkují hlavy
z moře, jež tiché je jak laňka,
a obdivují toho Janka.
Plavčík Jan na obdiv si zvykl
a časem natolik už zpychl,
když ryby tleskaly mu zvučně,
že třímal už jen jednoručně.
A když tu slávu takhle nesl,
do hlubin jeho koráb klesl,
protože najel na útes.
Plavčík Jan taky na dno kles.
Nahoru vyplaval však zručně
a tentokráte obouručně.
Rybky, co tleskaly mu právě,
zatímco oddával se slávě,
jakmile nastala ta změna,
vzaly hned ploutve na ramena.
A kde se vzala, tu se vzala,
velryba k němu připlavala
a on ji na nos políbil.
Hle, co se stalo: náhle totiž
velryba zívla velmi zjevně
a plavčík Jan už nebyl zevně.
Co ti mám ještě vyprávět?
Plavčík Jan obeplouvá svět
a nic mu k štěstí nechybí
v břiše veliké velryby.
(J. Skácel, Uspávanka s plavčíkem a velrybou, upraveno)

Ve které z následujících možností jsou významové vztahy mezi slovy nejpodobnější vztahům mezi slovy PLACHTA – KORMIDLO – LOĎ?

(Slova plachta, kormidlo a loď posuzujte ve významu, který mají ve výchozím textu. Správná je pouze možnost, v níž pořadí slov odpovídá pořadí plachta – kormidlo – loď.)

A. lustr – elektřina – žárovka
B. jahoda – ovoce – meruňka
C. monitor – klávesnice – myš
D. tkanička – podrážka – teniska

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **D)**

VYSVĚTLENÍ

V trojici tkanička – podrážka – teniska jsou první dvě slova částmi celku (tenisky), stejně jako plachta a kormidlo jsou části lodi.

C5PCD23C0T03 · 2023 – 1. náhradní termín (C) · úloha 10 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Liška polární obývá severní oblasti tří světadílů: Evropy, Asie a Ameriky. V extrémních podmínkách tohoto prostředí, **jimž** se velmi dobře přizpůsobila, má liška oproti jiným živočichům mnoho výhod. Její tělo je pokryté hustou srstí, která **ji** nejen chrání před nízkými teplotami, ale v zimě dokonce mění barvu z hnědé na bílou, což lišce umožňuje dokonale splynout se sněhem. K přežití jí pomáhá také zvláštní systém oběhu krve v tlapkách, který zabraňuje ztrátě tělesného tepla.

(**2**) Lišky polární si postupně vyvinuly speciální způsob lovu. Díky svému vynikajícímu sluchu dokážou najít potravu i pod silnou vrstvou sněhu – jakmile kořist vypátrají, vyskočí obloukem do vzduchu a proboří se sněhem přímo ke své oběti. Při lovu mají velmi vysokou úspěšnost, ***** v zimě trpí nedostatkem potravy. Z tohoto důvodu se některé lišky vydávají v zimním období za stády sobů a přiživují se na tělech uhynulých kusů. Jiné se zatoulají až na moře a ledové kry je odnesou daleko od jejich domova. I tehdy si ale liška dovede poradit: stopuje lední medvědy a dojídá po nich zbytky jejich kořisti.

(**3**) Na jaře se lišky vracejí zpět ke svým norám, které se většinou nalézají na vyvýšených místech. Nory se v liščích rodinách zpravidla dědí, některé lišky polární žijí v norách starých i desítky let. Hrabání ve zdejší zmrzlé půdě je totiž namáhavé, vyhloubit novou skrýš ***** není úplně jednoduché. Vědci nedávno zjistili, že poblíž liščích nor dochází k významné změně prostředí. Je to dáno tím, že zbytky kořisti, které lišky nesežerou, i liščí trus obohacují půdu o živiny, což podporuje růst travin. Zatravněná místa pak přilákají býložravce. Lišky polární by se proto daly s nadsázkou označit za zvířecí zemědělce.
(www.stoplusjednicka.cz; www.abicko.cz, upraveno)

Ve které z následujících možností jsou významové vztahy mezi slovy nejpodobnější vztahům mezi slovy EVROPA – SVĚTADÍL – AMERIKA?
(Posuzovaná slova se nacházejí v první větě výchozího textu. Správná je pouze možnost, v níž pořadí slov odpovídá pořadí Evropa – světadíl – Amerika.)

A. dřevo – kov – materiál
B. záhon – květina – zemina
C. gauč – nábytek – prádelník
D. chodník – křižovatka – semafor

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

C5PAD24C0T01 · 2024 – 1. řádný termín (A) · úloha 3 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Ze všech superhrdinů je nejdivnější zdaleka. Nic neumí a před domem ho nóbl bourák nečeká.
Na Supermana nestačí – ani na Batmana, bych řek. Já ho mám ale nejradši: jmenuje se The Flek.
Nesviští kolem zeměkoule, neumí vyslat rázové vlny, nadání totiž má jen jedno: na všem udělat hnusné skvrny.
Nelítá, neplave, neskáče, což ho trápí nesmírně. Kvůli své jediné schopnosti zaplatí majlant v čistírně.
Vysvětlivka: Superman a Batman jsou superhrdinové.
(T. Burton, The Flek, upraveno)

Ve které z následujících možností jsou významové vztahy mezi slovy nejpodobnější vztahům mezi slovy SUPERHRDINA – SUPERMAN – BATMAN, užitými ve výchozím textu?

A. stát – Švédsko – Asie
B. hvězda – Slunce – Země
C. vodstvo – Dunaj – Polabí
D. pohoří – Šumava – Krkonoše

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

Stejně jako Superman i Batman jsou superhrdinové, tak Šumava i Krkonoše jsou pohoří – první slovo je nadřazené oběma dalším.

C5PBD24C0T02 · 2024 – 2. řádný termín (B) · úloha 3 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Do světa dva čerti přišli
oblečeni v módním šatě,
hlavu hrdě vztyčovali,
prsty rukou celé v zlatě.
Mimo vyšší kruhy věru
společnost neměli jinou:
svůj vždy k svému – poznají se
ti, kdož páchnou čertovinou.
S chuďasem však jednou také
čerti podali si ruce –
jako by však spálili se,
řvali strašně v kruté muce.
Což v té ruce kříž byl skrytý,
že pryč chasa řvoucí chvátá?
Hrozivější než kříž byla
ďáblu – ruka mozolnatá!
Vysvětlivka: vyšší kruhy – skupina mocných lidí
(A. Koukl, Balada o čertech, upraveno)

Ve které z následujících možností jsou významové vztahy mezi slovy nejpodobnější vztahům mezi slovy HLAVA – RUKA – PRST?
(Slova hlava, ruka a prst posuzujte ve významu, který mají ve výchozím textu. Správná je pouze možnost, v níž pořadí slov odpovídá pořadí hlava – ruka – prst.)

A. řasa – víčko – oko
B. ucho – rameno – nárt
C. břicho – žaludek – játra
D. hýždě – hrudník – žebro

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

Hlava a ruka jsou souřadné části těla, prst je součástí ruky; stejně hýždě a hrudník jsou souřadné části těla a žebro je součástí hrudníku.

C5PAD25C0T01 · 2025 – 1. řádný termín (A) · úloha 3 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Kde bydlí víla? / Asi v mechu, / celou noc tančí bez oddechu, / pak věneček si odstrojí / a ustele si pod chvojí. / A co má k jídlu? / Místo kávy / do hrníčku si sbírá z trávy / třpytivé rosné krůpěje. / A ráno si je ohřeje. / A to jí stačí? / Stačí asi, / je živa jenom z vůně, krásy / a na svůj usměvavý ret / dá lupen růže, který slét. // A viděl jsi ji? / Jenom v šeru / a větřík tam **hrál** na **citeru**. / Myslel jsem – někdo neznámý, / a lampa ve tmě zhasla mi. / A byla hezká? / Jistě byla, / je hezká každá, když je víla. / A druhého dne jsem tam zdvih / pár kvítečků už povadlých.

Vysvětlivka: citera – hudební nástroj

(J. Seifert, Rozhovor, upraveno)

Ve které z následujících možností je významový vztah mezi slovy nejpodobnější vztahu mezi slovy CITERA – HRÁT, tučně vyznačenými ve výchozím textu? (Slova citera a hrát posuzujte ve významu, který mají ve výchozím textu.)

A. román – psát
B. opera – zpívat
C. socha – vytesat
D. štětec – malovat

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

Jak v zadané dvojici, tak v možnosti D) první slovo označuje nástroj, který umožňuje dělat činnost vyjádřenou druhým slovem (pomocí citery lze hrát, pomocí štětce lze malovat).

C5PCD25C0T03 · 2025 – 1. náhradní termín (C) · úloha 3 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) U potoka na stráni
skákali dva klokani.
Jeden skočil sedm metrů,
a to ještě proti větru,
druhý ale zakopnul,
do potoka upadnul.
Plave klokan v potoce,
vylezl až v zátoce.
Když chtěl z kapsy vylít vodu,
nečekal tam žádnou zradu,
ale sáhnul na raky,
ti ho štípli do ruky.
(**2**) Klokan křičí: „Běžte ven,
kapsa není podnájem!"
RAKŮM SE VŠAK V KAPSE LÍBÍ,
to bydlení nemá chyby.
Teplé je a útulné
pro dva raky potulné.
(**3**) Raci v kapse zůstali,
klokan skáče po poli.
Tam pes dingo číhá v křoví,
vyrazí po klokanovi.
Psa čekala klepeta,
vylít jako raketa.
Chudák dingo – v čumáku
má štípance od raků.
Kňučí, mručí, kulhá, pláče,
klokan domů v klidu skáče.
Je mu zcela nebesky,
už se cítí moc hezky.
(J. Hutka, Klokan, upraveno)

Ve třetí části výchozího textu je podtrženo šest slov. Mezi kterými dvěma je významový vztah nejpodobnější vztahu mezi slovy KŘESLO – OPĚRADLO? (Podtržená slova posuzujte ve významu, který mají ve výchozím textu.)

A. rak – kapsa
B. dingo – pes
C. rak – štípanec
D. dingo – čumák

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

C5PAD26C0T01 · 2026 – 1. řádný termín (A) · úloha 21 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Roku 1961 světově uznávaný chemik Otto Wichterle doma sestavil ze stavebnice Merkur přístroj známý pod názvem čočkostroj a vyrobil první použitelnou sérii gelových kontaktních čoček. *****

Jejím předchůdcem je stavebnice Inventor, kterou v roce 1920 začal v Polici nad Metují vyrábět Jaroslav Vancl. Kovové díly Inventoru se spojovaly kovovými háčky. Daný spojovací systém ale dětem připadal příliš složitý, navíc umožňoval sestavit jen malé množství modelů. Inventor proto nebyl přijat moc kladně. V roce 1925 Vanclova firma **přechází** na jednodušší spojovací systém: kovové části nové stavebnice, která dostala název Merkur, byly k sobě spojovány maticemi a šroubky. Díky tomu bylo možné sestrojit mnohem víc modelů.

(**2**) Zájem o Merkur rychle **rostl**. Postupně přibývaly nové díly a vznikly také nové řady s elektrickými modely. Do slibného vývoje ale zasáhla druhá světová válka, další velkou ránu Vanclovi zasadili komunisté. Poté, co v únoru 1948 **převzali** moc, Vanclovu firmu (stejně jako řadu jiných) zrušili. Stavebnici Merkur tedy začal nově vyrábět státní podnik, v němž Jaroslav Vancl pracoval na pozici běžného dělníka. Časem se ale stali vedoucími dílny jeho dva zeťové, a protože všichni tři mohli částečně ovlivňovat výrobu, produkt si zachoval svou kvalitu. V období 1962–1989 Československo vyrobilo přes 5 milionů stavebnic značky Merkur, tři čtvrtiny této produkce však byly vyvezeny do zahraničí.

(**3**) Od roku 2006 má Merkur své muzeum v Polici nad Metují. K oblíbeným exponátům patří vláčky, replika Wichterleho čočkostroje či obří Ocelové město, soustava budov inspirovaná stejnojmenným románem Julesa Verna. Stavebnici dodnes **využívají** při výuce mnohé školy. Možná už brzy bude Merkur znovu stát u zrodu velkého vynálezu.

Ve které z následujících možností jsou významové vztahy mezi slovy nejpodobnější vztahům mezi slovy MUZEUM – EXPONÁT – VLÁČEK?
(Slova muzeum, exponát a vláček posuzujte ve významu, v němž jsou užita ve třetí části výchozího textu. Správná je pouze možnost, v níž pořadí slov odpovídá pořadí muzeum – exponát – vláček.)

A. přístav – loď – jachta
B. dálnice – mýto – auto
C. restaurace – talíř – menu
D. obývák – gauč – nábytek

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: A)

VYSVĚTLENÍ

V muzeu jsou exponáty, vláček je druhem exponátu; v přístavu kotví lodě, jachta je druhem lodě – struktura místo → kategorie → konkrétní podřazené je shodná.

C5PBD26C0T02 · 2026 – 2. řádný termín (B) · úloha 22 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Když se řekne Olomouc, řada lidí si ihned vybaví **proslulé** olomoucké tvarůžky, leckdy **nazývané** syrečky. Tvarůžek patří k sýrům s velmi výraznou vůní i chutí. Dnes je tato delikatesa k dostání v 31 variantách: jednotlivé produkty se liší hmotností i tvarem (dělají se bochánky, kroužky aj.), některé jsou i ochucené (např. česnekem, kmínem).

(**2**) Tvarůžky se kdysi začaly vyrábět na venkově u Olomouce, a protože se prodávaly na olomouckých trzích, časem dostaly přízvisko „olomoucké". Nabízely se i v hostincích (skvěle se totiž hodily k pivu) a někdy se používaly také jako platidlo. Některé dochované texty se zmiňují třeba o tom, že když se roku 1601 ve vesnici Hradečná kopala studna, studnař dostal za svou práci peníze a dvě kopy tvarůžků k tomu. V 2. polovině 19. století se centrem výroby syrečků staly Loštice. Právě zde založil roku 1876 svoji tvarůžkárnu Josef Wessels. Po jednadvaceti letech převzal vedení této firmy jeho syn Alois Wessels a tomu se podařilo rozjet výrobu ve velkém. Netrvalo dlouho a syrečky se začaly i vyvážet. Ve 20. letech 20. století pak byla představena zásadní novinka: balení tvarůžků do celofánu, který zmírnil jejich pronikavý zápach a usnadnil manipulaci při prodeji.

(**3**) Za komunistické éry kvalita produkce tvarůžků poněkud klesla, vyhlášenou pochoutkou se znovu staly až po sametové revoluci. Jejich jedinečné vlastnosti byly roku 2010 oceněny výborem Evropské komise, který syrečkům udělil chráněné zeměpisné označení. Od té doby se olomoucké tvarůžky smějí vyrábět jen na Olomoucku. Olomouc je na to právem hrdá, a tak není divu, že se zde koná tvarůžkový festival. Rozhodně si ho nenechte ujít. Pokud navštívíte i **nedaleké** město Loštice, v němž je muzeum tvarůžků, zajděte do místní cukrárny, nabízející tvarůžkové kremrole a další **netradiční** zákusky.

TEXT 2

Sloveso typu A (např. slibovat) má ve 3. osobě čísla jednotného způsobu oznamovacího času přítomného **jiný** tvar než ve 3. osobě čísla množného způsobu oznamovacího času přítomného.

Sloveso typu B (např. končit) má ve 3. osobě čísla jednotného způsobu oznamovacího času přítomného **stejný** tvar jako ve 3. osobě čísla množného způsobu oznamovacího času přítomného.

Ve které z následujících možností je významový vztah mezi slovy nejpodobnější vztahu mezi slovy SÝR – TVARŮŽEK?

(Slova sýr a tvarůžek posuzujte ve významu, v němž jsou užita v první části TEXTU 1. Správná je pouze možnost, v níž pořadí slov odpovídá pořadí sýr – tvarůžek.)

A. obilí – chléb
B. koření – pepř
C. salám – uzenina
D. čokoláda – bonbon

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **B)**

VYSVĚTLENÍ

Tvarůžek je druh sýra (podřazené slovo), stejně tak pepř je druh koření – v obou případech je první slovo nadřazené druhému.

C5PDD26C0T04 · 2026 – 2. náhradní termín (D) · úloha 19 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) K nejobávanějším živočichům patří bezesporu hroch. Tento zástupce savců, obývající oblasti tropické Afriky (na severu kontinentu byl již ve volné přírodě vyhuben), se vyznačuje válcovitým tělem, krátkýma silnýma nohama a mohutnou hlavou. Jeho šedohnědá **lysá** kůže je extrémně silná. Dospělý hroch může vážit až 3,5 tuny, což z něj dělá třetího nejtěžšího suchozemského živočicha (prvenství v tomto směru drží slon).

(**2**) Hroch je býložravec, na pastvu však chodí jen v noci, aby mu sluneční žár nevysušil kůži. Většinu života tedy tráví ve vodě, nicméně plavat nedovede. Místo toho pod vodou běhá nebo se odráží ode dna. Ve vodě se obvykle odehrávají námluvy a zde také samice odchovávají svá mláďata. Ta jsou kojena zhruba jeden rok, a to výhradně pod vodou. Hroši jsou velmi zdatní potápěči a na jedno nadechnutí běžně vydrží pod hladinou 5 minut. Pokud jim hrozí nebezpečí, dokážou zadržet dech i pětkrát déle.

(**3**) Nenechte se zmást poklidně vyhlížejícími záběry, na nichž se zavalití hroši líně povalují v řece. Stisk jejich čelistí má **nesmírnou** sílu. Hrozivé jsou i jejich obří zuby (ty dolní mohou být u samců dlouhé přes půl metru), což spolu s vrozenou agresivitou dělá z hrochů velmi nebezpečné živočichy. Hroši bedlivě střeží své území a na případného narušitele bez váhání zaútočí. Žijí buď v menší skupině, v níž bývá jen jeden samec, nebo ve velkém stádu s více samci, čítajícím až 150 jedinců. Mezi hrochy panuje přísná hierarchie: hlavní slovo má vždy samec, který je nejsilnější.

(**4**) Za posledních padesát let počet hrochů žijících ve volné přírodě klesl. Mohou za to jednak **neurvalí** lovci (hroší zuby jsou bohužel využívány jako náhražka slonoviny), jednak úbytek vhodných pastvin. Hroši proto byli zařazeni do kategorie „zranitelní", tedy mezi živočichy, kteří čelí **zvýšenému** nebezpečí vyhynutí.

Které z následujících tvrzení o slovech podtržených ve výchozím textu je pravdivé?

A. Slovo *hroch* je významově nadřazené slovu *savec* a to je významově podřazené slovu *živočich*.
B. Slovo *hroch* je významově nadřazené slovu *savec* a to je významově nadřazené slovu *živočich*.
C. Slovo *hroch* je významově podřazené slovu *savec* a to je významově podřazené slovu *živočich*.
D. Slovo *hroch* je významově podřazené slovu *savec* a to je významově nadřazené slovu *živočich*.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

Stavba a tvoření slov

43 úloh

C5PAD17C0T01 · 2017 – 1. řádný termín (A) · úloha 17a · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(1) Děti se posadily na Lucinčinu postel a zadívaly se na obraz s lodí, který visel na protější stěně. Loď se právě vyhoupla na nádhernou vlnu. Ujížděla po moři asi opravdu rychle a mírně se nakláněla k levoboku.
(2) „Není to ještě horší," zeptal se Edmund, „dívat se na narnijskou loď, když se tam nemůžeme vrátit?"
„Rozhodně je to lepší než nic," řekla Lucinka.
„Á, pořád si hrajete na to samé? Vy tomu snad vážně věříte?" ozval se Eustác, který až dosud poslouchal za dveřmi a nyní vcházel do pokoje. Už dříve se mu podařilo nepozorovaně vyslechnout, že se bavili o Narnii, a teď je s tím strašně rád otravoval. Pochopitelně se nikdy nezmohl na jiný názor, než že si Narnii vymysleli.
(3) „Na tebe tady nikdo není zvědavej," odsekl Edmund. „Vůbec si ho nevšímej, Lucinko. Když budeme mlčet, snad odsud vypadne."
Většina kluků by po takovémhle přijetí buď vyklidila pole, ***** se dopálila. Eustác ale ne. Chvilku tam okouněl a pak začal znovu: „Vám se ten obraz vážně líbí?"
„Moc," řekla Lucinka, „ta loď vypadá, jako by opravdu jela. A voda vypadá, jako by opravdu byla mokrá."
(4) Eustác se na obraz zadíval a spatřil, že vlny skutečně vypadají, jako by se vlnily. Když se na ně díval, vybavil si, jak se mu kdysi na skutečné lodi udělalo špatně, a začal se cítit stejně jako tehdy.
Vtom se věci na obrazu daly do pohybu. Všechny tři děti vykřikly. Z obrazu jim rovnou do obličeje vyšplouchla slaná voda a promočila je až na kůži.
(C. S. Lewis, Letopisy Narnie III – Plavba Jitřního poutníka, upraveno)

17.1 Vypište z první části výchozího textu sloveso, které nemá předponovou část.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **visel**

VYSVĚTLENÍ

Sloveso *visel* nemá předponu, ostatní slovesa v části (1) předponu mají (posadily, zadívaly, vyhoupla, ujížděla, nakláněla).

C5PAD17C0T01 · 2017 – 1. řádný termín (A) · úloha 17b · 1 b.

↑ *Výchozí text viz výše.*

17.2 Vypište ze čtvrté části výchozího textu podstatné jméno a sloveso, které jsou příbuzné.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **vlny, vlnily (se)**

VYSVĚTLENÍ

Podstatné jméno *vlny* a sloveso *vlnily (se)* sdílejí společný kořen *vln-*.

C5PAD17C0T01 · 2017 – 1. řádný termín (A) · úloha 17c · 1 b.

17.3 Napište dvouslabičné podstatné jméno, které je příbuzné se slovem RYCHLE a zároveň se skloňuje podle vzoru HRAD.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **rychlík**

VYSVĚTLENÍ

Slovo *rychlík* je dvouslabičné, příbuzné se slovem *rychle* a skloňuje se podle vzoru hrad.

C5PBD17C0T02 · 2017 – 2. řádný termín (B) · úloha 13.1 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Když Átrej konečně přišel k sobě, drak Falco ještě stále spal. Z malinké jeskyňky opodál proudilo světlo. Átrej se sklonil a uvnitř uviděl laboratoř plnou baněk a zkumavek. V křesílku seděl zabraný v knihách malý mužíček. Z další místnosti se přištrachala malá ženuška. „Ženo," řekl mužíček popuzeně, „rušíš mě ve studiu."

„Čert aby vzal to tvé studium!" odpověděla choť. „Ti dva venku hlavně potřebují, aby se můj léčivý elixír dovařil."

„Ti dva venku," opáčil podrážděně mužíček, „potřebují daleko víc mou radu."

(**2**) Znenadání si oba skřítci všimli chlapce. Mužíček na něj mrkl: „Buď zdráv, Átreji. Jmenuji se Engywuk. Když se chceš dostat za Uyulálou, nikde nenajdeš lepšího rádce, než jsem já. Pojď, něco ti ukážu."

Hned se vydali na cestu. Na vrcholku skály Engywuk podal Átrejovi dalekohled. Átrej se do něj podíval a uviděl skalní bránu, kterou střežily dvě sfingy. **Tlapy** měly lví, na zádech orlí perutě a **hlavy** lidské. Výraz jejich tváří však člověka nepřipomínal. Nedalo se poznat, zda prožívají radost, žal nebo jsou lhostejné.

(**3**) Engywuk spustil: „Za skalní bránou, kterou vidíš, následují ještě dvě brány. Teprve za tou třetí bydlí Uyulála. První brána se jmenuje Brána velké hádanky. Pokud mají sfingy otevřené oči, nikdo bránou neprojde. Druhá je Brána kouzelného zrcadla. V něm lidé nevidí svůj zevnějšek, ale své pravé nitro. Jen málokdo je ale potěšen tím, co v zrcadle vidí. Mnozí naopak s křikem prchají před příšerou, která se na ně šklebí ze zrcadla. Třetí je Brána bez klíče. Čím víc chceš dovnitř, tím pevněji dveře drží. Jen když přestaneš cokoli chtít a na vše zapomeneš, dveře se otevřou."

„Nesmím už ztrácet čas," řekl Átrej a vykročil směrem ke skalní bráně.

(M. Ende, Nekonečný příběh, upraveno)

Vypište z druhé části výchozího textu podstatné a přídavné jméno, které mají stejný kořen.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:

skály – skalní

VYSVĚTLENÍ

Obě slova sdílejí kořen *skal-*.

C5PAD18C0T01 · 2018 – 1. řádný termín (A) · úloha 21 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Kopyto s Mňoukem přilákali kozu až k výtahu a pak ji strčili do kabiny. Sotva se výtah dal do pohybu, začalo zvíře zuřit. Když zastavil v přízemí, vyrazila koza dveře kabiny a vyběhla na ulici. Skočila na střechu škodovky a dupala po ní tak, že vypadala, jako by ji přejel tank. Pak zdemolovala ještě dvě motorky a zamířila ROVNOU k hradu. Kopyto a Mňouk ji pronásledovali. Cestou sbírali pampelišky, aby na ně kozu nalákali, křičeli na ni, ale vše marně. Koza úplně zešílela. Na nádvoří porazila kastelána a letěla jako namydlený ***** přímo proti hladomorně, u níž postával pan učitel Pěnička. Stále ještě se nevzdával naděje, že objeví **plánek** hradního podzemí, který kdysi nakreslil rytíř Mikuláš Crha. V tu chvíli si učitel neuvědomoval, že se na něho řítí šílené zvíře.

(**2**) „Pozor!" vykřikli vyděšení Kopyto a Mňouk.

Pěnička konečně zpozoroval hrozící **nebezpečí**. Vyjekl a v posledním okamžiku se vrhnul stranou. Koza prosvištěla kolem něho a strašlivou silou trkla do zdi. Hladomorna se zachvěla v základech a koza rovněž. Z místa, do něhož narazila, spadly na zem dva kameny a další dva se začaly viklat. Učitel je vyňal a vtom se objevil zvláštní výklenek. Mňouk z této tajné skrýše vytáhl krabici. Kopyto na ni koukal jako tele na nová .

(**3**) „Plán Mikuláše Crhy!" zajásal učitel Pěnička. Vzal krabici z Mňoukových rukou a pravil pohnutě: „Milí žáci, v té krabici je zajisté rytířův plán. **Tajemství** podzemních chodeb konečně vyjde na povrch!"

Když Pěnička otevřel krabici, spatřil stočený **pergamen**. Vyndal ho a třesoucím se hlasem četl: „Nebuď zvědavej, budeš brzo starej! Mikuláš Crha."

(M. Švandrlík, Neuvěřitelné příhody žáků Kopyta a Mňouka, upraveno)

Které z následujících sloves nemá předponovou část?

A. skočit
B. sbírat
C. zajásat
D. zachvět

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **A)**

VYSVĚTLENÍ

Sloveso skočit (kořen skoč-) nemá předponu; sbírat má předponu s-, zajásat má předponu za-, zachvět má předponu za-.

C5PBD18C0T02 · 2018 – 2. řádný termín (B) · úloha 12 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) U stolu zaraženě seděli loupežníci z Mattisovy bandy, sám Mattis běhal po síni jako vzteklý medvěd. Ronja pochopila, že bude lepší zeptat se Pleška, co se vlastně stalo.

„Takoví lumpové jako Borka by se měli věšet," povídá jí Plešek. „**Číhali** jsme s Mattisem u Loupežnické skály. Vtom se na cestě objevili **obchodníci** s hromadou peněz. O všechny jsme je obrali. Sotva jsme to naložili na koně, když tu se přižene Borka s tou svou **sebrankou** a že mu z té kořisti taky něco patří. Začali po nás hned střílet, darebáci. Lamželeza trefil šíp rovnou do krku."

Když to Ronja uslyšela, rozběhla se za Lamželezem.

„Neboj se o mě," zašeptal jí **zraněný** loupežník.

Celé tři dny byl na tom Lamželezo zle. Spalovala ho tak vysoká horečka, že upadl do bezvědomí. Lovisa mu dávala obklady z bylin. Ke všeobecnému údivu Lamželezo čtvrtý den vstal. ***** ho **rána** stále bolela, byl veselý jako dřív. Všichni **loupežníci** měli radost. Ronja se ale dál rmoutila, spor mezi jejím otcem a Borkou jí ztěžoval život. Jednou už to nevydržela a zeptala se otce: „Proč se z tebe a Borky stali nepřátelé na život a na smrt?"

(**2**) „Zeptej se Borky," zabručel Mattis. „On to všechno začal. To on vystřelil první šíp."

Lovisa se do toho vložila: „Naše dítě má víc rozumu, než máš ty, Mattisi! Tohle může skončit jen krveprolitím. K čemu to bude dobré?"

Mattis marně přemáhal vztek: „K čemu? Že Borka konečně vypadne z mého hradu!"

„A to se do té doby chcete všichni pozabíjet?" ptala se Ronja se slzami v očích.

(**3**) Mattis začal zuřit: „Když jsi tak chytrá, tak najdi jiný způsob, jak vyhnat Borku z Mattisova hradu."

(A. Lindgrenová, Ronja, dcera loupežníka, upraveno)

TEXT 2 (k úloze 10)

Souhláska je **slabikotvorná** pouze tehdy, když společně s jednou nebo více souhláskami tvoří slabiku, která neobsahuje žádnou samohlásku. Ve slově PŘIKÝVL je slabikotvornou souhláskou L (třetí slabika neobsahuje samohlásku).

Které z následujících slov obsahuje kořen skládající se ze čtyř hlásek?

A. objevili
B. zabručel
C. rozběhla
D. nevydržela

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **B), C)**

C5PBD18C0T02 · 2018 – 2. řádný termín (B) · úloha 13a · 0,5 b.

↑ *Výchozí text viz výše.*

Rozhodněte o tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N):
(Posuzovaná slova jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně.)
13.1 Slovo **sebranka** je zdrobnělina.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: NE

C5PBD18C0T02 · 2018 – 2. řádný termín (B) · úloha 13c · 0,5 b.

↑ *Výchozí text viz výše.*

Rozhodněte o tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N):
(Posuzovaná slova jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně.)
13.3 Slova **zraněný** a **rána** jsou slova příbuzná.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: ANO

C5PAD19C0T01 · 2019 – 1. řádný termín (A) · úloha 3d · 0,5 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Běžel pes po městě a potkal člověka.
Člověk je jako pes, jenomže neštěká.
A pes mu povídá: „Pojď se mnou, brachu, k nám,
o Štědrém večeru nemá být nikdo sám!
Toulavý člověče, vezmu tě do smečky,
psí máma usmaží voňavé řízečky,
dáme si horký punč, budeme veselí,
však i psí Ježíšek ti něco nadělí!"
(**2**) Tulák šel s hafanem a za čtvrt hodiny
usedl ke stolu v kruhu psí rodiny,
jedlička svítila a došlo na dárky,
našli mu zánovní papuče z almárky
a byli veselí, zpívali koledy,
s cukrovím na míse obešli sousedy
a tulák skotačil s malými štěňátky –
byly to Vánoce skoro jak z pohádky.
Člověk je jako pes, to nikdo nezmění,
až na to, že nemá ocásek k vrtění.

TEXT 2

Neslabičné předložky mívají někdy slabičnou podobu, např. ve spojení V LESE píšeme neslabičnou předložku V, ale ve spojení VE VĚTRU píšeme její slabičnou podobu VE.
(V. Styblík, Český jazyk pro 7. ročník ZŠ, upraveno)

3.4 V druhé části textu se vyskytuje slovo zdrobnělé označující část těla některých živočichů.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **A**

VYSVĚTLENÍ

Ve druhé části textu se vyskytuje zdrobnělé slovo „ocásek" (část těla živočichů).

C5PAD19C0T01 · 2019 – 1. řádný termín (A) · úloha 19 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Vyprávění strýčka Řehoře o tom, jak ho zachraňoval bernardýn

V jednom alpském průsmyku kdysi postavil mnich Bernard útulek pro pocestné. Po jeho smrti tam mniši zřídili záchranářskou stanici. První na světě! Vycvičili bernardýny, aby zachraňovali zbloudilé. Bernardýni totiž umí bezpečně vést člověka i ve vysokém sněhu. Psi nosili na krku soudek s nápojem a na hřbetě deky. Když zbloudilému ještě zbývaly síly, přikryl se dekou a pes běžel pro pomoc. Když už ale člověk dost sil neměl, bernardýn ho nejprve musel zahřát svým tělem.

V tom průsmyku bývají časté vánice. V jedné vánici jsem tenkrát zabloudil i já. Rychle se stmívalo. Náhle jsem zahlédl pohyb. Něco strakatého ke mně přiběhlo a olízlo mě to.

„Že ty jsi bernardýn záchranář!" radoval jsem se. Pes si na mě lehl. Byl těžký, téměř mě rozmačkal.

„Okamžitě ze mě slez, valachu, a dej mi napít," hekal jsem.

Odepnul jsem mu soudek s nápojem a vyndal špunt. Bernardýn mě však odstrčil a začal z NĚJ pít sám. V tu ránu ho celý vypil. V klášteře to ale asi někdo popletl. Do soudku se omylem dostal nějaký čisticí prostředek. Zřejmě HO chtěli pořádně umýt. Psovi začalo být špatně od žaludku, který se MU asi nadměrně odmastil.

Začaly se dít divné věci. Pes nepřetržitě pěnil z tlamy i očí. Když **se snažil** štěkat, vyletělo z NĚHO jen mračno duhových bublin. Úplně přestal vidět i slyšet. I nohy mu přestaly **sloužit**. Co chvíli hrozilo, že **se zřítí** do propasti. Naštěstí jsem ho vždy včas **zachytil**. Nakonec jsem si psa hodil přes rameno a donesl ho ke klášteru.

(F. Nepil, Pět báječných strýčků, upraveno)

Ve kterém z následujících slov končí předponová část souhláskou?

A. popletl
B. odepnul
C. zabloudil
D. rozmačkal

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

Slovo rozmačkal obsahuje předponu roz-, která končí souhláskou; ostatní předpony (po-, ode-, za-) končí samohláskou.

C5PBD19C0T02 · 2019 – 2. řádný termín (B) · úloha 21 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

Nebyla to noc jako obvykle. Panovalo děsivé ticho. Vtom se ozvalo **silné** zadunění.

„Co se děje?" polekaným hlasem zvolala Muminkova maminka.

„Trochu se rozhýbala ohnivá hora," odpověděl Muminkův tatínek.

Vzápětí se údolím přehnala obrovská zpěněná vlna. Muminí dům se zakolébal, rovnováhu však neztratil. Do přízemí ale vnikla voda, proto se celá muminí rodina odebrala do prvního patra. Vyčkávali, co bude **dál**. Brzy ale byli ospalí od šplouchání neklidné vody, a tak se schoulili a usnuli na podlaze. Když se v sedm hodin ráno vzbudili, všichni hned běželi k oknu. Celý svět byl jinačí. Zmizel most, stromy jako by vyrůstaly přímo z vody a z kopců kolem muminího údolí se stalo několik **rozptýlených** ostrůvků.

„A je po ranní kávě," řekl zklamaně tatínek. Maminka pohlédla na zatopené schody do přízemí a povzdechla si.

„Mám se potopit pro snídani?" zeptal se Muminek.

„Nevydržíš tak dlouho bez dechu," nesouhlasila s nápadem maminka.

Tatínek pohotově vyvrtal vrtačkou do podlahy díru a zakrátko už se malým otvorem koukali na kuchyni shora. Maminka okouzleně zírala do slabě osvětleného nazelenalého akvária. Na jeho dně byla kamna, nahoře plavaly stolky a židličky. Rozesmála se, neboť tak zvláštní pohled do kuchyně považovala za zábavný.

„Maminko, nemohl bych to přece jen zkusit?" prosil Muminek.

„No dobrá, ale pořádně se nadechni," poučila ho maminka.

Muminek co nejvíc zklidnil dech a pak se potopil do kuchyně. Plaval ke spižírně, otevřel její dveře a nestačil se divit. Voda uvnitř byla zbarvená rozlitým mlékem. Vznášely se tu podivné kousky něčeho, co bývalo džemem. Muminek rychle popadl máselničku a zabalený bochník chleba a zamířil obloukem do salonu pro plechovku s kávou. Pak vyplaval. Ještě nikdy nebyla snídaně tak zajímavá.

TEXT 2

Metafora je přenesení pojmenování na základě podobnosti, např. ve spojení noční obloha byla poseta diamanty slovo diamanty označuje hvězdy.

Ve které z následujících možností má každé slovo jinou předponovou část?

A. obvykle, ospalý
B. zvolat, zpěněný
C. zamířit, zadunění
D. pohotově, polekaný

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **A)**

VYSVĚTLENÍ

Slovo obvykle má předponu ob-, slovo ospalý má předponu o-; ostatní dvojice sdílejí tutéž předponu (z-, za-, po-).

C5PAD20C0T01 · 2020 – 1. řádný termín (A) · úloha 10 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Na návrší si dívky a chlapci hrají na schovávanou. Vysoko nad nimi krouží jestřáb. Děvčata náhle vyplašila hejno koroptví. Všechny děti si rázem hrát přestanou a pozorují dravce útočícího na koroptve. Již jednu drží v pařátech a odlétá s ní. „Už nehrát. Chytat koroptve," obrací se Veverčák na ostatní chlapce. Kopčem a další dva souhlasně přikývnou. Zbylí hoši se opět zapojují do hry.

Čtyři hoši se prodírají křovím. Zdá se, že vůdcem této výpravy na koroptve je bystrý Kopčem. Jako první se vydává ze svahu dolů, Veverčák je mu v patách. Jejich druzi se opozdili, neboť začali sbírat dozrávající jahody. Kopčem vyčítavě pohlédne na mlsné jahodáře, ale mlčí. Sestupuje dál po svahu. **Hoří** loveckou náruživostí. Už ledacos dokáže sám, liščí zuby na jeho náhrdelníku o tom **svědčí**. Již brzy bude moct lovit s dospělými lovci. Posledně ho zahnali kameny, když se chtěl připojit k jejich výpravě na soby.

Znenadání Kopčem spatří, jak mu Veverčák **dává** rukou znamení. Kopčem se k němu tiše připlíží. Veverčák ukazuje někam mezi ostružinové keře. Nehnutě tam leží vyhublá liška. Když si hoši všimnou vran poletujících nad ní, Kopčem zašeptá: „Liška být mrtvá." Oba vykročí směrem k ní, když vtom se zvíře vymrští, chňapne jednu menší vránu do huby a začne utíkat. Než liška zaběhne do houští, Kopčem ji trefí kamenem do nohy. Tím jí **ztíží** útěk, zvíře nyní poskakuje po třech. Hoši se rozběhnou. Jsou zdatní běžci, jejich chodidla dávno přivykla ostrým kamínkům. Raněná liška prchá přímo k divoké řece. Chlapci doufají, že tam ji dohoní. Náhle se však vyčerpané zvíře ztratí v rákosí. Hoši na sebe zklamaně pohlédnou a pak se vrátí k ostatním.

(E. Štorch, Lovci mamutů, upraveno)

Které z následujících slov neobsahuje předponovou část?

A. vysoko
B. vyhublá
C. vyčítavě
D. vyčerpané

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: A)

VYSVĚTLENÍ

Slovo *vysoko* má kořen *vys-*, tedy neobsahuje předponu vy-; ostatní slova obsahují předponu vy- (vyhublá, vyčítavě, vyčerpané).

C5PAD21C0T01 · 2021 – 1. řádný termín (A) · úloha 12 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

Té noci jsem byl doma sám. **Stále** jsem musel myslet na Eliáše Glocka, tajuplného starého vetešníka, o němž mnozí lidé z Vltavína soudili, že je čaroděj a svou duši upsal ďáblu. Musím se ke Glockovi vypravit a zjistit, jestli je to pravda.

Dveře zchátralého vetešnického krámku byly otevřené. Opatrně jsem vkročil do šeré chodby a šel za světlem, vycházejícím ze sklepení. Záhy jsem se ocitl v síni s mramorovou podlahou a klenbou vykládanou drahokamy. **Uprostřed** té nádhery ležel na divanu Eliáš Glock, oblečen do hedvábného županu. Poslouchal překrásné tóny, jež vydávaly flétny a loutny sedmi líbezných otrokyň. Náhle jeho zrak spočinul na mně. Zatroubil na velký zahnutý roh a vzápětí jsem stál v jakémsi nuzném pokoji. V lenošce seděl Eliáš Glock, na sobě jako obyčejně svůj otrhaný kabát.

S úžasem jsem zvolal: „Vy jste skutečně čaroděj! **Vždycky** jsem to říkal. Můj strýc tomu ale nevěří, stejného názoru je také pan doktor Tulipus, pan radní Rubín, varhaník Brum a písař Brk, dokonce i má půvabná sestřenka Serafína. A ještě pan Gram z lékárny."

Eliáš Glock se hrůzostrašně zasmál: „Ale uvěří, až je do skla zakleji!" Opět zatroubil na kouzelný roh a vmžiku držel skleněnou láhev, v níž byli nějací pidimužíci. Vzápětí jsem poznal, že to jsou všichni ti, jež jsem zmínil. Glock mi to potvrdil: „**Tady** je máš, všechny ty pošetilce! Půjdou do světa, Davide! V láhvi procestují tři sféry: sféru vzduchu, země a vody. Musí se mnohému naučit!"

„Pane Glocku, nechte mě jít s nimi!" vyhrkl jsem.

Glock se mě dotkl ebenovou hůlkou a já jsem cítil, jak se scvrkávám. Spustil mě k ostatním a poté láhev vymrštil vzhůru do nebeského prostoru. Opsala oblouk mezi souhvězdími a pak s námi rychle padala dolů. Za chvíli už ležela na dně moře.

Vysvětlivky: vetešník – obchodník se starým opotřebovaným zbožím; divan – pohovka

(K. Dewetter, Neuvěřitelná dobrodružství Davida Damiána, upraveno)

TEXT 2

Když se tvoří 2. pád množného čísla podstatných jmen skloňovaných podle vzoru žena, odstraňuje se koncová samohláska (např. knihy – knih). Pokud se na konec slova dostane obtížně vyslovitelná skupina souhlásek, vkládá se mezi tyto souhlásky tzv. **vkladné e** (např. bitvy – bit**e**v).

(CZVV)

Které z následujících slov obsahuje pouze jeden kořen?

A. čaroděj
B. tajuplný
C. překrásný
D. hrůzostrašně

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **C)**

VYSVĚTLENÍ

Překrásný má jediný kořen *krás-*; ostatní slova jsou složeniny se dvěma kořeny.

C5PBD21C0T02 · 2021 – 2. řádný termín (B) · úloha 7a · 1 b.

Napište současné spisovné podstatné jméno (nikoli vlastní jméno), které odpovídá zadání 7.1: Podstatné jméno, které je v 1. pádě čísla jednotného tříslabičné, je příbuzné se slovem VYDRŽET a skloňuje se podle vzoru MĚSTO.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:

např. držadlo

VYSVĚTLENÍ

Slovo *držadlo* je tříslabičné, příbuzné se slovem vydržet a skloňuje se podle vzoru město.

C5PBD21C0T02 · 2021 – 2. řádný termín (B) · úloha 7b · 1 b.

Napište současné spisovné podstatné jméno (nikoli vlastní jméno), které odpovídá zadání 7.2: Podstatné jméno, které je v 1. pádě čísla jednotného dvouslabičné, je příbuzné se slovem CHODIT a skloňuje se podle vzoru ŽENA.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:

např. chodba

VYSVĚTLENÍ

Slovo *chodba* je dvouslabičné, příbuzné se slovem chodit a skloňuje se podle vzoru žena.

C5PBD21C0T02 · 2021 – 2. řádný termín (B) · úloha 17 · 3 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

1. Dítě si hrálo s panenkami.
2. Při výtvarce jsme malovali květiny.
3. Bratr včera dostal občanský průkaz.
4. Šetříme si peníze na vánoční dárky.
5. Můj dědeček řídí náklaďák.
6. K večeři jsme měli polévku.
7. Od dětství se věnuje sportu.
8. Po škole půjdeme do parku.
9. V pondělí nás čeká těžká písemka.
10. Napsali jsme rodičům dopis.

TEXT 2

Při univerbizaci vzniká z víceslovného pojmenování jednoslovné pojmenování, např. kulturní dům – kulturák. (CZVV)

V TEXTU 1 jsou celkem tři podstatná jména vzniklá univerbizací, každé z nich je v jiné větě. Napište čísla těchto tří vět. Úlohu řešte na základě definice uvedené v TEXTU 2.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **2, 5, 9**

VYSVĚTLENÍ

Výtvarka (výtvarná výchova), náklaďák (nákladní auto), písemka (písemná práce) jsou univerbizáty.

C5PCD21C0T03 · 2021 – 1. náhradní termín (C) · úloha 11 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Události dnešního dne mě utvrdily v mém rozhodnutí. Musím stůj co stůj zjistit, zda se ve vesničce opravdu skrývá netvor. Emma, Bronwyn a Enoch se rozhodli mě na této tajné výpravě doprovodit. Millard, jehož neviditelnost by se nám hodila, s naším plánem ale nechtěl mít nic **společného**. Dokonce jsme ho museli podplatit, aby nás nepráskl ředitelce Peregrinové.

(**2**) Po večeři jsme se s Emmou sešli u schodiště v posledním patře sirotčince. Po žebříku jsme vylezli na půdu a odtud jsme se větrací šachtou dostali na střechu. Tam už na nás čekali Enoch s Bronwyn. Právě jsem se jich chystal zeptat, jak se dostaneme na zem, **vtom** jsem ale spatřil Olivu, jak se vznáší podél střechy. Okolo pasu měla omotaný provaz. Zvědavě jsem se naklonil přes střechu, abych zjistil, k čemu je přivázaná. Uviděl jsem Fionu, jak s provazem v ruce sedí v okně svého pokoje. Velice mě potěšilo, že máme dva komplice.

„Běž první, Jacobe," řekl mi Enoch.

Nervózně jsem couval od okraje střechy: „Součástí **plánu** nebylo, že si zlomím nohy."

„Nezlomíš! Chytni se Olivy a skoč," přikázala mi Emma, „je to legrace, uvidíš. Dělala jsem to už mockrát."

Dobrá, budu jí věřit. Zamířil jsem k Olivě, ona natáhla ruce, objala mě a já jsem se zavřenýma očima vykročil do prázdna. Za okamžik jsem pod nohama ucítil zem. Oliva mě pustila a řítila se zpět na střechu s Júúúúú! na rtech. Ostatní na ni zasyčeli, ať je zticha. Pak ji jeden po druhém objali a ona je **snesla** dolů.

Když jsme byli všichni pohromadě, opatrně jsme se začali plížit k temnému lesu. Fiona s Olivou nám z okna mávaly. Štěstí nám zatím stále přálo. Když se stihneme vrátit před večerkou, Peregrinová nic nezjistí.

(R. Riggs, Sirotčinec slečny Peregrinové pro podivné děti, upraveno)

TEXT 2

Souvětí typu A: v první větě souvětí je podmět nevyjádřený, např. Stále nevím, proč to udělal (kdo, co neví? – nevyjádřený podmět já).

Souvětí typu B: podmět první věty souvětí je vyjádřen celou následující větou, např. Stále se neví, proč to udělal (kdo, co se neví? – podmět proč to udělal).

(CZVV)

Které z následujících slov obsahuje předponu?

A. skoč
B. stále
C. střechy
D. schodiště

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **D)**

C5PDD21C0T04 · 2021 – 2. náhradní termín (D) · úloha 7a · 1 b.

Napište současné spisovné slovo (nikoli vlastní jméno), které odpovídá zadání 7.1:
Napište přídavné jméno, které je v 1. pádě čísla jednotného dvouslabičné, je příbuzné se slovem NENUTIT a skloňuje se podle vzoru MLADÝ.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:
nutný

C5PDD21C0T04 · 2021 – 2. náhradní termín (D) · úloha 7b · 1 b.

Napište současné spisovné slovo (nikoli vlastní jméno), které odpovídá zadání 7.2:
Napište podstatné jméno, které je v 1. pádě čísla jednotného dvouslabičné, je příbuzné se slovem POKLÍZET a skloňuje se podle vzoru HRAD.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:
např. úklid

C5PDD21C0T04 · 2021 – 2. náhradní termín (D) · úloha 11 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Bojuje s kunou ležela v týpí a kouřovým otvorem se dívala na **jasné** hvězdy. Vtom se u vchodu pohnula plachta. Dívka sebou leknutím trhla, ale pak si v duchu vynadala. Je jí přece už dvanáct let. Nejspíš se jen vrací maminka.

„Mami?" zašeptala Bojuje s kunou.

„To jsem já, Kuno, tvůj dědeček. Nevzbudil jsem tě?"

Dívka radostně vykřikla. Dědeček jí určitě bude před spaním něco vyprávět. Když se posadil k ohništi, poprosila ho: „Povídej, jak jsem dostala své jméno."

(**2**) Dědeček začal vyprávět: „Byla jsi, Kuno, na světě čtvrté léto, když do naší vesnice přijel bílý obchodník. Měl **malé** štěňátko, které si tě oblíbilo. Tehdy jsi byla dost divoká a s tím pejskem jsi už vůbec nebyla k udržení. Shazovali jste ze stojanů sušící se maso, ničili pasti na králíky. Po několika dnech vašeho řádění musel náčelník Pět medvědů říct tvé matce, ať tě zklidní. Okamžitě tě poslala i se štěnětem k potoku, abyste už nemohli nic **vyvést**. Lehli jste si na břeh pod dutou vrbu, a protože bylo velké horko, usnuli jste. V dutině stromu ale měla doupě kuna.

(**3**) Před polednem nás vyděsil tvůj zoufalý křik. Probudil tě pejsek, když se ti celý zkrvavený snažil schovat v náručí. Zuřivě na něj dorážela kuna. Sotva jsi ale **spustila** ten svůj jek, zmizela ve stromě. Popadl tě hrozný vztek. Ihned ses začala dobývat do jejího doupěte. Než jsme k tobě doběhli, už jsi ji držela za krk. I když tě kousala do rukou, nepustila jsi ji. Křičela jsi, že ji utopíš, a táhla ji k potoku. Ani jsme ti nestihli říct, že kuny umějí plavat. Jak se dalo čekat, ve vodě se ti kuna vysmekla a uplavala. Od toho dne se jmenuješ Bojuje s kunou."

(O. Balík, Děti prérie, upraveno)

Ve kterém z následujících úseků výchozího textu se NEVYSKYTUJE žádné slovo obsahující předponu?

A. které si tě oblíbilo
B. ničili pasti na králíky
C. když se posadil k ohništi
D. ihned ses začala dobývat

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

C5PAD22C0T01 · 2022 – 1. řádný termín (A) · úloha 16 · 3 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

1. mytí 2. hlášení 3. neštěstí 4. tušení 5. spiknutí 6. skládání 7. zamítnutí 8. trní 9. rozcestí 10. míchání 11. použití 12. mínění

TEXT 2

Podstatná jména slovesná se tvoří od sloves a končí na -ní nebo -tí.

• Podstatné jméno *dělení* končí na -ní a je vytvořeno od slovesa *dělit* → je to podstatné jméno slovesné.

• Podstatné jméno *lupení* končí na -ní a je vytvořeno od podstatného jména *lupen* → není to podstatné jméno slovesné.

V TEXTU 1 se nachází celkem dvanáct podstatných jmen, tři z nich NEPATŘÍ mezi podstatná jména slovesná. Najděte tato tři slova a napište jejich čísla.

Úlohu řešte na základě informací uvedených v TEXTU 2.

Chybějící dílčí odpověď nebo zápis jakékoli číslice či jakéhokoli slova, které nevyhovují zadání úlohy, jsou považovány za chybu.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **3, 8, 9**

VYSVĚTLENÍ

neštěstí je odvozeno od podstatného jména *štěstí*, *trní* od podstatného jména *trn*, *rozcestí* od podstatného jména *cesta* – nejde tedy o podstatná jména slovesná.

C5PBD22C0T02 · 2022 – 2. řádný termín (B) · úloha 20 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Už jako malého chlapce mě fascinovaly záhady v chování živočichů. Třeba takoví chrobáci. Vytvoří z kravského hnoje kuličku a pak se ji snaží někam přemístit. Jak ji ti brouci **dokážou** uhníst tak dokonale kulatou? Proč **se** s tou kuličkou vůbec **dělají**? A kam ji valí?

(**2**) Jednou jsem proto lezl po zahradě za párem chrobáků, valících před sebou s nesmírným zaujetím kuličku hnoje. Po dlouhé době dorazili znavení brouci k malé hromádce kypré půdy pod živým plotem. Všiml jsem si, že na vrcholu HROMÁDKY je vyhloubena nějaká JAMKA. Valit kuličku do kopečka byl pro chrobáky vskutku mamutí úkol. Několikrát se špatně trefili nožičkou a kulička se jim skutálela dolů. Když ji konečně **dostali** nahoru, jeden z nich **se rozběhl**, slezl do jamky a zuřivě gestikuloval předními nožkama, zatímco ten druhý s vypětím všech sil dovalil kuličku k němu. Vzápětí kulička i brouci zmizeli v hlubinách země.

(**3**) To mě dopálilo. Jak teď zjistím, co se s tou kuličkou děje? Když jsem se na to při obědě zeptal rodiny, zprvu se rozhostilo zaražené ticho.

„Asi se jim k něčemu hodí," váhavě mi za chvilku řekla maminka.

„Ať tě ani nenapadne propašovat je sem," zděsil se Larry, „odmítám žít v domě plném chrobáků a kuliček hnoje!"

„Něco takového by tvůj bratr jistě neudělal," upokojila ho maminka.

„Třeba se tím zahřívají," pronesl Leslie, „hnůj je přece úžasně teplý."

„Výborně, toho můžeme v zimě využít při vytápění domu," jízlivě podotkla maminka.

„Možná ty kuličky jedí," napadlo mou sestru Margo.

„Nemluv o takových věcech u oběda," napomenula ji maminka a zvolila jiné téma.

Biologické znalosti mé rodiny mě opět naprosto zklamaly.

(G. Durrell, Ptáci, zvířata a moji příbuzní, upraveno)

TEXT 2

Při tvoření **zdrobnělin typu A** dochází buď ke zkrácení samohlásky v kořeni slova (např. ze slova m**í**sa vznikla zdrobnělina m**i**ska), nebo k prodloužení samohlásky v kořeni slova (např. ze slova kop**y**to vznikla zdrobnělina kop**ý**tko).

Při tvoření **zdrobnělin typu B** se žádná samohláska v kořeni slova nezkracuje ani neprodlužuje (např. ze slova kočár vznikla zdrobnělina kočárek).

Které z následujících tvrzení o zdrobnělinách zapsaných v TEXTU 1 velkými písmeny je pravdivé? Úlohu řešte na základě informací uvedených v TEXTU 2.

A. Jak hromádka, tak jamka jsou zdrobněliny typu A.
B. Jak hromádka, tak jamka jsou zdrobněliny typu B.
C. Hromádka je zdrobnělina typu A, jamka je zdrobnělina typu B.
D. Hromádka je zdrobnělina typu B, jamka je zdrobnělina typu A.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **A)**

VYSVĚTLENÍ

Hromádka vznikla z hromada (prodloužení samohlásky → typ A), jamka vznikla z jáma (zkrácení samohlásky → typ A).

C5PCD22C0T03 · 2022 – 1. náhradní termín (C) · úloha 16 · 3 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

kameník řidič stařík
zbabělec chudák vychovatel
vesničan právník truhlář
slaboch obhájce ovčák

TEXT 2

Činitelské jméno (např. pekař) je podstatné jméno utvořené ze slovesa a označující osobu podle činnosti, kterou tato osoba dělá (např. pekař je člověk, který peče).

Vypište z TEXTU 1 tři činitelská jména.
Úlohu řešte na základě definice uvedené v TEXTU 2.
Chybějící dílčí odpověď nebo zápis jakéhokoli slova, které nevyhovuje zadání úlohy, jsou považovány za chybu.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **řidič, obhájce, vychovatel**

C5PDD22C0T04 · 2022 – 2. náhradní termín (D) · úloha 16 · 3 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1 (seznam slov):
příručka – korýtko – lepidlo
odpadek – deník – úlomek
budík – nástěnka – odměrka
nůžky – soudek – sklenice
TEXT 2: Názvy prostředků činnosti (např. rýč, barvivo) jsou podstatná jména, která se tvoří ze sloves a označují nástroje, přístroje či materiály sloužící k vykonávání děje (pomocí rýče se ryje, pomocí barviva se barví).

Vypište z TEXTU 1 tři názvy prostředků činnosti.
Úlohu řešte na základě definice uvedené v TEXTU 2.
Chybějící dílčí odpověď nebo zápis jakéhokoli slova, které nevyhovuje zadání úlohy, jsou považovány za chybu.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **budík, lepidlo, odměrka**

C5PAD23C0T01 · 2023 – 1. řádný termín (A) · úloha 2 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Hloupé holky netopýry / mají často za upíry / a hraběte Drákulu / za hodného bambulu. // Ale to se strašně pletou! / Tamhleten stín za roletou, / to je **upír** Drákula! // Jak to žádá tradice – / navoněný levandulí / už se chystá za Vendulí / Novákovou z 3. C. // Nakroutí si zplihlé kníry, / vyděsí dva netopýry / a pak nechá za vraty / hrad i celé Karpaty. // Letí v plášti mezi mraky, / cení zuby – **upířáky** / a ve svitu měsíce / navoněný levandulí / skočí oknem za Vendulí / Novákovou z 3. C. // Jenže neví Drákula, / jak chytrá je Vendula! // Ta, než vleze pod deku, / schroupá kilo česneku. / Ví, že platí na upíry / jen česnek či prošlé sýry, / že ta vůně (pardon, smrad) / zažene je do Karpat. // Proto jezte česnek denně, / ať Drákula zaručeně / ze své hradní světnice / navoněný levandulí / nevrátí se za Vendulí / Novákovou z 3. C. // (P. Šrut, Hrabě Drákula a Nováková z 3. C, upraveno)

Které z následujících tvrzení o slovech tučně vyznačených ve výchozím textu (**upír**, **upířák**) je pravdivé?

A. Jde o slova příbuzná s totožným významem: slovo upír v textu označuje totéž co slovo upířák.
B. Jde o slova příbuzná s různým významem: slovo upír v textu označuje něco jiného než slovo upířák.
C. Tato slova nejsou příbuzná, mají však totožný význam: slovo upír v textu označuje totéž co slovo upířák.
D. Tato slova nejsou příbuzná, zároveň mají i různý význam: slovo upír v textu označuje něco jiného než slovo upířák.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

VYSVĚTLENÍ

Slovo *upířák* je odvozeno příponou -ák od slova *upír* (jsou příbuzná), ale označuje v textu zuby upíra, nikoli upíra samotného – mají tedy různý význam.

C5PBD23C0T02 · 2023 – 2. řádný termín (B) · úloha 9 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

Veverka obecná, menší hlodavec žijící v hlubokých lesích i na sídlištích velkoměst, patří k nejoblíbenějším živočichům. Není divu, je to totiž opravdu roztomilé zvířátko.

Veverky se chlubí pestrou škálou odstínů srsti: od světle rezavé přes **sytě** hnědou až po černou. Na světě zřejmě nenajdete dvě zcela stejně zbarvené veverky. Jediné, co mají v tomto směru všechny veverky společné, je bílé bříško. Jejich huňatý ocas, dlouhý až 20 cm, má několik funkcí. Veverky se do něj například zabalí, když se spustí **hustý** déšť nebo jim je zima, a také díky NĚMU udržují rovnováhu při skákání po stromech.

Veverky nemají své příbytky v dutinách stromů, jak se mylně domnívá řada lidí, ale splétají si z větévek hnízda, připomínající svým tvarem míč na ragby. Jejich vnitřek bývá vycpán suchým lýkem, mechem či trávou. *****: letní jsou jednodušší a méně zateplená než hnízda zimní nebo doupátka určená pro uložení novorozeňat.

Protože se veverka neukládá k zimnímu spánku, musí si předem sehnat dostatečné zásoby potravy, KTERÉ jí umožní přečkat zimu. Hledáním potravy, kterou tvoří například semena jehličnanů či oříšky, veverka stráví 15 až 19 hodin denně. Zásoby **pečlivě** zahrabe do země nebo je uloží do dutin stromů. Říká se, že si veverka nepamatuje, kde má své spižírny, ve skutečnosti však má o svých úkrytech dokonalý přehled. Stává se ale, že si část zásob nevyzvedne, jelikož si jich schová víc, než je **nutné**. Dříve se veverky lovily kvůli kožešině a masu. Dnes už veverka obecná patří mezi chráněné živočichy, a to jak v České republice, tak ve většině dalších evropských států.

(Epocha 14/2022; www.stoplusjednicka.cz, upraveno)

TEXT 2

Slovo typu A vzniká spojením dvou celých slov, a proto ho **lze** rozložit na smysluplné slovní spojení. Např. slovo vlastizrada lze rozdělit na slovní spojení zrada vlasti.

Slovo typu B vzniká buď spojením základů dvou slov (např. slovo vodoměr vzniklo ze základů slov voda a měřit), nebo spojením základu slova a celého slova (např. krupobití vzniklo ze základu slova kroupa a ze slova bití). Slova typu B **nelze** rozložit na smysluplné slovní spojení.

Které z následujících tvrzení o slovech podtržených v TEXTU 1 je pravdivé?
(Úlohu řešte na základě definic uvedených v TEXTU 2.)

A. Jak velkoměsto, tak novorozeně jsou slova typu A.
B. Jak velkoměsto, tak novorozeně jsou slova typu B.
C. Velkoměsto je slovo typu A, novorozeně je slovo typu B.
D. Velkoměsto je slovo typu B, novorozeně je slovo typu A.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **B)**

VYSVĚTLENÍ

Obě slova vznikla spojením základů dvou slov a nelze je rozložit na smysluplné slovní spojení, jde tedy o typ B.

C5PCD23C0T03 · 2023 – 1. náhradní termín (C) · úloha 17 · 3 b.

TEXT 1:
ztřeštěnec vzteklоun sochař
naháč zbabělec chuďas
lenoch hezoun hubeňour
skladatel hlupák obhájce
TEXT 2: Podstatné jméno typu A (např. *mladík*) je odvozeno od přídavného jména a označuje osobu podle její typické vlastnosti – slovo *mladík* je odvozeno od slova *mladý* a označuje mladého člověka. Podstatné jméno typu B (např. *holič*) je odvozeno od jiného slovního druhu než přídavného jména – slovo *holič* je odvozeno od slova *holit* a označuje člověka, který někoho holí.
Vypište z TEXTU 1 tři podstatná jména typu B. Úlohu řešte na základě definic uvedených v TEXTU 2.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **skladatel, sochař, obhájce**

C5PCD24C0T03 · 2024 – 1. náhradní termín (C) · úloha 21 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1:

(**1**) Krisa byla zoufalá. Přece ten revolver, který jí svěřili kluci z Gangu, včera ráno důkladně ZAHRABALA pod stromem. Jak to, že teď tam není? Zamyšleně se podívala na Prcka: „Potřebuju s něčím píchnout. Někdo mi šlohnul tamtu věc."

Už se stmívalo, když se Krisa s Prckem vydali do lesa hledat revolver. Náhle zahlédli jakousi stařenu. Krisa ZASYČELA: „To je ta divná bába. **Včera tady sbírala byliny – tu věc má určitě ona.**" Opatrně se začali za ženou plížit, když vtom se otočila. Vzápětí se s nimi rozhoupal svět a pak se ponořili do tmy. Probírali se hrozně ztěžka. Co se sakra stalo? Kde to jsou? Hustý les jim připadal úplně cizí. Vyrazili na cestu, ale neměli ani ponětí, kam jdou. Po nějaké době začaly stromy konečně řídnout. Děti se s úlevou rozběhly k chatrči na kraji lesa.

(**2**) Ve dveřích stanula ženská postava. Prcek strnul zděšením. Tuhle osobu přece zná. „Vy jste nás začarovala!" vykřikl. „Šli jsme za váma a najednou jsme byli jinde!"

„Já čarovat neumím," zasmála se babka.

„Určitě jo! Řekni, Kriso, jak to bylo s tim kamenem," naléhal Prcek.

„Jedna holka," vysvětlovala jeho parťačka neochotně, „po vás včera hodila kámen. Prolít skrz vás."

„Říkáte, že se vám dějí divné věci? Tak to jste se jistě dotkli kamene z Oblázkové hory! Ale to je vlastně nesmysl, vždyť se ho dotkla ta holka, a ne vy," mrkla na ně šibalsky žena.

Prcek se opatrně zeptal: „A co kdybysme se ho dotkli?"

„Tak by se vám začalo plnit to, co jste si nejvíc přáli," odvětila žena.

„Ale my jsme si nic nepřáli!"

„Stačí, že má člověk nějaké přání v hloubi duše. Ale děti," zvážněla stařena, „jestli vám mám pomoct, nesmíte přede mnou nic tajit. Tak jak to bylo doopravdy?"

(B. Dočkalová, Tajemství Oblázkové hory, upraveno)

TEXT 2:

Slovesa typu A mají předponu za-, která u těchto sloves vyjadřuje, že děj trval jen krátkou dobu, např. pes krátce zavrtěl ocasem × pes delší dobu vrtěl ocasem.

U **sloves typu B** předpona za- nevyjadřuje, že děj trval jen krátkou dobu, ale má jiný význam, např. místnost se zalidnila (předpona za- má zde význam zaplnit nějaký prostor).

Které z následujících tvrzení o slovesech zapsaných v TEXTU 1 velkými písmeny je pravdivé? (Úlohu řešte na základě definic uvedených v TEXTU 2. Slovesa posuzujte ve významu, v němž jsou užita v TEXTU 1.)

A. Pouze *zasyčela* je sloveso typu A.
B. Pouze *zahrabala* je sloveso typu A.
C. Jak *zahrabala*, tak *zasyčela* jsou slovesa typu A.
D. Ani *zahrabala*, ani *zasyčela* nejsou slovesa typu A.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **A)**

C5PAD25C0T01 · 2025 – 1. řádný termín (A) · úloha 14 · 3 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1 (k úloze 14)

obhájce svítilna vařič záchvěv
barvivo sídlo bojovník obydlí
tikot odlitek zásobárna nápoj
zlomenina škytání letadlo vysavač

TEXT 2 (k úloze 14)

Názvy dějů jsou podstatná jména, která se tvoří od sloves a označují nějaký děj, např. od slovesa chodit je odvozen název děje chůze (= pohyb z místa na místo), od slovesa tvořit je odvozen název děje tvorba (= proces, během něhož se něco tvoří).

Vypište z TEXTU 1 tři názvy dějů. (Úlohu řešte na základě definice uvedené v TEXTU 2. Za chybu je považováno jak neuvedení hledaného slova, tak zapsání jakéhokoli slova, které neodpovídá zadání.)

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **tikot, škytání, záchvěv**

VYSVĚTLENÍ

Slova tikot (od tikat), škytání (od škytat) a záchvěv (od zachvět) jsou odvozena od sloves a označují děj – jsou to názvy dějů dle definice v TEXTU 2.

C5PBD25C0T02 · 2025 – 2. řádný termín (B) · úloha 23 · 3 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Nad mořem se shromáždí hejno ptáků. Vzápětí se všichni řítí dolů a s hlasitým šplouchnutím rozrazí hladinu. Za chvilku se vynoří, v zobáku ale žádnou rybu nenesou. Francouzští rybáři, kteří byli svědky podobné scény, kdysi tomuto ptákovi dali jméno Fou de Bassan (blázen z Bassanu). Usoudili totiž, že je extrémně nešikovný, protože se z lovu vždy vrací s prázdnou. Opak je ale pravdou – terej bílý (tak zní jeho pravé jméno) je zdatný lovec, jenž potravu polyká pod vodou.
Terej bílý je největší mořský pták Evropy. Dospělý jedinec má dlouhá křídla (jejich rozpětí může být i 190 cm) a jeho hmotnost se většinou pohybuje mezi 2,8 a 3,2 kg. *****
(**2**) Je-li pro **tereje bílého** něco příznačné, pak je to jeho způsob obstarávání **potravy**, jemuž se říká **střemhlavé potápění**. Při lovu mu pomáhá ostrý zrak. Jakmile ve vodě spatří kořist, vrhne se klidně i z výšky 30 metrů dolů a hladinu **moře** protne neuvěřitelnou rychlostí. Prudký náraz jeho těla na hladinu způsobí, že menší ryby v **okolí** jsou omráčeny, či dokonce usmrceny. Možná vás **zajímá**, jak takový kaskadérský kousek může terej vůbec přežít. Snadno – díky pevnému zobáku a tvrdé lebce. Vy ale **podobné věci** nezkoušejte. Člověk by totiž skok do vody z třicetimetrové výšky patrně nepřežil.
(**3**) Terejové bílí jsou velmi společenští: hnízdí v početných koloniích na skalních útesech. Na začátku minulého století panovala obava, že tito ptáci pravděpodobně skončí na seznamu ohrožených živočišných druhů. V roce 1913 totiž na světě žilo jen 100 000 jedinců, a to v méně než dvaceti koloniích. O necelých 60 let později už ale celková populace terejů bílých vzrostla (dokonce dvojnásobně) a tento trend zatím trvá. V současné době se největší kolonie terejů bílých nachází na kanadském ostrově Bonaventura: v roce 2021 zde sídlilo více než 60 000 párů.
(www.national-geographic.cz; www.stoplusjednicka.cz, upraveno)

Vypište ze třetí části výchozího textu tři slovesa, z nichž každé obsahuje předponu.
(Za chybu je považováno jak neuvedení hledaného slova, tak zapsání jakéhokoli slova, které neodpovídá zadání.)

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **skončí, vzrostla, nachází se**

VYSVĚTLENÍ

skončí – předpona s-; *vzrostla* – předpona vz-; *nachází se* – předpona na-.

C5PCD25C0T03 · 2025 – 1. náhradní termín (C) · úloha 11 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Řekne-li se o někom, že má obě ruce levé, znamená to, že je **pěkný** nešika. Tohle rčení nejspíš vymysleli praváci. Ti se zpravidla vyznačují až neuvěřitelnou nešikovností levé ruky. Často si proto myslí, že leváci nic kloudného nesvedou ani levou, natož pak pravou rukou. Jenže to je **obrovský** omyl: *****, žádní nemotorové to tedy nejsou.

(**2**) Martina Navrátilová hraje tenis levou rukou, až do svých devíti let ale při zápasech ruce střídala. Když se roku 1965 probojovala až na mistrovství republiky žactva, řekli jí zkušení tenisté, že by forhend měla hrát jen levačkou. Do týdne se to naučila. Přestože na tehdejším mistrovství zlato nezískala, levou rukou hrála dál. Tenkrát se také zařekla, že už prohrávat nebude. A svatá pravda, od té doby prohrála v žákovském tenise snad jen dva nebo tři zápasy. Příliš proher nezakusila ani v dospělosti.

Jako dítě střídala ruce i při jiných činnostech, třeba při kreslení. Na základní škole naše budoucí tenisová hvězda zprvu psala levou, jenže si pokaždé rozmazala napsané řádky. „Zkus to pravou!" napadlo její rodiče. Od té doby při psaní používá pravačku.

(**3**) Jeden by řekl, že dívenka, z níž se později stala slavná tenistka, v tělocviku jistě všechny převálcovala. **Zkrátka** že měla nad ostatními navrch. Jednou ale Martina přinesla domů poznámku: „Neumí kotoul!" Otci to vysvětlila dost **stručně**: „Madam mě dnes vyvolala z řady, řekla ‚Udělej kotoul!' a já na ni zůstala civět." Děti z Řevnic říkaly mezi sebou učitelce tělocviku madam, protože do tělocvičny chodila zásadně v kožichu, který při vyučování nesvlékala, a ve střevíčkách.

„A proč jsi na ni civěla?"

„Já nevím, co je to kotoul," odpověděla popravdě Martina.

„Víš ty co? Udělej kotrmelec."

Martina udělala kotrmelec. V pokoji na zemi. Bezvadně.

„Tak tohle je kotoul. Vy tomu spíš říkáte kotrmelec," řekl otec. Pak vzal žákovskou a pod poznámku od učitelky tělesné výchovy dopsal: „Tak jí ho ukažte."

Madam na to neodepsala a kotoul Martině rovněž neukázala.

Vysvětlivka: forhend – typ tenisového úderu

(V. Škutina, Martina: z Řevnic na wimbledonský dvůr, upraveno)

TEXT 2

Příslovečná spřežka je příslovce, které vzniklo spojením předložky s jiným existujícím tvarem současného slova (např. s tvarem podstatného jména, zájmena či číslovky). Příslovečné spřežky jsou např. slova nahoru (na + horu) či předtím (před + tím).

Které z následujících tvrzení o třech slovech podtržených v TEXTU 1 je pravdivé? (Úlohu řešte na základě definice uvedené v TEXTU 2.)

A. Všechna tato slova jsou příslovečné spřežky.
B. Příslovečné spřežky jsou celkem dvě z těchto slov, a to pokaždé a později.
C. Příslovečné spřežky jsou celkem dvě z těchto slov, a to později a popravdě.
D. Příslovečné spřežky jsou celkem dvě z těchto slov, a to pokaždé a popravdě.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **D)**

C5PCD25C0T03 · 2025 – 1. náhradní termín (C) · úloha 23 · 2 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Ve známé komedii Adéla ještě nevečeřela zločinec vypěstuje rostlinu, která při poslechu jedné skladby spořádá obrovského psa. Jde sice jen o výplod scenáristovy fantazie, nicméně některé rostliny se Adéle trochu podobají.

***** Právě proto se masožravky vybavily důmyslnými pastmi: do **svých** lapacích listů jsou schopny přivábit drobné živočichy, zvláště pak hmyz. Poté je chytí a stráví.

(**2**) Je zde ovšem jeden zásadní rozpor – masožravky loví hmyz, aby získaly živiny, zároveň ho ale potřebují k opylování svých květů. Musely tedy najít efektivní způsob, jak odlišit potravu od opylovače. Vědci zjistili, že za tímto účelem masožravky používají tři různé metody. Některé druhy například kvetou jen v období, kdy jejich pasti ještě nejsou funkční. Princip metody prostorové zase tkví v tom, že květy vyrůstají na dlouhých stoncích, zatímco lapací listy s pastmi se nacházejí mnohem níže, takže tam uvíznou živočichové pohybující se po zemi. Další masožravky si zase umí vypomoct dokonalým trikem: opylovače přitahují jinou vůní, než jakou vábí kořist.

(**3**) Na světě se vyskytuje zhruba 600 druhů masožravých rostlin. Masožravky se liší jak zbarvením či tvarem listů, tak **svými** rozměry. Některé jsou spíše menší (např. rosnatka minor má stvol dlouhý zhruba 10 cm a listy o délce maximálně 3 cm), jiné jsou velké jako dospělý člověk. Mezi největší druhy masožravek se řadí láčkovka rádža. Tato rostlina dokáže do svých pastí o velikosti lidského chodidla lapit nejen hmyz, ale dokonce drobné obratlovce, jako jsou myši nebo malé žáby.

Asi nejznámější masožravou rostlinou je mucholapka podivná. Okraje jejího lapacího listu jsou pokryty sladkým nektarem, na nějž láká hmyz. Jakmile tam hmyz přistane, mucholapka bleskurychle (často během půl sekundy) uzavře svůj lapací list, čímž oběti znemožní únik.

Vypište z druhé části výchozího textu dvě slovesa, z nichž každé obsahuje dvě předpony.
(Za chybu je považováno jak neuvedení hledaného slova, tak zapsání jakéhokoli slova, které neodpovídá zadání.)

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **používají, vypomoct**

C5PDD25C0T04 · 2025 – 2. náhradní termín (D) · úloha 12 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Strýček Jindřich seděl na zápraží a pozoroval oblohu, jež byla šedivější než obvykle. Vedle něj stála Dorotka s pejskem Totem v náručí. Odkudsi ze severu k nim dolehlo zakvílení větru a vysoká tráva se začala vlnit.

„Pozor, blíží se vichřice, Emo," zavolal Jindřich na svou ženu, „jdu se podívat do stájí na dobytek." Když se teta Ema podívala ven z okna chalupy, ihned pochopila, že jim hrozí velké nebezpečí. Bylo jasné, že se všichni musí schovat do větrného sklepa – jámy vyhloubené v zemi pod chalupou. „Dorotko, honem!" vykřikla Ema, zvedla poklop v podlaze a slezla po žebříku dolů.

***** Chalupa se zatřásla tak silně, že Dorotka spadla. Toto jí zakňučel u nohou. Náhle se dům třikrát otočil dokola a zvedl se do výše. Vichřice ho unášela pryč, jako by to bylo pírko. Uběhlo několik hodin a chalupa s oběma cestujícími stále letěla. Už byli na míle daleko od rodného kraje. Dorotka se nakonec doplazila do postele a tvrdě usnula. Toto se přitulil k ní.

(**2**) Probral je prudký náraz. Chalupa nehnutě stála a **dovnitř** proudilo sluneční světlo. Když Dorotka vyšla před dům, úžasem naprosto oněměla. Dívence připadalo, že snad prožívá nějaký sen. Ocitla se **uprostřed** překrásné krajiny. Všude kvetly cizokrajné květiny, na stromech seděli pestrobarevní ptáci, opodál bublal třpytivý potůček. Náhle dívka zpozorovala, že k ní kráčí skupinka velmi podivných lidí. Dorotku překvapilo, že všichni čtyři jsou velcí jako ona, ale vypadají **daleko** starší. Bez většího zaváhání přistoupili k dívence a hluboce se jí uklonili.

(**3**) Jediná žena v hloučku promluvila: „Buď vítána v zemi Mlaskalů, vznešená čarodějko. Jsme ti vděčni, že jsi zabila Zlou kouzelnici a osvobodila náš lid z poddanství."

Dorotka se rozpačitě usmála: „To bude nějaký omyl. Já jsem nikoho nezabila."

„Ale tvoje chalupa ano. Podívej se," usmála se stařenka.

Dorotka se ohlédla a strnula. **Zpod** chalupy vyčnívaly dvě nohy ve špičatých botách.

(L. F. Baum, Čaroděj ze země Oz, upraveno)

TEXT **2**

Rozdíl mezi krátkými a dlouhými samohláskami (a × á, e × é, i × í atd.) může mít zásadní vliv na význam slova, např. žití × žíti, pravém × právem.

Slovní tvar typu A: změníme-li v daném tvaru délku každé samohlásky, získáme spisovný tvar jiného ohebného slova.

Slovní tvar typu B: změníme-li v daném tvaru délku každé samohlásky, získáme spisovné neohebné slovo.

Které z následujících tvrzení o slovních tvarech podtržených v TEXTU 1 je pravdivé?
(Úlohu řešte na základě informací uvedených v TEXTU 2.)

A. Jak míle, tak náraz jsou slovní tvary typu A.
B. Jak míle, tak náraz jsou slovní tvary typu B.
C. Míle je slovní tvar typu A, náraz je slovní tvar typu B.
D. Míle je slovní tvar typu B, náraz je slovní tvar typu A.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **C)**

C5PDD25C0T04 · 2025 – 2. náhradní termín (D) · úloha 16 · 3 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

dlouhodobý liduprázdný celoroční
vševědoucí mnohotvárný stejnojmenný
nízkorozpočtový sebestředný protichůdný
sněhobílý dvojjazyčný cílevědomý
víceletý hrubozrnný kutnohorský

TEXT 2

Přídavné jméno typu A vzniklo jedním z následujících způsobů:
1) základ podstatného jména, který je na prvním místě, se pomocí samohlásky spojí s dalším slovem či jeho základem, např. barvoslepý = barv (tj. základ podstatného jména barva) + o + přídavné jméno slepý;
2) spojí se dvě celá slova, přičemž na prvním místě je podstatné jméno v nějakém tvaru, např. pravděpodobný = pravdě (tj. tvar podstatného jména pravda) + přídavné jméno podobný.
Přídavné jméno typu B obsahuje kořeny dvou slov, jako první v pořadí ale není kořen podstatného jména, např. slovo novověký obsahuje kořen přídavného jména nový a kořen podstatného jména věk.

Vypište z TEXTU 1 tři přídavná jména typu A. (Úlohu řešte na základě definic uvedených v TEXTU 2. Za chybu je považováno jak neuvedení hledaného slova, tak zapsání jakéhokoli slova, které neodpovídá zadání.)

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **sněhobílý, liduprázdný, cílevědomý**

C5PAD26C0T01 · 2026 – 1. řádný termín (A) · úloha 17 · 3 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

písnička ohrádka králíček ocásek
keříček drátek kopýtko růžička
vínečko strýček svíčka náměstíčko

TEXT 2

Při tvoření zdrobnělin typu A dochází k prodloužení samohlásky v kořeni slova (např. ze slova strana vznikla zdrobnělina stránka nebo ze slova kniha vznikla zdrobnělina knížka). Při tvoření zdrobnělin typu B se žádná samohláska v kořeni slova neprodlužuje (např. ze slova les vznikla zdrobnělina lesík).

Vypište z TEXTU 1 tři zdrobněliny typu A.
(Úlohu řešte na základě definic uvedených v TEXTU 2. Při řešení úlohy posuzujte pouze spisovné tvary 1. pádu čísla jednotného. Za chybu je považováno jak neuvedení hledaného slova, tak zapsání jakéhokoli slova, které neodpovídá zadání.)

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **ohrádka, kopýtko, ocásek**

VYSVĚTLENÍ

U zdrobnělin typu A dochází k prodloužení samohlásky v kořeni: *ohrada* → *ohrádka*, *kopyto* → *kopýtko*, *ocas* → *ocásek*.

C5PBD26C0T02 · 2026 – 2. řádný termín (B) · úloha 5 · 3 b.

Přiřaďte k jednotlivým slovům (5.1–5.3) odpovídající tvrzení (A–E). (Žádná možnost z nabídky A–E nesmí být přiřazena víckrát než jednou.)

5.1 černobílý **5.2** krokoměr **5.3** dlouhovlasý

A. Toto slovo bylo utvořeno ze dvou přídavných jmen.
B. Toto slovo bylo utvořeno ze dvou podstatných jmen.
C. Toto slovo bylo utvořeno z přídavného jména a ze slovesa.
D. Toto slovo bylo utvořeno z podstatného jména a ze slovesa.
E. Toto slovo bylo utvořeno z přídavného jména a z podstatného jména.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **5.1 A); 5.2 D); 5.3 E)**

VYSVĚTLENÍ

Černobílý = černý + bílý (dvě přídavná jména); *krokoměr* = krok (podst. jm.) + měřit (sloveso); *dlouhovlasý* = dlouhý (příd. jm.) + vlasy (podst. jm.).

C5PBD26C0T02 · 2026 – 2. řádný termín (B) · úloha 17 · 3 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

Předala mu výhru. Přežil výbuch v laboratoři. Přenocoval v hotelu.
Přecedil polévku. Přerovnal knihy v knihovně. Přehlédl odbočku k městu.
Lékař mě přeočkoval. Přešel na druhou stranu ulice. Přepracovala celý referát.
Přeplavala celý rybník. Skoro překlopila loďku. Přetížili vlak nákladem.

TEXT 2

Sloveso typu A obsahuje předponu pře- vyjadřující, že něco, co už alespoň jednou bylo uděláno, bylo provedeno znovu, zpravidla jinak (např. Přešila si kabát. – tzn. šitím upravila původní kabát).
Sloveso typu B obsahuje předponu pře- s jiným významem, než je definováno výše. U sloves tohoto typu předpona pře- třeba vyjadřuje, že něčeho bylo příliš (např. Omylem přesladil čaj.), nebo má význam dostat se na jiné místo (např. Dítě převezli do nemocnice.).

Vypište z TEXTU 1 tři slovesa, která jsou zcela jednoznačně typu A.
(Úlohu řešte na základě definic uvedených v TEXTU 2. Za chybu je považováno jak neuvedení hledaného slova, tak zapsání jakéhokoli slova, které neodpovídá zadání.)

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **přeočkoval, přerovnal, přepracovala**

VYSVĚTLENÍ

Tato tři slovesa obsahují předponu pře- ve významu „udělat znovu, jinak" (přeočkovat = znovu provést očkování, přerovnat = znovu srovnat, přepracovat = znovu zpracovat).

C5PCD26C0T03 · 2026 – 1. náhradní termín (C) · úloha 6.1 · 1 b.

Napište současné (tj. ne zastaralé) spisovné slovo, které odpovídá zadání a zároveň není vlastním jménem: podstatné jméno, které je v 1. pádě čísla jednotného tříslabičné, je příbuzné se slovem ZAVÉST, skloňuje se podle vzoru STAVENÍ a neobsahuje předponu.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **vedení**

C5PCD26C0T03 · 2026 – 1. náhradní termín (C) · úloha 6.2 · 1 b.

Napište současné (tj. ne zastaralé) spisovné slovo, které odpovídá zadání a zároveň není vlastním jménem: podstatné jméno, které je v 1. pádě čísla jednotného dvouslabičné, je příbuzné se slovem CITLIVÝ, skloňuje se podle vzoru HRAD a obsahuje předponu.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **pocit**

C5PDD26C0T04 · 2026 – 2. náhradní termín (D) · úloha 5.1 · 1 b.

Přiřaďte ke slovu **smést** odpovídající tvrzení (A–E):

A. Toto slovo nemá žádnou předponu.
B. Toto slovo má pouze jednu předponu, a to slabičnou.
C. Toto slovo má pouze jednu předponu, a to neslabičnou.
D. Toto slovo má celkem dvě předpony: každá z nich je slabičná.
E. Toto slovo má celkem dvě předpony: jedna z nich je neslabičná.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

C5PDD26C0T04 · 2026 – 2. náhradní termín (D) · úloha 5.2 · 1 b.

Přiřaďte ke slovu **přiskočit** odpovídající tvrzení (A–E):

A. Toto slovo nemá žádnou předponu.
B. Toto slovo má pouze jednu předponu, a to slabičnou.
C. Toto slovo má pouze jednu předponu, a to neslabičnou.
D. Toto slovo má celkem dvě předpony: každá z nich je slabičná.
E. Toto slovo má celkem dvě předpony: jedna z nich je neslabičná.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

C5PDD26C0T04 · 2026 – 2. náhradní termín (D) · úloha 5.3 · 1 b.

Přiřaďte ke slovu **povytáhnout** odpovídající tvrzení (A–E):

A. Toto slovo nemá žádnou předponu.
B. Toto slovo má pouze jednu předponu, a to slabičnou.
C. Toto slovo má pouze jednu předponu, a to neslabičnou.
D. Toto slovo má celkem dvě předpony: každá z nich je slabičná.
E. Toto slovo má celkem dvě předpony: jedna z nich je neslabičná.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

C5PDD26C0T04 · 2026 – 2. náhradní termín (D) · úloha 17 · 3 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

Kuchař nakrájel pažitku. Koupil kočce pamlsky. Z flétny vyšel jen pazvuk.
U pařezu našel houbu. Ten pavědec se opět mýlí. Na pasece zrají maliny.
Pod oknem byla pavučina. Jedl drůbeží paštiku. Pachatel je stále neznámý.
Čaj měl nějakou pachuť. Nastražil pasti na myši. Byl to moudrý panovník.

TEXT 2

Slovo typu A obsahuje předponu *pa-*, která vyjadřuje negativní hodnocení (např. místo dobrého vína děda koupil patok = koupil nekvalitní víno).
Slovo typu B obsahuje předponu *pa-* s jiným významem než slovo typu A (např. srnec má na hlavě parohy = rozvětvené výrůstky; v zoo byl i pakůň = živočich podobný koni).
Slovo typu C (např. padák) neobsahuje předponu *pa-*.

Vypište z TEXTU 1 tři slova, která jsou jednoznačně typu A.
(Úlohu řešte na základě definic uvedených v TEXTU 2. Za chybu je považováno jak neuvedení hledaného slova, tak zapsání jakéhokoli slova, které neodpovídá zadání.)

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **pachuť, pavědec, pazvuk**

Význam slov (mnohoznačnost, přenesený význam)

35 úloh

C5PAD17C0T01 · 2017 – 1. řádný termín (A) · úloha 3 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Složil jsem noviny, položil je na stolek a povídali jsme si se Zrzkem o něčem jiném. Vždycky je o čem povídat. Třeba proč černý kocour přebíhá lidem přes cestu a proč někteří lidé věří, že jim nosí smůlu a že **štěstí** nosí jen a jen trojbarevná kočička. Proč lidé kočce neříkají kocourka nebo kocouřička. Proč se kocourům a kočkám dohromady říká kočka a proč se **kohoutovi** neříká slepičák, když se slepicím říká slepice. Nebo proč kočky nesedají na **vajíčkách** jako slepice. Tak třeba o tom jsme mluvili.
(M. Černík, Kocouří knížka, upraveno)

Ve které z následujících vět je slovo SLOŽIT použito ve stejném významu jako ve výchozím textu? (Posuzované slovo se nachází na začátku výchozího textu.)

A. Hudbu k filmové pohádce složil známý skladatel.
B. Po doskoku na letištní plochu pečlivě složil padák.
C. Zásobu uhlí na letošní zimu jsem už složil do sklepa.
D. Na loňském skautském táboře jsem složil slavnostní slib.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

VYSVĚTLENÍ

Ve výchozím textu je *složit* užito ve významu upravit rozloženou věc tak, aby měla menší rozměry; stejný význam má možnost B) (složit padák).

C5PAD17C0T01 · 2017 – 1. řádný termín (A) · úloha 5 · 4 b.

Přiřaďte k jednotlivým řadám slov (5.1–5.4) odpovídající tvrzení (A–F).
(Každou možnost z nabídky A–F můžete přiřadit pouze jednou. Dvě možnosti zbudou a nebudou použity.)

5.1 hlava – ucho – zub
5.2 koruna – list – jabloň
5.3 citoslovce – houba – známka
5.4 nemocnice – popálenina – prášek

A. Všechna slova jsou jednoznačná.
B. Všechna slova jsou mnohoznačná.
C. Pouze první slovo je jednoznačné.
D. Pouze první slovo je mnohoznačné.
E. Pouze první dvě slova jsou jednoznačná.
F. Pouze první dvě slova jsou mnohoznačná.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:

5.1 – B)
5.2 – F)
5.3 – C)
5.4 – E)

VYSVĚTLENÍ

5.1: hlava, ucho i zub jsou mnohoznačná (B). 5.2: koruna a list jsou mnohoznačná, jabloň jednoznačná (F). 5.3: citoslovce je jednoznačné, houba a známka jsou mnohoznačná (C). 5.4: nemocnice a popálenina jsou jednoznačná, prášek je mnohoznačný (E).

C5PBD17C0T02 · 2017 – 2. řádný termín (B) · úloha 4 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(1) Taková stará velryba,
ta už se ani nehýbá.
Všechno zná a všude byla,
oceány prošmejdila,
vzhůru dolů a pak znova,
od Japonska dolů k pólu,
přes ta moře Sargasová.
Zná i létající ryby,
i co které želvě chybí,
který žralok se kde žení,
i proč voda suchá není.
(2) Ví, proč racek v bouři křičí
a proč moře není ničí –
je to moudrá stará teta.
Strašně stará.
Pětsetletá.
(3) A jak si tak v moři spí,
kolem plují sardinky,
rozpustilé dívčinky.
„Tiše, holky! Teta dřímá!"
„Proč ta teta dřímá stále?"
„Stará teta dřímá stále,
že už je jí moře malé."
(J. Kainar, Velryba, upraveno)

Který z následujících úseků výchozího textu obsahuje slovo citově zabarvené?

A. v moři spí, kolem plují sardinky
B. stará velryba, ta už se ani nehýbá
C. co které želvě chybí, který žralok se kde žení
D. všechno zná a všude byla, oceány prošmejdila

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

V možnosti D) se vyskytuje citově zabarvené slovo *prošmejdila*.

C5PBD18C0T02 · 2018 – 2. řádný termín (B) · úloha 3 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(1) Jeden mobil se moc zlobil,
že musí psát esemesky,
kde jsou samé třesky plesky.
Štvaly ho ty věčné kecy,
v duchu vrčel: Mluvte k věci!
Nesnášel svou majitelku,
která žvaní půl dne vcelku,
a ať říká cokoli,
pořád jenom blábolí.

(2) A tak naschvál oněměl,
oněměl a pokoj měl
od té ukecané dámy.

Koupila si mobil nový.
Ten starý je v šuplíku
mezi ostatními krámy.
Nezazvoní, nezavrčí,
celý den i v noci mlčí,
celý šťastný si tam hoví
jako kočka na mlíku.

TEXT 2

Anafora – opakování stejného slova na začátku bezprostředně po sobě jdoucích veršů.
Epanastrofa – opakování stejného slova na konci jednoho a na začátku bezprostředně následujícího verše.

Ve kterém z následujících úseků TEXTU 1 se vyskytuje slovo hanlivé?
Slovo hanlivé je slovo citově zabarvené vyjadřující záporný citový vztah.

A. která žvaní
B. v noci mlčí
C. si tam hoví
D. se moc zlobil

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **A)**

C5PBD18C0T02 · 2018 – 2. řádný termín (B) · úloha 13b · 0,5 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) U stolu zaraženě seděli loupežníci z Mattisovy bandy, sám Mattis běhal po síni jako vzteklý medvěd. Ronja pochopila, že bude lepší zeptat se Pleška, co se vlastně stalo.

„Takoví lumpové jako Borka by se měli věšet," povídá jí Plešek. „**Číhali** jsme s Mattisem u Loupežnické skály. Vtom se na cestě objevili **obchodníci** s hromadou peněz. O všechny jsme je obrali. Sotva jsme to naložili na koně, když tu se přižene Borka s tou svou **sebrankou** a že mu z té kořisti taky něco patří. Začali po nás hned střílet, darebáci. Lamželeza trefil šíp rovnou do krku."

Když to Ronja uslyšela, rozběhla se za Lamželezem.

„Neboj se o mě," zašeptal jí **zraněný** loupežník.

Celé tři dny byl na tom Lamželezo zle. Spalovala ho tak vysoká horečka, že upadl do bezvědomí. Lovisa mu dávala obklady z bylin. Ke všeobecnému údivu Lamželezo čtvrtý den vstal. ***** ho **rána** stále bolela, byl veselý jako dřív. Všichni **loupežníci** měli radost. Ronja se ale dál rmoutila, spor mezi jejím otcem a Borkou jí ztěžoval život. Jednou už to nevydržela a zeptala se otce: „Proč se z tebe a Borky stali nepřátelé na život a na smrt?"

(**2**) „Zeptej se Borky," zabručel Mattis. „On to všechno začal. To on vystřelil první šíp."

Lovisa se do toho vložila: „Naše dítě má víc rozumu, než máš ty, Mattisi! Tohle může skončit jen krveprolitím. K čemu to bude dobré?"

Mattis marně přemáhal vztek: „K čemu? Že Borka konečně vypadne z mého hradu!"

„A to se do té doby chcete všichni pozabíjet?" ptala se Ronja se slzami v očích.

(**3**) Mattis začal zuřit: „Když jsi tak chytrá, tak najdi jiný způsob, jak vyhnat Borku z Mattisova hradu."

(A. Lindgrenová, Ronja, dcera loupežníka, upraveno)

TEXT 2 (k úloze 10)

Souhláska je **slabikotvorná** pouze tehdy, když společně s jednou nebo více souhláskami tvoří slabiku, která neobsahuje žádnou samohlásku. Ve slově PŘIKÝVL je slabikotvornou souhláskou L (třetí slabika neobsahuje samohlásku).

Rozhodněte o tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N):
(Posuzovaná slova jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně.)
13.2 Slovo **číhat** je slovo nespisovné.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: NE

C5PAD19C0T01 · 2019 – 1. řádný termín (A) · úloha 13a · 1 b.

Přiřaďte k jednotlivým souvětím (13.1–13.3) odpovídající tvrzení (A–E). (Každou možnost z nabídky A–E můžete přiřadit pouze jednou. Dvě možnosti zbudou a nebudou použity.)

13.1 Pavel čumí na televizi, chlastá přeslazené limonády a přejídá se sladkostmi.

A. Citově zabarvená jsou všechna slovesa v souvětí.
B. Citově zabarvené je pouze první sloveso v souvětí.
C. Citově zabarvené je pouze třetí sloveso v souvětí.
D. Citově zabarvené je první a druhé sloveso v souvětí, třetí sloveso v souvětí citově zabarvené není.
E. Citově zabarvené je první a třetí sloveso v souvětí, druhé sloveso v souvětí citově zabarvené není.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

Citově zabarvená jsou slovesa čumí a chlastá; přejídá se citově zabarvené není.

C5PAD19C0T01 · 2019 – 1. řádný termín (A) · úloha 13b · 1 b.

13.2 Dítě spinkalo a krásně se usmívalo, ačkoli se z plenek šířil pronikavý zápach.

A. Citově zabarvená jsou všechna slovesa v souvětí.
B. Citově zabarvené je pouze první sloveso v souvětí.
C. Citově zabarvené je pouze třetí sloveso v souvětí.
D. Citově zabarvené je první a druhé sloveso v souvětí, třetí sloveso v souvětí citově zabarvené není.
E. Citově zabarvené je první a třetí sloveso v souvětí, druhé sloveso v souvětí citově zabarvené není.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

VYSVĚTLENÍ

Citově zabarvené je pouze první sloveso spinkalo; usmívalo se a šířil se citově zabarvená nejsou.

C5PAD19C0T01 · 2019 – 1. řádný termín (A) · úloha 13c · 1 b.

13.3 Učitel nevrle podotkl, že všichni chlapci už zpívají pěkně, jenom Petr skřehotá.

A. Citově zabarvená jsou všechna slovesa v souvětí.
B. Citově zabarvené je pouze první sloveso v souvětí.
C. Citově zabarvené je pouze třetí sloveso v souvětí.
D. Citově zabarvené je první a druhé sloveso v souvětí, třetí sloveso v souvětí citově zabarvené není.
E. Citově zabarvené je první a třetí sloveso v souvětí, druhé sloveso v souvětí citově zabarvené není.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

VYSVĚTLENÍ

Citově zabarvené je pouze třetí sloveso skřehotá; podotkl a zpívají citově zabarvená nejsou.

C5PAD19C0T01 · 2019 – 1. řádný termín (A) · úloha 20 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Vyprávění strýčka Řehoře o tom, jak ho zachraňoval bernardýn

V jednom alpském průsmyku kdysi postavil mnich Bernard útulek pro pocestné. Po jeho smrti tam mniši zřídili záchranářskou stanici. První na světě! Vycvičili bernardýny, aby zachraňovali zbloudilé. Bernardýni totiž umí bezpečně vést člověka i ve vysokém sněhu. Psi nosili na krku soudek s nápojem a na hřbetě deky. Když zbloudilému ještě zbývaly síly, přikryl se dekou a pes běžel pro pomoc. Když už ale člověk dost sil neměl, bernardýn ho nejprve musel zahřát svým tělem.

V tom průsmyku bývají časté vánice. V jedné vánici jsem tenkrát zabloudil i já. Rychle se stmívalo. Náhle jsem zahlédl pohyb. Něco strakatého ke mně přiběhlo a olízlo mě to.

„Že ty jsi bernardýn záchranář!" radoval jsem se. Pes si na mě lehl. Byl těžký, téměř mě rozmačkal. „Okamžitě ze mě slez, valachu, a dej mi napít," hekal jsem.

Odepnul jsem mu soudek s nápojem a vyndal špunt. Bernardýn mě však odstrčil a začal z NĚJ pít sám. V tu ránu ho celý vypil. V klášteře to ale asi někdo popletl. Do soudku se omylem dostal nějaký čisticí prostředek. Zřejmě HO chtěli pořádně umýt. Psovi začalo být špatně od žaludku, který se MU asi nadměrně odmastil.

Začaly se dít divné věci. Pes nepřetržitě pěnil z tlamy i očí. Když **se snažil** štěkat, vyletělo z NĚHO jen mračno duhových bublin. Úplně přestal vidět i slyšet. I nohy mu přestaly **sloužit**. Co chvíli hrozilo, že **se zřítí** do propasti. Naštěstí jsem ho vždy včas **zachytil**. Nakonec jsem si psa hodil přes rameno a donesl ho ke klášteru.

(F. Nepil, Pět báječných strýčků, upraveno)

Které z následujících tvrzení o slovesech tučně vyznačených ve výchozím textu je pravdivé?

A. Sloveso *snažit se* je v textu užito ve významu *vyvíjet snahu, usilovně se pokoušet*.
B. Sloveso *sloužit* je v textu užito ve významu *obsluhovat, posluhovat*.
C. Sloveso *zřítit se* je v textu užito ve významu *zbořit se, rozsypat se*.
D. Sloveso *zachytit* je v textu užito ve významu *pořídit záznam, věrně zobrazit*.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **A)**

VYSVĚTLENÍ

Sloužit = fungovat; zřítit se = spadnout; zachytit = chytit padajícího – pouze snažit se je užito ve svém základním přeneseném přirozeném významu.

C5PAD19C0T01 · 2019 – 1. řádný termín (A) · úloha 25 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Chystáš se rybařit na území České republiky? To podle zákona mohou i děti. Pokud je jeden z tvých rodičů rybář, může tě nechat rybařit v rámci své povolenky k rybolovu. Druhou možností je přihlásit se do rybářského kroužku.

Rybářské kroužky zahajují činnost v září. Nejdřív tě čeká teorie, např. rozpoznávání základních druhů ryb či obsah rybářského řádu. Teoretické znalosti z témat probíraných na kroužku prověří zkouška mladého rybáře. V únoru začínají praktická cvičení.

Po absolvování kroužku ti bude na základě žádosti, kterou obvykle podává vedoucí kroužku, vystaven rybářský lístek. Můžeš se také stát členem Českého rybářského svazu. Za lístek, povolenku a poplatky za členství ve svazu zaplatí dítě mladší 15 let celkem 600 Kč ročně. Povolenky se prodávají i nečlenům, ale za vyšší cenu. Až si vše vyřídíš, co nejrychleji se vyprav na ryby. Musíš ale dodržovat stejná pravidla jako dospělí rybáři.

(www.rybarsky-listek.info; hobby.idnes.cz, upraveno)

Které z následujících slov je slovo jednoznačné?

A. cena
B. lístek
C. členství
D. kroužek

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **C)**

VYSVĚTLENÍ

Cena, lístek i kroužek jsou mnohoznačná slova; členství má jediný ustálený význam (stav být členem).

C5PBD19C0T02 · 2019 – 2. řádný termín (B) · úloha 22 · 2 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

Nebyla to noc jako obvykle. Panovalo děsivé ticho. Vtom se ozvalo **silné** zadunění.

„Co se děje?" polekaným hlasem zvolala Muminkova maminka.

„Trochu se rozhýbala ohnivá hora," odpověděl Muminkův tatínek.

Vzápětí se údolím přehnala obrovská zpěněná vlna. Muminí dům se zakolébal, rovnováhu však neztratil. Do přízemí ale vnikla voda, proto se celá muminí rodina odebrala do prvního patra. Vyčkávali, co bude **dál**. Brzy ale byli ospalí od šplouchání neklidné vody, a tak se schoulili a usnuli na podlaze. Když se v sedm hodin ráno vzbudili, všichni hned běželi k oknu. Celý svět byl jinačí. Zmizel most, stromy jako by vyrůstaly přímo z vody a z kopců kolem muminího údolí se stalo několik **rozptýlených** ostrůvků.

„A je po ranní kávě," řekl zklamaně tatínek. Maminka pohlédla na zatopené schody do přízemí a povzdechla si.

„Mám se potopit pro snídani?" zeptal se Muminek.

„Nevydržíš tak dlouho bez dechu," nesouhlasila s nápadem maminka.

Tatínek pohotově vyvrtal vrtačkou do podlahy díru a zakrátko už se malým otvorem koukali na kuchyni shora. Maminka okouzleně zírala do slabě osvětleného nazelenalého akvária. Na jeho dně byla kamna, nahoře plavaly stolky a židličky. Rozesmála se, neboť tak zvláštní pohled do kuchyně považovala za zábavný.

„Maminko, nemohl bych to přece jen zkusit?" prosil Muminek.

„No dobrá, ale pořádně se nadechni," poučila ho maminka.

Muminek co nejvíc zklidnil dech a pak se potopil do kuchyně. Plaval ke spižírně, otevřel její dveře a nestačil se divit. Voda uvnitř byla zbarvená rozlitým mlékem. Vznášely se tu podivné kousky něčeho, co bývalo džemem. Muminek rychle popadl máselničku a zabalený bochník chleba a zamířil obloukem do salonu pro plechovku s kávou. Pak vyplaval. Ještě nikdy nebyla snídaně tak zajímavá.

TEXT 2

Metafora je přenesení pojmenování na základě podobnosti, např. ve spojení noční obloha byla poseta diamanty slovo diamanty označuje hvězdy.

Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N). (Posuzovaná slova jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně.)

22.1 Slovo silný je v textu užito ve významu pevný, nepoddajný. A / N

22.2 Slovo vzápětí je v textu užito ve významu v následujícím okamžiku. A / N

22.3 Slovo dál je v textu užito ve významu do větší vzdálenosti. A / N

22.4 Slovo rozptýlený je v textu užito ve významu roztržitý, roztěkaný. A / N

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **22.1 – N; 22.2 – A; 22.3 – N; 22.4 – N**

VYSVĚTLENÍ

Silný = mohutný/velký; dál = pokračování děje (v následujících okamžicích); rozptýlený = roztroušený na různých místech.

C5PAD21C0T01 · 2021 – 1. řádný termín (A) · úloha 16 · 3 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

1. Můj bratr chodí na základní školu.
2. Předal učitelce nádhernou kytici.
3. V lavici našel rozbitou kalkulačku.
4. Tabuli otřel špinavou houbou.
5. Ptal se jen na důležité věci.
6. Namaloval pole s vlčími máky.
7. Známky si psal do zvláštního sešitu.
8. Včera potkal bývalého spolužáka.
9. Opakoval si velkou násobilku.
10. Koupil si modernější učebnice.

TEXT 2

Sousloví je ustálené spojení dvou nebo více slov, které se používá jako jeden celek s vlastním významem, např. koupila si spodní prádlo. Jednotlivé části sousloví nelze nahradit synonymy, neboť význam slovního spojení by se změnil nebo by vzniklo velmi nezvyklé slovní spojení, např. koupila si dolní prádlo. (CZVV)

V TEXTU 1 jsou celkem tři sousloví, každé z nich je v jiné větě. Napište čísla těchto tří vět.
Úlohu řešte na základě definice uvedené v TEXTU 2.
Chybějící dílčí odpověď nebo zápis jakékoli číslice či jakéhokoli slova, které nevyhovují zadání úlohy, jsou považovány za chybu.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **1, 6, 9**

VYSVĚTLENÍ

Sousloví jsou: *základní škola* (věta 1), *vlčí mák* (věta 6), *velká násobilka* (věta 9) – jejich části nelze nahradit synonymy bez změny nebo znesmyslnění významu.

C5PDD21C0T04 · 2021 – 2. náhradní termín (D) · úloha 13 · 2 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Bojuje s kunou ležela v týpí a kouřovým otvorem se dívala na **jasné** hvězdy. Vtom se u vchodu pohnula plachta. Dívka sebou leknutím trhla, ale pak si v duchu vynadala. Je jí přece už dvanáct let. Nejspíš se jen vrací maminka.

„Mami?" zašeptala Bojuje s kunou.

„To jsem já, Kuno, tvůj dědeček. Nevzbudil jsem tě?"

Dívka radostně vykřikla. Dědeček jí určitě bude před spaním něco vyprávět. Když se posadil k ohništi, poprosila ho: „Povídej, jak jsem dostala své jméno."

(**2**) Dědeček začal vyprávět: „Byla jsi, Kuno, na světě čtvrté léto, když do naší vesnice přijel bílý obchodník. Měl **malé** štěňátko, které si tě oblíbilo. Tehdy jsi byla dost divoká a s tím pejskem jsi už vůbec nebyla k udržení. Shazovali jste ze stojanů sušící se maso, ničili pasti na králíky. Po několika dnech vašeho řádění musel náčelník Pět medvědů říct tvé matce, ať tě zklidní. Okamžitě tě poslala i se štěnětem k potoku, abyste už nemohli nic **vyvést**. Lehli jste si na břeh pod dutou vrbu, a protože bylo velké horko, usnuli jste. V dutině stromu ale měla doupě kuna.

(**3**) Před polednem nás vyděsil tvůj zoufalý křik. Probudil tě pejsek, když se ti celý zkrvavený snažil schovat v náručí. Zuřivě na něj dorážela kuna. Sotva jsi ale **spustila** ten svůj jek, zmizela ve stromě. Popadl tě hrozný vztek. Ihned ses začala dobývat do jejího doupěte. Než jsme k tobě doběhli, už jsi ji držela za krk. I když tě kousala do rukou, nepustila jsi ji. Křičela jsi, že ji utopíš, a táhla ji k potoku. Ani jsme ti nestihli říct, že kuny umějí plavat. Jak se dalo čekat, ve vodě se ti kuna vysmekla a uplavala. Od toho dne se jmenuješ Bojuje s kunou."

(O. Balík, Děti prérie, upraveno)

Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N). (Posuzovaná slova jsou ve výchozím textu vyznačena tučně.)

13.1 Slovo jasný je v textu užito ve významu přesný, srozumitelný.

13.2 Slovo malý je v textu užito ve významu mající nevelkou hodnotu.

13.3 Slovo vyvést je v textu užito ve významu vedením dostat ven, vyprovodit.

13.4 Slovo spustit je v textu užito ve významu nechat klesnout dolů.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:

13.1 – N; 13.2 – N; 13.3 – N; 13.4 – N

C5PAD22C0T01 · 2022 – 1. řádný termín (A) · úloha 26 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Závodníci jsou seřazeni na startu. Diváci na tribunách i statisíce fanoušků sledujících přenos na kanálu YouTube se už nemohou dočkat. Ne, tohle není reportáž ze závodů formule 1. Je to popis šílenství, jež **se strhlo** kolem závodů skleněných kuliček.

Profesionální závody, v nichž mezi sebou soupeří skleněnky, se konají od roku 2013. Závodní kuličky musí splňovat například předepsanou velikost i hmotnost, před startem je proto rozhodčí zkontrolují a případné hříšníky ze závodu vyloučí. Nemyslete si však, že skleněnky jsou úplně stejné: liší se barvou či vzorem.

(**2**) Největší popularitu ze všech závodů si získala soutěž Marble Rally, při níž jsou skleněnky vypuštěny na **náročnou** trať vyrytou v hliněném či písečném kopci. V některých místech se trať větví do více cest, diváci ale nemůžou předem odhadnout, která z nich kuličku dovede do cíle nejrychleji. Prvek překvapení nabízejí také nejrůznější skokánky a záludné tunely. Sledování Marble Rally je skutečně **napínavé**. Tento závod byste si neměli nechat ujít, rozhodně **stojí** za to.

(www.abicko.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení o výrazech tučně vyznačených ve výchozím textu NENÍ pravdivé?

A. Sloveso *strhnout se* je v textu užito ve významu nastat, propuknout.
B. Přídavné jméno *náročný* je v textu užito ve významu nesnadný, obtížný.
C. Přídavné jméno *napínavý* je v textu užito ve významu udržující v napětí, vzrušující.
D. Sloveso *stát* je v textu užito ve významu setrvávat na místě, nebýt v pohybu.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

Sloveso *stát* je v textu užito v ustáleném spojení *stát za to* ve významu „mít hodnotu, být něčeho hoden" – nikoli ve významu pohybovém.

C5PBD22C0T02 · 2022 – 2. řádný termín (B) · úloha 6 · 3 b.

Přiřaďte k jednotlivým řadám slov (6.1–6.3) odpovídající tvrzení (A–E). (Žádnou možnost z nabídky A–E nelze přiřadit víckrát než jednou. Dvě možnosti zbudou a nebudou použity.)

6.1 krok – vzor – kanál

6.2 klíč – kadeřník – východ

6.3 kraj – veterinář – květináč

A. Pouze jedno slovo je mnohoznačné.

B. Celkem dvě slova jsou mnohoznačná, konkrétně první a druhé.

C. Celkem dvě slova jsou mnohoznačná, konkrétně první a třetí.

D. Celkem dvě slova jsou mnohoznačná, konkrétně druhé a třetí.

E. Všechna tři slova jsou mnohoznačná.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:

6.1 – E); 6.2 – C); 6.3 – A)

VYSVĚTLENÍ

6.1: krok, vzor i kanál jsou každé mnohoznačné; 6.2: klíč a východ jsou mnohoznačné, kadeřník je jednoznačné; 6.3: kraj je mnohoznačné, veterinář a květináč jsou jednoznačná.

C5PBD22C0T02 · 2022 – 2. řádný termín (B) · úloha 22 · 2 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Už jako malého chlapce mě fascinovaly záhady v chování živočichů. Třeba takoví chrobáci. Vytvoří z kravského hnoje kuličku a pak se ji snaží někam přemístit. Jak ji ti brouci **dokážou** uhníst tak dokonale kulatou? Proč **se** s tou kuličkou vůbec **dělají**? A kam ji valí?

(**2**) Jednou jsem proto lezl po zahradě za párem chrobáků, valících před sebou s nesmírným zaujetím kuličku hnoje. Po dlouhé době dorazili znavení brouci k malé hromádce kypré půdy pod živým plotem. Všiml jsem si, že na vrcholu HROMÁDKY je vyhloubena nějaká JAMKA. Valit kuličku do kopečka byl pro chrobáky vskutku mamutí úkol. Několikrát se špatně trefili nožičkou a kulička se jim skutálela dolů. Když ji konečně **dostali** nahoru, jeden z nich **se rozběhl**, slezl do jamky a zuřivě gestikuloval předními nožkama, zatímco ten druhý s vypětím všech sil dovalil kuličku k němu. Vzápětí kulička i brouci zmizeli v hlubinách země.

(**3**) To mě dopálilo. Jak teď zjistím, co se s tou kuličkou děje? Když jsem se na to při obědě zeptal rodiny, zprvu se rozhostilo zaražené ticho.

„Asi se jim k něčemu hodí," váhavě mi za chvilku řekla maminka.

„Ať tě ani nenapadne propašovat je sem," zděsil se Larry, „odmítám žít v domě plném chrobáků a kuliček hnoje!"

„Něco takového by tvůj bratr jistě neudělal," upokojila ho maminka.

„Třeba se tím zahřívají," pronesl Leslie, „hnůj je přece úžasně teplý."

„Výborně, toho můžeme v zimě využít při vytápění domu," jízlivě podotkla maminka.

„Možná ty kuličky jedí," napadlo mou sestru Margo.

„Nemluv o takových věcech u oběda," napomenula ji maminka a zvolila jiné téma.

Biologické znalosti mé rodiny mě opět naprosto zklamaly.

(G. Durrell, Ptáci, zvířata a moji příbuzní, upraveno)

TEXT 2

Při tvoření **zdrobnělin typu A** dochází buď ke zkrácení samohlásky v kořeni slova (např. ze slova m**í**sa vznikla zdrobnělina m**i**ska), nebo k prodloužení samohlásky v kořeni slova (např. ze slova kop**y**to vznikla zdrobnělina kop**ý**tko).

Při tvoření **zdrobnělin typu B** se žádná samohláska v kořeni slova nezkracuje ani neprodlužuje (např. ze slova kočár vznikla zdrobnělina kočárek).

Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N). (Posuzovaná slovesa jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně.)

22.1	Sloveso dokázat je v textu užito ve významu *provést důkaz, prokázat*.	A / N
22.2	Sloveso dělat se je v textu užito ve významu *dát si práci, namáhat se*.	A / N
22.3	Sloveso dostat je v textu užito ve významu *získat něco, nabýt něčeho*.	A / N
22.4	Sloveso rozběhnout se je v textu užito ve významu *různými směry se od sebe vzdálit, rozprchnout se*.	A / N

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **22.1 N; 22.2 A; 22.3 N; 22.4 N**

VYSVĚTLENÍ

Dokázat = umět; dostat = přemístit; rozběhnout se = dát se do běhu; jen dělat se = dát si práci, namáhat se je správně.

C5PCD22C0T03 · 2022 – 1. náhradní termín (C) · úloha 2 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(1) Náš kocourek, rudovousek,
vyvedl nám pěkný kousek,
ano, vyved kus!
Náš kocourek, rudovousek,
nesněd nám jen husy kousek,
on sněd celou hus!
(2) Náš kocourek rozmrzelý
sněd jen husu, nechal zelí,
to mu bylo mdlé;
když jsme se to dozvěděli,
náš kocourek, vždycky bdělý,
věděl, že je zle.
(3) Věděl, že je v nebezpečí,
že ta husa byla něčí,
a on, nezván, host.
Hned pomyslel na zaječí,
na cestu však mezi řečí
poslední vzal kost.
(J. V. Sládek, Rudovousek, upraveno)

Které z následujících tvrzení o první sloce výchozího textu je pravdivé?

A. Slovo *kousek* je zde dvakrát užito ve významu *malá část nějakého celku*.
B. Slovo *kousek* zde není ani jednou užito ve významu *malá část nějakého celku*.
C. Slovo *kousek* je užito ve významu *malá část nějakého celku* pouze v druhém verši.
D. Slovo *kousek* je užito ve významu *malá část nějakého celku* pouze v pátém verši.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **D)**

C5PAD23C0T01 · 2023 – 1. řádný termín (A) · úloha 23 · 2 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Chyběla hodina do půlnoci a obě děti napjatě čekaly v pokoji 213. Alžběta se dívala do kukátka, zatímco Freddy listoval v černé knize. **Zčistajasna** ho něco napadlo: „Hele, není zvláštní, že kniha o šifrách zmiňuje i klíče, které odemykají jakési tajemství?"

Alžbětě se vybavila podivná písmena, která pro ni zůstávala hádankou, a tak požádala Freddyho: „Najdi tu stránku s těmi dvěma stříbrnými písmeny. Co asi znamenají?"

„Nevím, o čem mluvíš," odpověděl Freddy.

(**2**) „Ukážu ti to," řekla a natáhla se pro černou knihu. Jakmile do ní nahlédla, nevěřila svým očím. Uprostřed stránky totiž nyní bylo KLÍ. Alžběta zbledla: „Koukni na to stříbrně napsané KLÍ! Včera tady bylo jenom KL a předevčírem dopoledne jsem tady viděla jen jedno stříbrné písmeno."

Freddy ale zavrtěl hlavou. „Nic stříbrného tu není. Já vidím jen rok a jméno autora."

„Možná se musíš na ta písmena dívat z určitého úhlu!"

Freddy stránku pozorně zkoumal, nakonec ale pokrčil rameny: „Pořád nic."

(**3**) Najednou do pokoje **dolehly** kroky z chodby. Alžběta se vrátila ke kukátku. „Už jde Norbridge," špitla. Chvilku přemýšlela a pak řekla: „Počkáme deset minut a vyrazíme za ním do knihovny."

„Víš, už si nejsem jistý, že ho chci špehovat," zaváhal Freddy.

Alžběta se ale nedala **odbýt**: „Máme spolu dohodu. Tak pojď!"

Zakrátko se ocitli v chodbě, na jejímž konci byla knihovna. Freddy zašeptal: „Vážně si myslím, že bychom se měli vrátit."

„Nebuď strašpytel a důvěřuj našemu plánu. Nic jsme přece neponechali náhodě," řekla Alžběta, zastavila se přede dveřmi vedoucími do knihovny a vzala za kliku.

(**4**) Vtom se ozval tichý hlas: „Půlnoc – to je tedy dost zvláštní doba na návštěvu knihovny!" Alžběta leknutím **málem** zaječela. Přímo za ní stála Selena Hiemsová.

(B. Guterson, Hotel Winterhouse, upraveno)

TEXT 2

Součástí souvětí jsou různé věty, např. věty typu A nebo typu B.

Věta typu A je smysluplnou odpovědí na otázku, kterou pokládáme pomocí příslovcí odkdy, dokdy, kdy. Příklady: Bude ho hledat, dokud ho nenajde. (DOKDY ho bude hledat? → Dokud ho nenajde.); Když se setmělo, šli spát. (KDY šli spát? → Když se setmělo.)

Na **větu typu B** se **nelze** zeptat pomocí příslovcí odkdy, dokdy, kdy. Tato věta je totiž smysluplnou odpovědí na otázku, kterou pokládáme pomocí zájmen. Příklady: Přinutil je, aby se usmířili. (K ČEMU je přinutil? → Aby se usmířili.); Zda Eva nakonec přijde, vůbec netušil. (CO vůbec netušil? → Zda Eva nakonec přijde.)

Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N). (Posuzovaná slova jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně.)

23.1	Slovo *zčistajasna* má v textu význam náhle, nenadále.	A / N
23.2	Slovo *dolehnout* má v textu význam nepříznivě zasáhnout.	A / N
23.3	Slovo *odbýt* má v textu význam ledabyle něco provést.	A / N

23.4	Slovo *málem* má v textu význam skoro, téměř.	A / N

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **23.1 A; 23.2 N; 23.3 N; 23.4 A**

VYSVĚTLENÍ

Dolehnout má zde význam dostat se/proniknout (o zvuku kroků z chodby); odbýt má zde význam odmítnout, ne ledabyle provést.

C5PBD23C0T02 · 2023 – 2. řádný termín (B) · úloha 6a · 1 b.

Přiřaďte k souvětí 6.1 odpovídající tvrzení (A–E).

6.1 Tělák mi opravdu jde, ale z matiky nejspíš v pololetí propadnu.

A. Ze všech podtržených slov je nespisovné pouze to první.
B. Ze všech podtržených slov je nespisovné pouze to druhé.
C. Ze všech podtržených slov jsou nespisovná celkem dvě, a to první a druhé.
D. Ze všech podtržených slov jsou nespisovná celkem dvě, a to první a třetí.
E. Ze všech podtržených slov jsou nespisovná celkem dvě, a to druhé a třetí.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **C)**

VYSVĚTLENÍ

Nespisovné je *tělák* (= tělesná výchova) i *matika* (= matematika).

C5PBD23C0T02 · 2023 – 2. řádný termín (B) · úloha 6b · 1 b.

Přiřaďte k souvětí 6.2 odpovídající tvrzení (A–E).

6.2 Hned sem pojď a vysvětli mi, proč furt musíš dělat nějaké hlouposti.

A. Ze všech podtržených slov je nespisovné pouze to první.
B. Ze všech podtržených slov je nespisovné pouze to druhé.
C. Ze všech podtržených slov jsou nespisovná celkem dvě, a to první a druhé.
D. Ze všech podtržených slov jsou nespisovná celkem dvě, a to první a třetí.
E. Ze všech podtržených slov jsou nespisovná celkem dvě, a to druhé a třetí.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **B)**

VYSVĚTLENÍ

Nespisovné je pouze *furt* (= pořád, stále).

C5PBD23C0T02 · 2023 – 2. řádný termín (B) · úloha 6c · 1 b.

Přiřaďte k souvětí 6.3 odpovídající tvrzení (A–E).

6.3 Koupil si nový auťák, ale už nazítří přišel o řidičský průkaz, protože řídil opilý.

A. Ze všech podtržených slov je nespisovné pouze to první.
B. Ze všech podtržených slov je nespisovné pouze to druhé.
C. Ze všech podtržených slov jsou nespisovná celkem dvě, a to první a druhé.
D. Ze všech podtržených slov jsou nespisovná celkem dvě, a to první a třetí.
E. Ze všech podtržených slov jsou nespisovná celkem dvě, a to druhé a třetí.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: A)

VYSVĚTLENÍ

Nespisovné je pouze *auťák* (= auto, automobil).

C5PBD23C0T02 · 2023 – 2. řádný termín (B) · úloha 26 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Už od roku 1968 se v Conghamu scházejí fanoušci nejpomalejších dostihů. Tehdy se totiž v této anglické vesničce poprvé konalo mistrovství světa v hlemýždích závodech.

Jejich pravidla jsou poměrně jednoduchá. Závodů se mohou účastnit jen hlemýždi zahradní. Ačkoliv jsou pořadatelé celkem tolerantní, s obřími africkými šneky byste na dráhu vpuštěni nebyli. Závodí se na navlhčené **hladké** látce, na níž jsou vyznačeny dvě čáry – startovní a cílová. Mezi nimi je vzdálenost 33 centimetrů. Hlemýždi jsou rozestavěni na start a jejich úkolem je co nejrychleji a co možná nejkratší cesta se doplazit do cíle. Závodník, který chce vyhrát, musí nasadit opravdu **ostré** tempo. Rekord zatím **drží** hlemýžď Archie, který se v roce 1995 do cíle dostal za rovné dvě minuty. Druhý nejrychlejší výkon v historii závodů předvedl Sammy, jenž v roce 2019 zvítězil s časem jen o 38 sekund horším.

O titul mistra světa každým rokem **usilují** až dvě stovky hlemýžďů, ne všichni ale závod dokončí. Záleží i na aktuálním počasí – někteří hlemýždi se před vedrem schovají do ulity a nikdo je nedonutí, aby v závodu pokračovali. Hlemýždí mistrovství světa je tak především kombinací trpělivosti, zábavy a jistého nadhledu.

(www.idnes.cz; www.novinky.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení o slovech tučně vyznačených ve výchozím textu je pravdivé?

A. Slovo *hladký* je v textu užito ve významu probíhající bez průtahů.
B. Slovo *ostrý* je v textu užito ve významu rychlý, svižný.
C. Slovo *držet* je v textu užito ve významu přidržovat, podpírat.
D. Slovo *usilovat* je v textu užito ve významu snažit se někoho si naklonit.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

VYSVĚTLENÍ

Výraz *nasadit ostré tempo* = jít rychle, svižně; *hladký* = mající povrch bez nerovností; *držet rekord* = být nepřekonaným rekordmanem; *usilovat* = vyvíjet úsilí.

C5PCD23C0T03 · 2023 – 1. náhradní termín (C) · úloha 11 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Liška polární obývá severní oblasti tří světadílů: Evropy, Asie a Ameriky. V extrémních podmínkách tohoto prostředí, **jimž** se velmi dobře přizpůsobila, má liška oproti jiným živočichům mnoho výhod. Její tělo je pokryté hustou srstí, která **ji** nejen chrání před nízkými teplotami, ale v zimě dokonce mění barvu z hnědé na bílou, což lišce umožňuje dokonale splynout se sněhem. K přežití jí pomáhá také zvláštní systém oběhu krve v tlapkách, který zabraňuje ztrátě tělesného tepla.

(**2**) Lišky polární si postupně vyvinuly speciální způsob lovu. Díky svému vynikajícímu sluchu dokážou najít potravu i pod silnou vrstvou sněhu – jakmile kořist vypátrají, vyskočí obloukem do vzduchu a proboří se sněhem přímo ke své oběti. Při lovu mají velmi vysokou úspěšnost, ***** v zimě trpí nedostatkem potravy. Z tohoto důvodu se některé lišky vydávají v zimním období za stády sobů a přiživují se na tělech uhynulých kusů. Jiné se zatoulají až na moře a ledové kry je odnesou daleko od jejich domova. I tehdy si ale liška dovede poradit: stopuje lední medvědy a dojídá po nich zbytky jejich kořisti.

(**3**) Na jaře se lišky vracejí zpět ke svým norám, které se většinou nalézají na vyvýšených místech. Nory se v liščích rodinách zpravidla dědí, některé lišky polární žijí v norách starých i desítky let. Hrabání ve zdejší zmrzlé půdě je totiž namáhavé, vyhloubit novou skrýš ***** není úplně jednoduché. Vědci nedávno zjistili, že poblíž liščích nor dochází k významné změně prostředí. Je to dáno tím, že zbytky kořisti, které lišky nesežerou, i liščí trus obohacují půdu o živiny, což podporuje růst travin. Zatravněná místa pak přilákají býložravce. Lišky polární by se proto daly s nadsázkou označit za zvířecí zemědělce.
(www.stoplusjednicka.cz; www.abicko.cz, upraveno)

Které z následujících tvrzení o slovech podtržených ve výchozím textu je pravdivé?

A. Slovo *teplota* je v textu užito ve významu mírná horečka.
B. Slovo *kus* je v textu užito ve významu odlomená, uříznutá část celku.
C. Slovo *dovést* je v textu užito ve významu být něčeho schopen.
D. Slovo *docházet* je v textu užito ve významu postupně ubývat, ztrácet se.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

C5PDD23C0T04 · 2023 – 2. náhradní termín (D) · úloha 22 · 2 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1:

(**1**) Lydia stála uprostřed kuchyně a přihlížela, jak si jídlo na sporáku spokojeně pobrukuje. „Asi by ses měl podívat do dětského pokoje, Georgi."

„Proč? Stalo se něco?" zajímalo George.

„Zkrátka mi to tam teď **připadá** divné."

Šli spolu chodbou svého dokonalého domu. Jen samotný nábytek a nejrůznější technické vychytávky je přišly na třicet tisíc dolarů.

„Tak co se ti tu nezdá?" zeptal se George, když vstoupili do dětského pokoje.

(**2**) Chvilku se nic nedělo, záhy se ale před očima manželů Hadleyových zjevila africká savana, **věrně** zachycená do posledního kamínku a stébla trávy, a strop pokoje se proměnil v oblohu spalovanou žhavým sluncem. Georgeovi se rázem orosilo čelo potem.

„Pojď z toho slunce," řekl Lydii, „tohle už je moc skutečné. Stejně ale nechápu, co tě na tom znepokojuje."

Vtom se z přístrojů v rozích pokoje začaly linout pachy: horká vůně trávy, chladivý závan napajedla, ostrý zápach zvířat. Posléze se přidaly i první zvuky africké savany: dusot antilopích kopýtek, šustot supích křídel. Z keřů se vynořili lvi a pomalu se blížili k manželům Hadleyovým. George zaplavil obdiv ke géniovi, který tohle vše vymyslel. Dětský pokoj občas vypadal až neuvěřitelně přesně. Když George dostal chuť odskočit si do jakékoliv země, stačil mžik – a přání se splnilo.

Lvi se nyní zastavili a upřeně George s Lydií pozorovali. Znenadání se k nim rozběhli. Lydia zaječela a utekla na chodbu. George **vyrazil** za ní. Jakmile za sebou zabouchl dveře pokoje, rozesmál se.

„Georgi, málem nás sežrali!" polykala slzy Lydia.

„Uznávám, **nepochybně** to působí, jako by to bylo opravdové – úplná Afrika v domě. Ale nezapomeň, že to byl jen prostorový barevný film o přírodě."

(R. Bradbury, Ilustrovaný muž, upraveno)

TEXT 2:

Personifikace se uplatňuje např. ve spojení mráz kreslil na okna květy – něco (mráz), co je v našem běžném životě neživé, dělá něco (kreslí), co je typické pro člověka. Ve spojení nastaly silné mrazy se personifikace neuplatňuje.

Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda je pravdivé (A), nebo ne (N).
(Posuzovaná slova jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně.)

22.1 Slovo *připadat* je v textu užito ve významu někomu se nějak jevit. A / N

22.2 Slovo *věrně* je v textu užito ve významu výstižně, přesně. A / N

22.3 Slovo *vyrazit* je v textu užito ve významu silou způsobit, že něco vypadne. A / N

22.4 Slovo *nepochybně* je v textu užito ve významu určitě, jistě. A / N

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:

22.1 A; 22.2 A; 22.3 N; 22.4 A

C5PAD24C0T01 · 2024 – 1. řádný termín (A) · úloha 20 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Serafina se probudila a pořádně se rozhlédla po ztemnělém sklepení. Zkoumala, zda nějaké krysy nebyly natolik HLOUPÉ, aby sem vlezly, zatímco spala. Tady, v rozlehlém sídle Biltmore, byly VŠUDE. Tohle je slibná noc pro lov, pomyslela si dívka a potichu se vykradla do přízemí. Ve dne bylo plné služebnictva, teď ale místnosti osiřely. Serafina tu znala každou SKULINU. Občas při svých nočních výpravách proklouzla z přízemí i do horních pater. V noci byl totiž celý dům její.

(**2**) Když bylo Serafině deset let, zeptala se tatínka, jestli i ona má v domě nějakou práci. „Ovšem, a moc důležitou!" odpověděl. „Jsi HCHK Biltmoru. Hlavní chytačka krys!"

Serafina si i teď, po více než dvou letech, vybavovala, jakou tehdy pocítila hrdost. Skutečně měla vrozený talent na chytání těch prohnaných škůdců. Ze vzpomínek ji ale najednou vytrhl zvuk ozývající se z nedaleké chodby. Někdo chodí po domě!

Serafina se přitiskla ke zdi. Vzápětí spatřila muže v černém plášti. V jedné ruce držel lucernu a druhou vlekl holčičku ve žlutých šatech. Prošli jen kousek od Serafiny. Vtom se dívenka vytrhla ze sevření a rozběhla se do sklepení. Muž ji začal pronásledovat. Co teď? Serafina by nejradši utekla. Jenže ta holčička… Serafina usilovně přemýšlela. **„Jsem jediná, kdo pro tu chudinku může něco udělat," řekla si nakonec.** A vydala se za nimi.

(**3**) Na kamenné podlaze nejhlubší části sklepení ležela rozbitá lucerna. V pohasínající záři Serafina viděla, že holčička ve žlutých šatech bojuje o život. „Za chvíli už bude konec," pronesl zloduch. Náhle mužův černý plášť vzlétl vzhůru a pak jeho záhyby obtočily tělo vzlykající dívenky jako chapadla hladové chobotnice. Na okamžik ještě Serafina zahlédla vyděšený obličej té malé bojovnice. Záhy však pláč utichl a po děvčátku nezůstalo nic než černota pláště. Nadobro zmizelo.

TEXT 2

Podstatné jméno typu A označuje osobu rodu ženského a je příbuzné se svým mužským protějškem, kterým je podstatné jméno rodu mužského životného. Příklady:

podstatné jméno typu A / jeho mužský protějšek
svědkyně / svědek
královna / král

Podstatné jméno typu B (např. dcera, žena) označuje osobu rodu ženského. Podstatná jména tohoto typu mužský protějšek se stejným kořenem nemají.

Které z následujících tvrzení o třech slovech zapsaných v první části TEXTU 1 velkými písmeny je pravdivé?

A. Všechna tato slova jsou v textu spisovná.
B. Spisovná jsou v textu pouze dvě z těchto slov, a to hloupé a všude.
C. Spisovná jsou v textu pouze dvě z těchto slov, a to všude a skulinu.
D. Spisovná jsou v textu pouze dvě z těchto slov, a to hloupé a skulinu.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:

A)

VYSVĚTLENÍ

Všechna tři slova (hloupé, všude, skulinu) jsou ve svém tvaru i významu spisovná.

C5PAD24C0T01 · 2024 – 1. řádný termín (A) · úloha 26 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Nápad vytvořit hrající silnici se zrodil v Dánsku. Její princip je jednoduchý: povrch vozovky se naruší **drážkami**, a když po takto upraveném úseku jede auto, začne hrát hudba. To, které tóny zazní, závisí na několika **faktorech**, např. na hloubce drážek.

Zpříjemnit si jízdu tímto způsobem můžete už v několika zemích. Třeba známá americká silnice Route 66 má úsek dlouhý několik set metrů, který vyhrává píseň Amerika je krásná. Na blížící se hudební zážitek zde upozorňuje značka, která nabádá řidiče, aby najeli na zdrsněný pruh. Podle místních úřadů by tato inovace mohla řidiče přimět k pomalejší, a tedy i bezpečnější jízdě. Pokud totiž na tomto úseku pojedete rychleji než 45 mil za hodinu (jen pro představu – vzdálenost 45 mil odpovídá asi 72 km), silnice nebude hrát čistě.

Ne vždy ale tvůrcům jejich záměr VYJDE. Například v kalifornském městě Lancaster měla jedna silnice hrát předehru k opeře Vilém Tell. Tóny však byly falešné, i když jste dodrželi povolenou **rychlostí**. Kvůli chybě ve výpočtu byly totiž drážky špatně umístěny. Hrající pruh silnice na severu Nizozemska zase musel být odstraněn záhy poté, co byl vybudován. **Obyvatelům** nedaleké vsi totiž neustálé opakování stejné písně vadilo.

Ve kterém z následujících souvětí je sloveso VYJÍT použito ve stejném významu jako ve výchozím textu? (Posuzované sloveso je ve výchozím textu zapsáno velkými písmeny.)

A. Není náročný, a tak vždy vyjde s málo penězi.
B. Včera to dost pokazil, ale zítra mu to snad vyjde.
C. Rozhodla se, že dnes večer si konečně někam vyjde.
D. Zcela přestal cvičit, takže nepochybně vyjde z formy.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:

B)

VYSVĚTLENÍ

Ve výchozím textu vyjít znamená dosáhnout výsledku, mít úspěch; totéž platí pouze v možnosti B).

C5PCD24C0T03 · 2024 – 1. náhradní termín (C) · úloha 23 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1:

(**1**) Krisa byla zoufalá. Přece ten revolver, který jí svěřili kluci z Gangu, včera ráno důkladně ZAHRABALA pod stromem. Jak to, že teď tam není? Zamyšleně se podívala na Prcka: „Potřebuju s něčím píchnout. Někdo mi šlohnul tamtu věc."

Už se stmívalo, když se Krisa s Prckem vydali do lesa hledat revolver. Náhle zahlédli jakousi stařenu. Krisa ZASYČELA: „To je ta divná bába. **Včera tady sbírala byliny – tu věc má určitě ona.**" Opatrně se začali za ženou plížit, když vtom se otočila. Vzápětí se s nimi rozhoupal svět a pak se ponořili do tmy. Probírali se hrozně ztěžka. Co se sakra stalo? Kde to jsou? Hustý les jim připadal úplně cizí. Vyrazili na cestu, ale neměli ani ponětí, kam jdou. Po nějaké době začaly stromy konečně řídnout. Děti se s úlevou rozběhly k chatrči na kraji lesa.

(**2**) Ve dveřích stanula ženská postava. Prcek strnul zděšením. Tuhle osobu přece zná. „Vy jste nás začarovala!" vykřikl. „Šli jsme za váma a najednou jsme byli jinde!"

„Já čarovat neumím," zasmála se babka.

„Určitě jo! Řekni, Kriso, jak to bylo s tim kamenem," naléhal Prcek.

„Jedna holka," vysvětlovala jeho parťačka neochotně, „po vás včera hodila kámen. Prolít skrz vás."

„Říkáte, že se vám dějí divné věci? Tak to jste se jistě dotkli kamene z Oblázkové hory! Ale to je vlastně nesmysl, vždyť se ho dotkla ta holka, a ne vy," mrkla na ně šibalsky žena.

Prcek se opatrně zeptal: „A co kdybysme se ho dotkli?"

„Tak by se vám začalo plnit to, co jste si nejvíc přáli," odvětila žena.

„Ale my jsme si nic nepřáli!"

„Stačí, že má člověk nějaké přání v hloubi duše. Ale děti," zvážněla stařena, „jestli vám mám pomoct, nesmíte přede mnou nic tajit. Tak jak to bylo doopravdy?"

(B. Dočkalová, Tajemství Oblázkové hory, upraveno)

TEXT 2:

Slovesa typu A mají předponu za-, která u těchto sloves vyjadřuje, že děj trval jen krátkou dobu, např. pes krátce zavrtěl ocasem × pes delší dobu vrtěl ocasem.

U **sloves typu B** předpona za- nevyjadřuje, že děj trval jen krátkou dobu, ale má jiný význam, např. místnost se zalidnila (předpona za- má zde význam zaplnit nějaký prostor).

Které z následujících tvrzení o slovech podtržených v TEXTU 1 je pravdivé?

A. Pouze slovo *šlohnul* je v textu citově zabarvené.
B. Pouze slovo *nesmysl* je v textu citově zabarvené.
C. Jak slovo *šlohnul*, tak slovo *nesmysl* jsou v textu citově zabarvené.
D. Ani slovo *šlohnul*, ani slovo *nesmysl* nejsou v textu citově zabarvené.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **A)**

C5PBD25C0T02 · 2025 – 2. řádný termín (B) · úloha 3 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Nad **zelenou** louží
vosa bosa krouží
už snad od pátku.
Bříško, krk i záda
prohlíží si ráda
v tomto zrcátku.
Kroutí se a kroutí
v **zelenavém** proutí,
pyšně zvedá nos.
„Jak mi to dnes sluší!
Já jsem, na mou duši,
nejkrásnější z vos!"
Venku před maštalí
čtyři koně stáli,
bílé hříbátko.
Hříbě zasmálo se,
rozběhlo se v rose,
vypilo té vose zrcátko.
Vysvětlivka: maštal – konírna, stáj pro koně
(K. Šiktanc, Vosa parádnice, upraveno)

Ve které z následujících možností je významový vztah mezi slovy nejpodobnější vztahu mezi slovy ZELENÝ – ZELENAVÝ, tučně vyznačenými ve výchozím textu?
(Správná je pouze možnost, v níž pořadí slov odpovídá pořadí zelený – zelenavý.)

A. šedý – šedivý
B. bílý – bělostný
C. černý – začerněný
D. modrý – namodralý

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

Jak v zadané dvojici, tak v možnosti D) první slovo označuje konkrétní barvu a druhé slovo označuje její oslabený odstín (zelenavý = poněkud zelený; namodralý = s nádechem do modra).

C5PCD25C0T03 · 2025 – 1. náhradní termín (C) · úloha 27 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Kdybyste sestavili pomyslnou hitparádu nejneobvyklejších jídel světa, na předních místech by se jistě umístil pokrm suo-tiou. Jeho název se překládá jako „nasát a vyhodit".
Hlavní složku této kulinářské rarity z Číny jsou říční kameny. Pokrm suo-tiou, právem považovaný za nejtvrdší jídlo na světě, se **připravuje** na jedné pánvi: oblázky se **dají** na rozpálený olej a postupně se přidává koření a zelenina. Výsledkem je pikantní omáčka, která se z kamenů ocucá. Poté se oblázky vyplivnou. Specialita ani není příliš drahá: v roce 2024 porce suo-tiou o hmotnosti 0,5 kg vyšla na 16 jüanů (tehdy zhruba 55 Kč).
S prapodivnými jídly se ovšem nesetkáme jen v Asii. Příkladem může být casu marzu – sýr vyráběný na Sardinii. V bochníku sýra z ovčího mléka se vytvoří díra, aby se do něj dostaly sýrohlodky drobné. Tyto mouchy nakladou dovnitř vajíčka: jedna samička jich **dokáže** najednou naklást až 500. Když se vylíhnuté larvy prokousávají sýrem ven, uvolňují ze svého trávicího traktu kyseliny. Díky tomu prý casu marzu chutná neskutečně jemně. Sýr se konzumuje i s živými larvami, takže **jde** o zážitek jen pro otrlé: larvy jsou totiž schopny vyskočit až do výšky 15 cm.
Vysvětlivka: Sardinie – italský ostrov ve Středozemním moři

Které z následujících tvrzení je pravdivé?
(Posuzovaná slovesa jsou ve výchozím textu vyznačena tučně.)

A. Sloveso *připravovat* je ve výchozím textu užito ve stejném významu jako ve větě *Svou leností se připravuje o šance na úspěch*.
B. Sloveso *dát* je ve výchozím textu užito ve stejném významu jako ve větě *Čerstvě nařezané květiny se co nejdřív dají do vázy s vodou*.
C. Sloveso *dokázat* je ve výchozím textu užito ve stejném významu jako v souvětí *Pokud se mu tento pokus podaří, dokáže pravdivost svého tvrzení*.
D. Sloveso *jít* je ve výchozím textu užito ve stejném významu jako v souvětí *Nemusíš tam chodit osobně, lístky do divadla jde sehnat i přes internet*.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

C5PDD25C0T04 · 2025 – 2. náhradní termín (D) · úloha 26 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

V thajském městě Lopburi žijí spolu s 58 000 lidmi tisíce makaků. Opice zde skáčou po autech, šplhají po střechách domů a velmi si oblíbily také dva zdejší starobylé chrámy.

Podle thajských mýtů kdysi Lopburi založil opičí král Hanuman, takže makakové jsou údajně původními obyvateli města. Fakta ale hovoří jinak: opice se začaly ve větší míře stahovat z nedalekých pralesů do města na konci 17. století, protože je přilákaly dary určené bohům, které byly vystavené před chrámy. Dnes jsou makakové hlavně turistickým lákadlem. Pokud chcete zažít něco opravdu mimořádného, vydejte se do Lopburi koncem listopadu. Od roku 1989 zde totiž poslední listopadovou neděli probíhá Opičí festival.

Festival je zahájen slavnostním průvodem s maškarními převleky, všude se zpívá a tančí. Strhující podívaná na vás ale **čeká** u chrámu Phra Prang Sam Yot, kde se nachází největší sídlo místní opičí populace. Během festivalu se zde pro makaky pořádají čtyři okázalé hostiny: začíná se v 10 hodin a pokračuje se v pravidelných dvouhodinových intervalech. Takové hodování není zrovna levná záležitost. V roce 2014 chystalo bufet pro opičky 20 kuchařů z místních restaurací a celkového množství lahůdek vyšlo na půl milionu thajských bahtů, což tehdy bylo v přepočtu zhruba 250 tisíc Kč.

Která z následujících možností nejlépe vystihuje význam, v němž je ve výchozím textu užito tučně vyznačené sloveso?

A. pevně doufat, že nastane určitá událost
B. být pro někoho někde připravený, nachystaný
C. pobývat na určitém místě, dokud něco nenastane
D. odkládat, oddalovat nějakou aktivitu na pozdější dobu

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

C5PBD26C0T02 · 2026 – 2. řádný termín (B) · úloha 2 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Slezl měsíc z oblohy, uhodil se do nohy, hledal tichý kout. Všude se ho ale báli, že je horký, že je spálí – kde jen ulehnout?

(**2**) Chodil skoro hodinu, zabloudil až ke mlýnu, kde byl velký stoh. „Pojď si, brachu, lehnout ke mně, netlačí tu tvrdá země, voní tady hloh!"

(**3**) Měsíc přeběh údolí, kutálí se po poli jako žlutý míč. „Děkuju ti, milý stohu, nechám odpočinout nohu, půjdu zase pryč."

(**4**) Lehl na dvě vteřiny do slaměné peřiny, hned však zase vstal. „**Ouvej**, ouvej, to to píchá, špatně se mi tady dýchá, proč jsi mě sem zval?"

(**5**) Stoh odhodil čepici: „Odpusť mi to, měsíci, chceš být asi sám." Rozhrnul mrak blízko lesa, zdvihl měsíc na nebesa. „Tak, a buď si tam!"

Vysvětlivky: stoh – velká kupa slámy či obilí; hloh – rostlina

(K. Šiktanc: Měsíc a stoh; upraveno)

Která z následujících možností nejlépe vystihuje slovo **OUVEJ**, tučně vyznačené ve výchozím textu?

A. Toto slovo má význam *běda, ach* a v textu vyjadřuje pocit studu způsobený trapnou situací.
B. Toto slovo má význam *vida, ejhle* a v textu vyjadřuje pocit studu způsobený trapnou situací.
C. Toto slovo má význam *běda, ach* a v textu vyjadřuje nářek vyvolaný něčím, co je pociťováno jako nepříjemné.
D. Toto slovo má význam *vida, ejhle* a v textu vyjadřuje nářek vyvolaný něčím, co je pociťováno jako nepříjemné.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

VYSVĚTLENÍ

Slovo *ouvej* vyjadřuje bolest, nářek, bědování nad něčím nepříjemným; měsíc jím vyjadřuje, že se cítil nepříjemně, když chvilku ležel ve slámě.

C5PCD26C0T03 · 2026 – 1. náhradní termín (C) · úloha 5.1 · 1 b.

Přiřaďte k souvětí odpovídající tvrzení (A–E) o podtržených slovech:

Dyť ti povídám, že kuře s rejží je zdravější než bůček nebo hambáč.

A. V tomto souvětí je pouze první podtržené slovo nespisovné.
B. V tomto souvětí je pouze třetí podtržené slovo nespisovné.
C. V tomto souvětí jsou celkem dvě podtržená slova nespisovná, a to první a druhé.
D. V tomto souvětí jsou celkem dvě podtržená slova nespisovná, a to první a třetí.
E. V tomto souvětí jsou všechna podtržená slova nespisovná.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: E)

C5PCD26C0T03 · 2026 – 1. náhradní termín (C) · úloha 5.2 · 1 b.

Přiřaďte k souvětí odpovídající tvrzení (A–E) o podtržených slovech:

Teďkonc mi slíbil, že nebude furt vysedávat u počítače, a kupodivu si šel číst.

A. V tomto souvětí je pouze první podtržené slovo nespisovné.
B. V tomto souvětí je pouze třetí podtržené slovo nespisovné.
C. V tomto souvětí jsou celkem dvě podtržená slova nespisovná, a to první a druhé.
D. V tomto souvětí jsou celkem dvě podtržená slova nespisovná, a to první a třetí.
E. V tomto souvětí jsou všechna podtržená slova nespisovná.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

C5PCD26C0T03 · 2026 – 1. náhradní termín (C) · úloha 5.3 · 1 b.

Přiřaďte k souvětí odpovídající tvrzení (A–E) o podtržených slovech:

Ségra si stěžovala, že u tety na statku už od rána hlasitě kdákají slepice a chrochtají prasata.

A. V tomto souvětí je pouze první podtržené slovo nespisovné.
B. V tomto souvětí je pouze třetí podtržené slovo nespisovné.
C. V tomto souvětí jsou celkem dvě podtržená slova nespisovná, a to první a druhé.
D. V tomto souvětí jsou celkem dvě podtržená slova nespisovná, a to první a třetí.
E. V tomto souvětí jsou všechna podtržená slova nespisovná.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: A)

C5PDD26C0T04 · 2026 – 2. náhradní termín (D) · úloha 10 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

TEXT 1

(**1**) Od prvního únosu gavaldonských dětí uběhlo už dvě stě let. Každé čtyři roky byly uneseny dvě. Na pohlaví ani na věku nezáleželo. Někdy zmizeli dva chlapci a jindy chlapec s dívkou, některému unesenému bylo šestnáct a jiný sotva oslavil dvanácté narozeniny. Existovalo jediné kritérium: jedno z unesených dětí bylo krásné a hodné a to druhé nehezké a divné.

(**2**) Obyvatelé Gavaldonu nejdříve z únosů vinili medvědy. Časem ale **dospěli** k závěru, že medvědi za nic nemůžou, protože žádného medvěda v okolí neviděli. Zatímco dospělí zvažovali další vysvětlení (třeba teorii o létajícím lidožroutovi), děti z městečka zaznamenaly něco podezřelého. Tváře zmizelých, známé z podobizen vyvěšených na náměstí, totiž objevily ve svých pohádkových knížkách. Malého Honzu, který byl unesen před sto lety, **poznaly** podle rošťáckého rozcuchu a dolíčků ve tvářích. Teď v knížce lehával na peci a měl neutuchající chuť na buchty. Zato **nezbedný** Angus, klučina s pihami a se špičatýma ušima, který zmizel společně s Honzou, se změnil v pihovatého draka.

Dospělí zprvu jejich pohádkové teorii nevěřili. Pak jim ale děti ukázaly obrázky známějších obličejů. Roztomilá Anička, unesená před padesáti lety, seděla na útesu jako krásná mořská víla, kdežto **nemilosrdná** Estra budila hrůzu jako prohnaná čarodějnice.

(**3**) Teď už nikdo v městečku nebyl na pochybách. Unesené děti našly nový život v pohádkových příbězích. Všechny ty knihy pocházely ze zatuchlého knihkupectví, které vlastnil pan Deauville. On sám nevěděl, odkud se berou. Zkrátka jednou za rok se ráno v jeho krámku objevila tajemná zásilka. Když ji pan Deauville onehdy otevřel a začal z ní vybalovat knížky, všiml si, že v záhybu krabice je namalovaný erb s bílou a černou labutí, jehož součástí je stuha s nápisem.

(**4**) Ta malá černá písmenka vysvětlovala, kam se unesené děti poděly: do Školy dobra a zla. Únosy pokračovaly, ale únosce už získal jméno. Gavaldonští mu začali říkat Školník.

(Vzhledem k povaze jedné z úloh není zdroj výchozího textu uveden.)

TEXT 2

Slovesa typu A (např. psát) vyjadřují budoucnost pomocí slovesa být (např. budu psát).
Budoucí čas slovesa typu A = infinitiv tohoto slovesa + sloveso být užité v budoucím čase.
Slovesa typu B (např. napsat) vyjadřují budoucnost bez pomoci slovesa být (tedy nikoli budu napsat, ale napíšu).

Které z následujících tvrzení NENÍ pravdivé?
(Posuzovaná slova jsou v TEXTU 1 vyznačena tučně.)

A. Slovo *dospět* je v TEXTU 1 užito ve významu rozumově a tělesně dozrát, vyspět.
B. Slovo *poznat* je v TEXTU 1 užito ve významu uvědomit si totožnost někoho.
C. Slovo *nezbedný* je v TEXTU 1 užito ve významu uličnický, darebácký.
D. Slovo *nemilosrdný* je v TEXTU 1 užito ve významu nemající slitování, soucit.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **A)**

C5PAD17C0T01 · 2017 – 1. řádný termín (A) · úloha 24 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Byl jeden král, byl starý,
už netěšil ho svět.
Netěšily ho dary.
Ten král rád jedl med!
(**2**) Tak rád ho jedl z misky,
rád **strkal** do něj nos.
Měl medu plné pysky
a trůn měl plný vos.
(**3**) Když jedl med, trůn zářil,
když nejedl, trůn zhas.
Ten král se šťastně tvářil
a tak mu plynul čas.
(**4**) Na jeho sladkém nose,
jenž svítil jako báň,
se zalíbilo vose.
A usedla si naň.
(**5**) Král nehněval se na ni.
Ten starý král byl rád.
Čechral si bradu dlaní
a chtělo se mu spát.
(**6**) Ten král hrál na mandoru…
Ach, co jej napadlo
důvěřovati tvoru,
který má žahadlo…
(**7**) Když jednou setmělo se
a začal padat sníh,
král omluvil se vose
a třikrát mocně kých!
(**8**) Ta vosa byla podlá.
Ten nevděčný tvor zhrd.
Ta vosa krále bodla
a král měl z toho smrt…
(V. Nezval, Manon Lescaut)

Která z následujících možností nejlépe vystihuje vyznění výchozího textu?

A. Co je šeptem, to je s čertem.
B. Kde nic není, ani čert nebere.
C. Kdo lže a krade, do pekla se hrabe.
D. Čiň čertu dobře, peklem se ti odmění.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

Přísloví *Čiň čertu dobře, peklem se ti odmění* vystihuje vyznění básně: král byl k vose laskavý, ta ho přesto bodla.

C5PBD17C0T02 · 2017 – 2. řádný termín (B) · úloha 10 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Když Átrej konečně přišel k sobě, drak Falco ještě stále spal. Z malinké jeskyňky opodál proudilo světlo. Átrej se sklonil a uvnitř uviděl laboratoř plnou baněk a zkumavek. V křesílku seděl zabraný v knihách malý mužíček. Z další místnosti se přištrachala malá ženuška. „Ženo," řekl mužíček popuzeně, „rušíš mě ve studiu."

„Čert aby vzal to tvé studium!" odpověděla choť. „Ti dva venku hlavně potřebují, aby se můj léčivý elixír dovařil."

„Ti dva venku," opáčil podrážděně mužíček, „potřebují daleko víc mou radu."

(**2**) Znenadání si oba skřítci všimli chlapce. Mužíček na něj mrkl: „Buď zdráv, Átreji. Jmenuji se Engywuk. Když se chceš dostat za Uyulálou, nikde nenajdeš lepšího rádce, než jsem já. Pojď, něco ti ukážu."

Hned se vydali na cestu. Na vrcholku skály Engywuk podal Átrejovi dalekohled. Átrej se do něj podíval a uviděl skalní bránu, kterou střežily dvě sfingy. **Tlapy** měly lví, na zádech orlí perutě a **hlavy** lidské. Výraz jejich tváří však člověka nepřipomínal. Nedalo se poznat, zda prožívají radost, žal nebo jsou lhostejné.

(**3**) Engywuk spustil: „Za skalní bránou, kterou vidíš, následují ještě dvě brány. Teprve za tou třetí bydlí Uyulála. První brána se jmenuje Brána velké hádanky. Pokud mají sfingy otevřené oči, nikdo bránou neprojde. Druhá je Brána kouzelného zrcadla. V něm lidé nevidí svůj zevnějšek, ale své pravé nitro. Jen málokdo je ale potěšen tím, co v zrcadle vidí. Mnozí naopak s křikem prchají před příšerou, která se na ně šklebí ze zrcadla. Třetí je Brána bez klíče. Čím víc chceš dovnitř, tím pevněji dveře drží. Jen když přestaneš cokoli chtít a na vše zapomeneš, dveře se otevřou."

„Nesmím už ztrácet čas," řekl Átrej a vykročil směrem ke skalní bráně.

(M. Ende, Nekonečný příběh, upraveno)

V druhé části výchozího textu jsou popisovány sfingy. Která z následujících možností odpovídá významu slovního spojení **ON SE TVÁŘÍ JAKO SFINGA**?

A. předstírá hluboké city
B. není schopen něco tajit
C. z jeho tváře nelze nic vyčíst
D. v jeho tváři se zrací mnoho pocitů

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

VYSVĚTLENÍ

Tvářit se jako sfinga znamená nedat na sobě nic znát, jak dokládá i popis sfing v textu: nelze poznat, zda prožívají radost, žal nebo jsou lhostejné.

C5PBD17C0T02 · 2017 – 2. řádný termín (B) · úloha 27 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Matějská pouť se každoročně pořádá v rozlehlém areálu pražského Výstaviště. Jde o první jarní pouť, i proto je tak navštěvovaná. Svátek Matějů připadá na 24. února. Tento den by měl být předzvěstí jara, podle jedné pranostiky totiž svatý Matěj ledy láme.

Svatý Matěj je patronem řezníků, cukrářů, kovářů nebo krejčích. **Svátek apoštola Matěje také přímo souvisí s mnoha tradicemi. V Čechách se s tímto dnem pojil například zvyk třást ovocnými stromy.** Lidé věřili, že potom budou mít stromy hojnou úrodu. Na počest apoštola se dodnes pořádají matějské pouti i v dalších městech.

(www.kudyznudy.cz, upraveno)

V prvním odstavci výchozího textu je uvedena pranostika. Která z následujících možností vystihuje význam slova PRANOSTIKA?

A. Pranostika vtipně hodnotí lidskou povahu nebo společenské zvyky.
B. Pranostika podrobně popisuje činnosti spojené s náboženskými rituály.
C. Pranostika sděluje ověřenou lidovou moudrost posuzující mezilidské vztahy a morálku.
D. Pranostika vyjadřuje zkušenosti člověka s přírodními podmínkami a počasím v průběhu roku.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)

VYSVĚTLENÍ

Příklad v textu (*svatý Matěj ledy láme*) vyjadřuje zkušenost s počasím a přírodními podmínkami v průběhu roku, což odpovídá definici v možnosti D).

C5PAD18C0T01 · 2018 – 1. řádný termín (A) · úloha 22a · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

(**1**) Kopyto s Mňoukem přilákali kozu až k výtahu a pak ji strčili do kabiny. Sotva se výtah dal do pohybu, začalo zvíře zuřit. Když zastavil v přízemí, vyrazila koza dveře kabiny a vyběhla na ulici. Skočila na střechu škodovky a dupala po ní tak, že vypadala, jako by ji přejel tank. Pak zdemolovala ještě dvě motorky a zamířila ROVNOU k hradu. Kopyto a Mňouk ji pronásledovali. Cestou sbírali pampelišky, aby na ně kozu nalákali, křičeli na ni, ale vše marně. Koza úplně zešílela. Na nádvoří porazila kastelána a letěla jako namydlený ***** přímo proti hladomorně, u níž postával pan učitel Pěnička. Stále ještě se nevzdával naděje, že objeví **plánek** hradního podzemí, který kdysi nakreslil rytíř Mikuláš Crha. V tu chvíli si učitel neuvědomoval, že se na něho řítí šílené zvíře.
(**2**) „Pozor!" vykřikli vyděšení Kopyto a Mňouk.
Pěnička konečně zpozoroval hrozící **nebezpečí**. Vyjekl a v posledním okamžiku se vrhnul stranou. Koza prosvištěla kolem něho a strašlivou silou trkla do zdi. Hladomorna se zachvěla v základech a koza rovněž. Z místa, do něhož narazila, spadly na zem dva kameny a další dva se začaly viklat. Učitel je vyňal a vtom se objevil zvláštní výklenek. Mňouk z této tajné skrýše vytáhl krabici. Kopyto na ni koukal jako tele na nová .
(**3**) „Plán Mikuláše Crhy!" zajásal učitel Pěnička. Vzal krabici z Mňoukových rukou a pravil pohnutě: „Milí žáci, v té krabici je zajisté rytířův plán. **Tajemství** podzemních chodeb konečně vyjde na povrch!"
Když Pěnička otevřel krabici, spatřil stočený **pergamen**. Vyndal ho a třesoucím se hlasem četl: „Nebuď zvědavej, budeš brzo starej! Mikuláš Crha."
(M. Švandrlík, Neuvěřitelné příhody žáků Kopyta a Mňouka, upraveno)

22.1 Napište podstatné jméno, které je součástí českého ustáleného slovního spojení a patří na první vynechané místo ve výchozím textu (*****).

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **blesk**

VYSVĚTLENÍ

Frazém „letěla jako namydlený *blesk*“.

C5PAD18C0T01 · 2018 – 1. řádný termín (A) · úloha 22b · 1 b.

↑ *Výchozí text viz výše.*

22.2 Napište podstatné jméno, které je součástí českého ustáleného slovního spojení a patří na druhé vynechané místo ve výchozím textu (◯).

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **vrata**

VYSVĚTLENÍ

Frazém „koukal jako tele na nová *vrata*“.

C5PBD18C0T02 · 2018 – 2. řádný termín (B) · úloha 16 · 3 b.

Přiřaďte k jednotlivým větám obsahujícím české ustálené slovní spojení (16.1–16.3) tvrzení (A–E), které nejlépe vystihuje význam dané věty:
(Každou možnost z nabídky A–E můžete přiřadit pouze jednou. Dvě možnosti zbudou a nebudou použity.)
16.1 Petr byl vždy s Pavlem jedna ruka.
16.2 Petr se vždy Pavlovi vymkl z rukou.
16.3 Petr vždy nechal Pavlovi volnou ruku.
A. Pavel nebyl nikdy Petrem omezován.
B. Pavel s Petrem vždy jednal povýšeně.
C. Pavel se nikdy před Petrem neovládal.
D. Pavel měl vždy s Petrem dobré vztahy.
E. Pavel vždy ztratil nad Petrem kontrolu.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **16.1) D 16.2) E 16.3) A**

C5PAD20C0T01 · 2020 – 1. řádný termín (A) · úloha 17a · 1 b.

Na vynechané místo (*****) v českém ustáleném slovním spojení doplňte příslušné slovo.
Moje sestra vždy ohrnovala nos nad chlebem, jedla jen rohlíky. Po celodenní túře ale chléb ještě ráda snědla. Inu, hlad je nejlepší *****.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **kuchař**

VYSVĚTLENÍ
Ustálené přísloví zní: *Hlad je nejlepší kuchař*.

C5PAD20C0T01 · 2020 – 1. řádný termín (A) · úloha 17b · 1 b.

Na vynechané místo (*****) v českém ustáleném slovním spojení doplňte příslušné slovo.
Když se ve městě postavil obří zábavní park, za chvíli byly hotely pro turisty na každém rohu. Rostly jako ***** po dešti.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **houby**

VYSVĚTLENÍ
Ustálené přirovnání zní: *Rostly jako houby po dešti*.

C5PAD21C0T01 · 2021 – 1. řádný termín (A) · úloha 24a · 1 b.

Na vynechané místo (*****) v českém ustáleném slovním spojení doplňte příslušné podstatné jméno v náležitém tvaru.
24.1 „Proč musím doma počítat další příklady, když každý den počítám ve škole?“ naříká Vašek. „Protože opakování je ***** moudrosti!“ odpoví děda.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **matka**

VYSVĚTLENÍ

Frazém *opakování je matka moudrosti*.

C5PAD21C0T01 · 2021 – 1. řádný termín (A) · úloha 24b · 1 b.

Na vynechané místo (*****) v českém ustáleném slovním spojení doplňte příslušné podstatné jméno v náležitém tvaru.
24.2 Chtěla jsem jít v sobotu s kamarádem na pouť, jenže celý den pršelo. Počasí nám udělalo pěknou ***** přes rozpočet.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **čáru**

VYSVĚTLENÍ

Frazém *udělat čáru přes rozpočet* (zkřížit plány).

C5PBD21C0T02 · 2021 – 2. řádný termín (B) · úloha 15a · 1 b.

Na vynechané místo (*****) doplňte příslušné podstatné jméno v náležitém tvaru, aby vzniklo české ustálené slovní spojení:
Před týdnem jsem spolužákovi půjčil své jediné kružítko. Ještě mi ho nevrátil, přitom ví, že zítra mám odevzdat úkol z geometrie. Jak se říká, pro dobrotu na *****.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **žebrotu**

VYSVĚTLENÍ

Ustálené rčení zní: pro dobrotu na žebrotu.

C5PBD21C0T02 · 2021 – 2. řádný termín (B) · úloha 15b · 1 b.

Na vynechané místo (*****) doplňte příslušné podstatné jméno v náležitém tvaru, aby vzniklo české ustálené slovní spojení:
Básnila jsem o jednom filmu, Aneta ho ale hned začala kritizovat. Až za několik minut jsme zjistily, že každá mluvíme o jiném snímku. Zkrátka já o voze, ona o *****.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **koze**

VYSVĚTLENÍ

Ustálené rčení zní: já o voze, ona o koze.

C5PCD21C0T03 · 2021 – 1. náhradní termín (C) · úloha 24a · 1 b.

Na vynechané místo (*****) v českém ustáleném slovním spojení doplňte příslušné podstatné jméno v náležitém tvaru.
24.1 Jana se měla zúčastnit tenisového turnaje. Když ale viděla, v jak skvělé formě jsou její soupeřky, vzdala to. Jak se říká, hodila ***** do žita.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **flintu**

VYSVĚTLENÍ

Frazém *hodit flintu do žita* (vzdát se).

C5PCD21C0T03 · 2021 – 1. náhradní termín (C) · úloha 24b · 1 b.

Na vynechané místo (*****) v českém ustáleném slovním spojení doplňte příslušné podstatné jméno v náležitém tvaru.
24.2 Radek zásadně odmítal číst romány. Když mu ale máma řekla, že ty romány na horní polici knihovny číst nesmí, protože nejsou pro chlapce jeho věku vhodné, okamžitě si jeden z nich tajně vypůjčil a hned ho přečetl. Zkrátka zakázané ***** nejvíc chutná.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **ovoce**

VYSVĚTLENÍ

Přísloví *zakázané ovoce nejvíc chutná*.

C5PDD21C0T04 · 2021 – 2. náhradní termín (D) · úloha 24a · 1 b.

Na vynechané místo (*****) v českém ustáleném slovním spojení doplňte příslušné podstatné jméno v náležitém tvaru.
24.1 Po dlouhé době mohl Emil konečně navštívit babičku. Když ho uviděla, překvapeně zvolala: „Ty rosteš jako z *****, už jsi vyšší než já!“

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **vody**

VYSVĚTLENÍ

Frazém *růst jako z vody* (rychle).

C5PDD21C0T04 · 2021 – 2. náhradní termín (D) · úloha 24b · 1 b.

Na vynechané místo (*****) v českém ustáleném slovním spojení doplňte příslušné podstatné jméno v náležitém tvaru.
24.2 V polovině závodu už byla Dora vyčerpaná a bála se, že do cíle nedoběhne. Když si ale vzpomněla na opojný pocit z vítězství, rázem chytila druhý ***** a nakonec vyhrála.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **dech**

VYSVĚTLENÍ

Frazém *chytit druhý dech*.

C5PAD22C0T01 · 2022 – 1. řádný termín (A) · úloha 23 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Dřív byl Pavel skromný a moc milý kluk. Když ale vyhrál celostátní kolo v matematické olympiádě a napsali o něm pochvalný článek v místních novinách, začal se chovat nafoukaně. Mluví jen o tom, jaký je génius. *****

Která z následujících možností obsahuje české ustálené slovní spojení vystihující situaci ve výchozím textu, a patří tedy na vynechané místo (*****) v textu?

A. Dost si vyhodil z kopýtka.
B. Pěkně mu přistřihli křídla.
C. Dost se chlubí cizím peřím.
D. Pěkně mu narostl hřebínek.

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **D)**

VYSVĚTLENÍ

Narostl mu hřebínek znamená „je domýšlivý, nafoukaný" – přesně odpovídá situaci Pavla po vítězství v olympiádě.

C5PBD22C0T02 · 2022 – 2. řádný termín (B) · úloha 7 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Spolužáci se ve společném chatu domlouvali, kdo připraví tahák na test z matematiky. Neuváženě jsem napsala, že místo nechutného podvádění by se radši měli učit. Tím jsem ale *****. Chat totiž ihned zaplavila řada rozhořčených příspěvků a záhy mě spolužáci ze skupiny vyhodili.

Ve které z následujících možností je uvedeno české ustálené slovní spojení, jež vystihuje situaci ve výchozím textu, a patří tedy na vynechané místo (*****) v textu?

A. hodila flintu do žita
B. strčila hlavu do písku
C. píchla do vosího hnízda
D. vychytala všechny mouchy

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

VYSVĚTLENÍ

„Píchnout do vosího hnízda" znamená otevřeně pojmenovat problém a tím někoho popudit, což odpovídá situaci ve výchozím textu.

C5PCD22C0T03 · 2022 – 1. náhradní termín (C) · úloha 7 · 1 b.

Výchozí text: Eda se učí hrát na housle, ale *****. Nezahraje jediný čistý tón, neumí ani držet smyčec.

Ve které z následujících možností je uvedeno české ustálené slovní spojení, jež vystihuje situaci ve výchozím textu, a patří tedy na vynechané místo (*****) v textu?

A. jde mu to jako drzé opici
B. jde mu to jako pytli blech
C. jde mu to jako psovi pastva
D. jde mu to jako vyorané myši

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

C5PDD22C0T04 · 2022 – 2. náhradní termín (D) · úloha 7 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Čenda nemohl najít mobil. Aniž se podíval do aktovky, začal vykřikovat, že ve třídě někdo krade, dokonce to oznámil i učiteli. Začalo vyšetřování. Záhy se ale potvrdila známá skutečnost, a to že je Čenda nepořádný. Mobil měl totiž celou dobu pod sešity ve své aktovce. Vznikl malicherný a zcela zbytečný konflikt, zkrátka *****.

Ve které z následujících možností je uvedeno české ustálené slovní spojení, jež vystihuje situaci ve výchozím textu, a patří tedy na vynechané místo (*****) v textu?

A. příležitost dělá zloděje
B. příležitost odhalí zloděje
C. byla to jen bouře ve sklenici vody
D. byla to jen bouře na hladině moře

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

C5PAD23C0T01 · 2023 – 1. řádný termín (A) · úloha 4 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Petr se Janě před celou třídou posmíval, že má nemoderní mobil a nosí hnusné oblečení, a pak se divil, když mu řekla, že se chová jako blbec. Zkrátka *****.

Která z následujících možností obsahuje ustálené slovní spojení vystihující situaci ve výchozím textu, a patří tedy na vynechané místo (*****) v textu?

A. na děravý pytel nová záplata
B. na hrubý pytel hrubá záplata
C. na hrubý pytel jemná záplata
D. na děravý pytel děravá záplata

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

VYSVĚTLENÍ

Ustálené spojení *na hrubý pytel hrubá záplata* vyjadřuje, že nevhodné chování má za následek obdobný postoj ze strany napadaného, což situaci přesně vystihuje.

C5PCD23C0T03 · 2023 – 1. náhradní termín (C) · úloha 26 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Když se před hokejovým fanouškem zmíníte o podvodním hokeji, nejspíš na vás bude koukat _____. K údivu ovšem není důvod – tento sport skutečně existuje, a dokonce začíná být populární po celém světě. Podvodní hokej se hraje v bazénu o délce 25 metrů, šířce 15 metrů a hloubce minimálně 2 metry. Při utkání spolu soupeří dva šestičlenné týmy, **dodržování** pravidel hlídají jeden rozhodčí na okraji bazénu a dva přímo ve vodě. Utkání je vždy rozděleno na dva poločasy: čistý čas každého z nich je 15 minut. Cílem hráčů je dostat pomocí malé hokejky puk do soupeřovy branky **umístěnou** na dně bazénu. Vyhrává tým, který dá více gólů. Puk používaný při podvodním hokeji je zpravidla olověný, díky tomu nevyplouvá na hladinu. Jeho povrch je potažený gumou, která pomáhá hladšímu skluzu po dně bazénu.

Podvodní hokej vypadá na první pohled jednoduše, to je ovšem jen zdání. U hladiny hráč dýchá pomocí šnorchlu, k jakémukoli **posouvání** puku se ale musí potopit. Hráči proto musí umět šetřit vzduchem i pohybem. Jelikož jde o týmový sport, ponory spoluhráčů by měly být sladěné. Netypické prostředí bazénu navíc ztěžuje orientaci i komunikaci, taktiku je tedy nutné mít **naplánovanou** dopředu.

(www.czechfinswimming.cz; www.redbull.cz, upraveno)

Která z následujících možností je součástí ustáleného slovního spojení vystihujícího situaci ve výchozím textu, a patří tedy na vynechané místo (*****) v textu?

A. jako černá ovce
B. jako plachá srna
C. jako vyoraná myš
D. jako slabá moucha

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: C)

C5PDD23C0T04 · 2023 – 2. náhradní termín (D) · úloha 26 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Mezi nejagresivnější hry na světě zaručeně patří florentský fotbal. Tento sport, jehož kořeny sahají do 16. století, se hraje výhradně v italském městě Florencii.
Ve florentském fotbale spolu soupeří dva týmy po 27 hráčích. Někteří na sobě během zápasu mají kromě bot jen nabírané kalhoty ke kolenům a hrdě divákům ukazují svalnatá potetovaná záda, jiní jsou oblečeni v kompletních kostýmech. Tým, jehož hráči se podaří dopravit kožený míček do soupeřovy sítě, získává bod. Jeden zápas trvá 50 minut, vítězem se stává tým, **který** získá více bodů. Během utkání je například zakázáno kopat protihráče do hlavy, řada tvrdých zákroků je ale povolena. Týmy rozhodně *****, zápas proto občas připomíná masovou rvačku. Pokud se souboj příliš vyostří, zamává rozhodčí hráčům před obličeji pštrosím perem, aby je dostal od sebe.
V současnosti se tomuto sportu věnují pouhé čtyři týmy. Sezóna je ve Florencii zahájena vždy začátkem června, a to dvěma zápasy. Jejich vítězové se 24. června utkají ve finálovém zápase, jímž se završí oslavy svátku svatého Jana Křtitele, patrona Florencie. Víc utkání se v daném roce nekoná, což je vzhledem k brutalitě tohoto sportu jen dobře.
(www.reflex.cz; plus.rozhlas.cz, upraveno)

Ve které z následujících možností je uvedeno ustálené slovní spojení, jež vystihuje situaci ve výchozím textu, a patří tedy na vynechané místo (*****) v textu?

A. neprodají svou kůži draze
B. neprodají svou kůži lacino
C. nenesou svou drahou kůži na trh
D. nenesou svou lacinou kůži na trh

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **B)**

C5PCD24C0T03 · 2024 – 1. náhradní termín (C) · úloha 15 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Když pan učitel rozdal žákům barevné papíry a nůžky, spráskl ruce a zvolal: „Zapomněl jsem v kabinetu lepidla! Musím se pro ně vrátit. Holt *****."

Která z následujících možností obsahuje ustálené slovní spojení vystihující situaci ve výchozím textu, a patří tedy na vynechané místo (*****) v textu?

A. co není v rukách, musí být v hlavě
B. co není v hlavě, musí být v rukách
C. co není v nohách, musí být v hlavě
D. co není v hlavě, musí být v nohách

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: **D)**

C5PDD24C0T04 · 2024 – 2. náhradní termín (D) · úloha 14 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Karel se rozhodl podnikat. Když mi ale představil svůj plán, pochopil jsem, *****. Řekl mi, že se stane milionářem tak, že bude v pokoji chovat žížaly a prodávat je rybářům. Taková hloupost!

Která z následujících možností obsahuje ustálené slovní spojení vystihující situaci ve výchozím textu, a patří tedy na vynechané místo (*****) v textu?

A. že šplouchá ve věži
B. že mu šplouchá na maják
C. že přestal šplouchat ve věži
D. že mu přestalo šplouchat na maják

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

C5PCD25C0T03 · 2025 – 1. náhradní termín (C) · úloha 15 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Když jsem si začal stěžovat, že se musím ve škole učit věci, které určitě nikdy nebudu potřebovat, babička mi řekla: „To neříkej, nikdy nevíš, co se ti jednou bude hodit. Sama to dobře znám. Pamatuj – *****."

Ve které z následujících možností je uvedeno ustálené slovní spojení, které vystihuje situaci ve výchozím textu, a patří tedy na vynechané místo (*****) v textu?

A. co se v mládí naučíš, ve stáří těžko už najdeš
B. co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš
C. co se v mládí naučíš, ve stáří nejspíš zapomeneš
D. co se v mládí naučíš, ve stáří snadno zapomeneš

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: B)

C5PDD25C0T04 · 2025 – 2. náhradní termín (D) · úloha 15 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Simona si smutně povzdechla: „Před odjezdem do Anglie Vojta sliboval, že mi každý den napíše e-mail, ale už se měsíc neozval. No jo, *****."

Ve které z následujících možností je uvedeno ustálené slovní spojení, které vystihuje situaci ve výchozím textu, a patří tedy na vynechané místo (*****) v textu?

A. sejde z očí, sejde z mysli
B. sejde z očí, sejde z cesty
C. sejde z očí, přijde na mysl
D. sejde z očí, přijde do cesty

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: A)

C5PCD26C0T03 · 2026 – 1. náhradní termín (C) · úloha 2 · 1 b.

VÝCHOZÍ TEXT

Na ulici nastal zmatek,
může za to semafor,
*****,
vymyslel si bezva fór:
růžově a modře svítí.
Řidiči jsou zmatení,
policie už se řítí
sepsat o tom hlášení.
Je to jasný jako facka,
pravil řidič tříkolky:
na modrou maj jezdit kluci,
růžová je pro holky.
Jenže každý nepochopil
tato nová pravidla,
a tak už se v křižovatce
srazila dvě vozidla.
Dodávka se chtěla vyhnout,
narazila do značky,
přijedou i záchranáři,
už se blíží houkačky.
Zapeklitá situace
vyvolala paniku,
ve vozovce běhá ovce,
skočila tam z chodníku.
Chlapi v černých uniformách
s vysílačkou u ucha
oznámili na centrálu,
že to bude porucha.
Rozhodli se pro rychlé
a radikální řešení:
porouchaný semafor
prý hned na místě vymění.
(Š. Krejčí: Nezbedný semafor; upraveno)

Na vynechané místo (*****) ve výchozím textu patří verš, jenž pomocí ustáleného slovního spojení vyjadřuje, že se semafor nudil. Který z následujících veršů patří na toto místo?

A. protože byl krátkou dobu
B. protože měl krátkou chvíli
C. protože byl dlouhou dobu
D. protože měl dlouhou chvíli

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: D)